

T. C.
İSTANBUL GELİŞİM ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

Radyo, Televizyon ve Sinema Anabilim Dalı
Yeni Medya İletişim ve Habercilik Bilim Dalı

DİJİTAL EBEVEYNLERİN ÇOCUKLARIN İNTERNET
BAĞIMLILIĞI ÜZERİNDEKİ ETKİSİ:
9-12 YAŞ GRUBU ÇOCUKLAR ÜZERİNDE BİR
ARAŞTIRMA

Yüksek Lisans Tezi

Safure SAĞBAŞ

Danışman
Doç. Dr. Şebnem GÜRSOY ULUSOY

İstanbul – 2025

TEZ TANITIM FORMU

Yazar Adı Soyadı : Safure SAĞBAŞ

Tezin Dili : Türkçe

Tezin Adı : Dijital Ebeveynlerin Çocukların İnternet Bağımlılığı Üzerindeki Etkisi: 9-12 Yaş Grubu Çocuklar Üzerinde Bir Araştırma

Enstitü : İstanbul Gelişim Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü

Anabilim Dalı : Radyo, Televizyon ve Sinema

Tezin Türü : Yüksek Lisans

Tezin Tarihi : 17.04.2025

Sayfa Sayısı : 96

Tez : Doç. Dr. Şebnem GÜRSOY ULUSOY

Danışmanları

Dizin Terimleri : Dijital Ebeveynlik, 9-12 Yaş Çocuklar, Dijital Güvenlik, İnternet Bağımlılığı

Türkçe Özet : Bu araştırma, dijital ebeveynliğin 9-12 yaş arasındaki çocukların internet bağımlılığı üzerindeki etkisini incelemeyi amaçlamaktadır. Anket çalışmasına dayanan bulgular bilinçli dijital ebeveynliğin çocukların teknolojiyle sağlıklı bir ilişki kurmalarına önemli katkı sağladığını göstermektedir.

Dağıtım Listesi : 1. İstanbul Gelişim Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsüne
2. YÖK Ulusal Tez Merkezine

Safure SAĞBAŞ

**T. C.
İSTANBUL GELİŞİM ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ**

Radyo, Televizyon ve Sinema Anabilim Dalı

Yeni Medya İletişim ve Habercilik Bilim Dalı

**DİJİTAL EBEVEYNLERİN ÇOCUKLARIN İNTERNET
BAĞIMLILIĞI ÜZERİNDEKİ ETKİSİ:
9-12 YAŞ GRUBU ÇOCUKLAR ÜZERİNDE BİR
ARAŞTIRMA**

Yüksek Lisans Tezi

Safure SAĞBAŞ

Danışman

Doç. Dr. Şebnem GÜRSOY ULUSOY

İstanbul – 2025

BEYAN

Bu tezin hazırlanmasında bilimsel ahlak kurallarına uyulduğu, başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunulduğu, kullanılan verilerde herhangi tahrifat yapılmadığını, tezin herhangi bir kısmının bu üniversite veya başka bir üniversitedeki başka bir tez olarak sunulmadığını beyan ederim.

Safure SAĞBAŞ

.../.../2025

T.C.
İSTANBUL GELİŞİM ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Safure SAĞBAŞ' ın “**Dijital Ebeveynlerin Çocukların İnternet Bağımlılığı Üzerindeki Etkisi: 9-12 Yaş Grubu Çocuklar Üzerinde Bir Araştırma**” adlı tez çalışması, jürimiz tarafından Radyo, Televizyon ve Sinema Anabilim Dalı Yeni Medya İletişim ve Habercilik Bilim Dalı YÜKSEK LİSANS tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan

Doç. Dr. Çağla KAYA İLHAN

Üye

Doç. Dr. Şebnem GÜRSOY ULUSOY
(Danışman)

Üye

Doç. Dr. Özge GÜRSOY ATAR

ONAY

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

.... / / 2025

Prof. Dr. İzzet GÜMÜŞ

Enstitü Müdürü

ÖZET

Günümüzde internet ve diğer teknolojik araçlar, iletişimden eğlenceye, bilgi edinmeden eğitime kadar hayatın her alanında yaygın bir şekilde kullanılmaktadır. Bu teknolojiler, birçok fayda sağlamanın yanı sıra özellikle çocuklar için önemli riskler de barındırmaktadır. Çocuklar, siber zorbalık, şiddet içerikleri, cinsel istismar, kötü yazılımlar gibi çeşitli tehlikelere açık hale gelmekte ve internet ile dijital oyunların sunduğu anlık tatmin duygusu nedeniyle bağımlılık geliştirme riski taşımaktadırlar. Özellikle 9-12 yaş grubu çocuklar, dijital dünyanın sunduğu anlık tatminler ve içeriğin kolay erişilebilirliği nedeniyle çevrimiçi risklere karşı daha savunmasızdır. Bu yaş grubundaki çocukların teknolojiye olan yüksek ilgileri ve dijital içeriklere duydukları merak, internetin tehlikeleriyle karşılaşma olasılıklarını artırmakta, bu durum ise ebeveynlerin endişelerini giderek büyötmektedir.

Bu çalışma, 9-12 yaş grubu çocukların internet bağımlılığı ve dijital davranışlarını, ebeveynlerin dijital ebeveynlik tutumları çerçevesinde incelemeyi amaçlamaktadır. Araştırma, çocukların dijital dünyada karşılaştıkları riskleri belirlemeyi ve ebeveynlerin rehberlik rollerinin bu riskleri azaltmadaki etkilerini analiz etmeyi hedeflemektedir. Çalışmada veri toplama aracı olarak Google Forms üzerinden gerçekleştirilen anket yöntemi kullanılmış ve elde edilen veriler, temel istatistiksel yöntemlerle analiz edilmiştir. Bu yöntemler, geniş bir ebeveyn kitlesine ulaşma ve araştırma sorularına yanıt verecek veriler elde etme amacını karşılamıştır.

Araştırmanın bulguları, dijital ebeveynlik yaklaşımının, çocukların internet kullanımını sadece sınırlandırmaktan ziyade onların teknolojiyle bilinçli ve güvenli bir ilişki geliştirmelerini teşvik eden bir rehberlik süreci olduğunu ortaya koymaktadır. Ebeveynlerin, çocuklarının medya okuryazarlığını geliştirerek dijital becerilerini güvenli bir şekilde artırmalarına ve çevrimiçi risklerden korunmalarını sağlamalarına yönelik önemli bir rol üstlendikleri vurgulanmaktadır. Teknolojiyi yasaklamak yerine, ebeveynlerin çocuklarına uygun, dengeli ve bilinçli bir şekilde sunmalarının çocukların dijital dünyayla sağlıklı bir ilişki kurmalarına büyük katkı sağladığı gözlemlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Dijital Ebeveynlik, 9-12 Yaş Çocuklar, Dijital Güvenlik, İnternet Bağımlılığı.

SUMMARY

Today, the internet and other technological tools are widely used in various aspects of life, ranging from communication and entertainment to information gathering and education. While these technologies provide numerous benefits, they also present significant risks, especially for children. Children are vulnerable to various dangers such as cyberbullying, violent content, sexual exploitation, and malicious software. Additionally, the instant gratification provided by the internet and digital games increases the risk of developing addiction. Children aged 9-12 are particularly vulnerable to online risks due to their high interest in technology and curiosity towards digital content. This increased exposure raises concerns among parents.

This study aims to examine the internet addiction and digital behaviors of children aged 9-12 within the context of digital parenting attitudes. The research seeks to identify the risks children encounter in the digital world and analyze the effectiveness of parents' guidance roles in reducing these risks. The study employed a survey method conducted through Google Forms, and the collected data were analyzed using basic statistical methods. These methods allowed for reaching a wide parent population and obtaining data to address the research questions.

The findings of the research reveal that the approach of digital parenting is not merely about restricting children's internet use, but rather a guiding process that encourages them to establish a conscious and safe relationship with technology. It is emphasized that parents play a crucial role in enhancing their children's media literacy, enabling them to develop digital skills in a secure manner and protect them from online risks. Instead of banning technology, it is observed that when parents introduce it to their children in a balanced and conscious way, it significantly contributes to the establishment of a healthy relationship between children and the digital world.

Keywords: Digital Parenting, 9-12 Year Old Children, Digital Security, Internet Addiction.

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	i
SUMMARY	ii
İÇİNDEKİLER	iii
KISALTMALAR	v
GRAFİKLER LİSTESİ.....	vi
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	vii
ÖNSÖZ.....	viii
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

İNTERNET'İN YAYGINLAŞMASINDA SOSYAL MEDYANIN KÜRESEL ETKİSİ

1.1. İnternetin Tarihçesi	3
1.1.1. İnternet Nedir	4
1.1.2. İnternetin Toplumsal Etkileri	6
1.1.3. İnternet Bağımlılığı	7
1.1.4. Bağımlılık ve Bağımlılığın Bileşenleri	10
1.2. Kullanımlar ve Doyumlar Yaklaşımı	12
1.3. Sosyal Medya	14

İKİNCİ BÖLÜM

DİJİTAL MEDYANIN DURUM TESPİTİ

2.1. Sosyal Medya Bağımlılığı.....	17
2.2. Dijital Bağımlılık	20
2.2.1. Geleneksek Oyundan Dijital Oyuna Geçiş.....	22
2.2.2. Dijital Oyun Bağımlılığı	25
2.3. Geleneksel Ebeveynlik ve Dijital Ebeveynlik.....	27
2.3.1. Dijital Göçmenler, Dijital Yerliler ve Dijital Göçebeler.....	31
2.3.2. Dijital Ebeveynliğin Rolü ve Stratejileri.....	35
2.3.4. Çocuk Kavramı ve 9-12 Yaş Grubu Çocukların Özellikleri.....	37
2.3.5. 9-12 Yaş Grubu Çocuklarda Dijital Bağımlılık Riski.....	40
2.3.6. Mavi Balina Oyunu ve Çocuk Ölümleri.....	41
2.3.7. Dijital İstismar ve Siber Zorbalık.....	42
2.3.8. 9-12 Yaş Grubu Çocuklar İçin Dijital Ebeveynliğin Rolü.....	45
2.3.9. Çocukların Dijital Güvenliği ve Korunma Yöntemleri.....	48

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ARAŞTIRMA

3.1. Araştırmanın Konusu	51
3.2. Araştırmanın Problemi	51

3.3. Araştırmanın Amacı.....	51
3.4. Araştırmanın Kapsamı ve Sınırlılıkları	52
3.5. Araştırmanın Önemi.....	52
3.6. Araştırmanın Yöntemi.....	53
3.7. Araştırmanın Bulguları.....	54
3.7.1. Anket Katılımcılarının Demografik Özellikleri	54
3.7.2. Dijital Ebeveynlik Tutum Ölçeği Bulguları	57
3.8. Araştırmanın Sonucu.....	70
SONUÇLAR VE ÖNERİLER	73
KAYNAKÇA	76
EKLER.....	79

KISALTMALAR

ABD	:	Amerika Birleşik Devletleri
ARPA	:	Advanced Research Projects Agency
HTML	:	Hyper Text Markup Language
TDK	:	Türk Dil Kurumu
WWW	:	World Wide Web

GRAFİKLER LİSTESİ

Grafik 1. Cinsiyet Dağılımı.....	53
Grafik 2 . Medeni Durum Dağılımı.....	54
Grafik 3. Çocuk Sayısı Dağılımı.....	54
Grafik 4. Yaş Dağılımı	55
Grafik 5. Aylık Gelir Dağılımı.....	55
Grafik 6. Eğitm Durumu.....	56
Grafik 7. Ebeveyn Memnuniyeti ve Çocuğun Teknolojik Becerileri.....	57
Grafik 8. Ebeveyn Görüşleri ve Çocuğun Teknolojik Araç Kullanımı.....	58
Grafik 9. Ebeveyn Düşünceleri ve Çocuğun Teknolojik Becerilerinin Geleceği.....	59
Grafik 10. Ebeveynin Eğitimde Teknolojik Araç Kullanımına Yaklaşımı.....	60
Grafik 11. Çocuğun Teknolojik Araç Kullanımı ve Ebeveyn Memnuniyeti.....	61
Grafik 12. Teknolojik Araçların Aile Etkinliklerinde Kullanımı.....	62
Grafik 13. Ebeveynin Çocuğun Teknoloji Kullanımı Endişeleri.....	63
Grafik 14. Ebeveyn Kaygıları ve Teknolojik Riskler.....	64
Grafik 15. Çocuğun Teknolojik Araç Kullanım Süresi.....	65
Grafik 16. Ebeveyn Algıları ve Teknolojik Araçların Çevresel İletişime Etkisi.....	66
Grafik 17. Ebeveyn Tepkileri ve Çocuğun Uzun Süreli Teknoloji Kullanımı.....	67
Grafik 18. Ebeveyn Görüşleri ve Teknolojik Araçların Okul Başarısına Etkisi.....	68

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1. Çocukların İnternet Kullanım Amaçları	10
Şekil 2. Oyun Oynama Alışkanlıkları.....	27
Şekil 3. Dijital Göçebe, Dijital Göçmen, Dijital Yerli	33
Şekil 4. Dijital Ebeveynlik ile İlgili Roller	35

ÖNSÖZ

Tez yazım sürecim boyunca bilgi, tecrübe ve rehberliğiyle daima yanımda olan değerli danışman Hocam Doç. Dr. Şebnem GÜRSOY ULUSOY' a en derin teşekkürlerimi sunarım. Her aşamada bana destek olup akademik gelişimime katkıda bulunduğu için kendisine minnettarım.

Bu süreçte her zaman yanımda olan, sevgisi ve desteğiyle bana güç veren sevgili eşime; varlıklarıyla hayatıma mutluluk ve anlam katan, destekleriyle beni motive eden canım kızım ve canım oğluma; ayrıca her daim yanımda olan desteklerini esirgemeyen değerli dostlarıma en içten teşekkürlerimi sunarım.

Merhum anneme ve babama... Onların sevgisi, bana kattıkları değerler ve hayata dair öğrettikleri, attığım her adımda yolumu aydınlatan birer rehber oldu. Hayatıma kattıkları tüm güzellikler ve bıraktıkları izler, her adımda bana ilham vermeye devam ediyor. Sonsuz teşekkürlerimle...

GİRİŞ

Günümüzde teknolojik gelişmelerin hız kazanması, insan yaşamına önemli kolaylıklar sağlamaktadır. İnternetin yaygınlaşması ve dijital teknolojilerin kullanımının artması, bireylerin bilgiye erişimini kolaylaştırırken aynı zamanda çocuklar açısından çeşitli riskleri de beraberinde getirmektedir. Lasswell ve Wright'ın Kullanımlar ve Doyumlar Yaklaşımı, bireylerin kitle iletişim araçlarını hangi amaçlarla ve hangi ihtiyaçlarını karşılamak için kullandıklarını ortaya koyar. Çocuklar dijital araçları eğitim görmek, oyun oynamak ve eğlenmek için kullanmakta bu dijital deneyimler ise çoğu zaman gerçek hayattaki etkinliklerin yerini alabilmektedir.

İnternet ortamları, bilgiye kolay erişim, öğrenme fırsatları, yaratıcılığı geliştirme, sosyal etkileşim ve kişisel gelişim gibi pek çok olumlu olanaklar sunmaktadır. Özellikle eğitim materyallerine ulaşma, üretken projelere katılma, çevrim içi sosyal bağlar kurma ve eğlenceli öğrenme deneyimleri, çocukların gelişimine katkı sağlamaktadır. İnternet ayrıca, çocukların iş birliği, empati ve problem çözme gibi sosyal becerilerini de destekleyebilmektedir. Tüm bu olanakların yanında, dijital dünyanın barındırdığı riskler de göz ardı edilmemelidir. Şiddet içerikli oyunlar, müstehcen materyaller, kötü amaçlı yazılımlar, bilgi kirliliği ve sanal zorbalık gibi tehditler, çocukların güvenliğini tehdit etmektedir.

9-12 yaş grubu, çocukluk döneminde bağımsızlık arayışının başladığı, sosyal çevrenin etkisinin arttığı ve dijital ortamların daha fazla cazibe kazandığı bir evredir. Bu yaş grubundaki çocuklar, zaman yönetiminde güçlükler, okul başarısında düşüş ve yüz yüze sosyal ilişkilerde zayıflama gibi olumsuz etkiler yaşayabilmektedir. Çocukların saf duygularla kişisel bilgilerini çevrim içi ortamlarda paylaşmaları, onları siber zorbalık ve dijital istismar gibi tehlikelerle de karşı karşıya bırakabilmektedir. Bu tür olumsuz deneyimler, özgüven kaybı, anksiyete ve depresyon gibi duygusal sorunlara yol açabilmektedir. Tüm bu dijital dönüşüm içinde, geleneksel ebeveynlik anlayışının yetersiz kaldığı görülmekte, dijital ebeveynlik kavramı öne çıkmaktadır. Dijital ebeveynlik, çocukların dijital dünyada karşılaşılabilecekleri risklerden korunmalarını sağlamak ve bu teknolojileri bilinçli bir şekilde kullanmalarını desteklemek adına ebeveynlere yeni sorumluluklar yüklemektedir. Bu anlayış, yalnızca sınırlandırıcı bir tutumdan ziyade çocuklara rehberlik etmeyi onları medya

okuryazarı bireyler olarak yetiştirmeyi ve dijital içerikleri eleştirel bir yaklaşımla değerlendirmelerine yardımcı olmayı hedeflemektedir.

Dijital ebeveynin rehberliği, çocukların bilgi kirliliğini ayırt etmeleri, güvenli dijital davranışlar geliştirmeleri ve olumlu dijital alışkanlıklar edinmeleri açısından büyük önem taşımaktadır. Ebeveynlerin çocuklarının çevrim içi deneyimlerini takip etmeleri, onların maruz kalabilecekleri olumsuz içerikleri, siber zorbalığı ya da bağımlılık riskini erken fark etmelerini sağlamaktadır. Böylece dijital dünya, çocuklar için kontrollü, güvenli ve verimli bir öğrenme ve eğlenme alanına dönüşebilmektedir. Özellikle 9-12 yaş grubundaki çocukların dijital dünyanın sunduğu olanaklardan en iyi şekilde yararlanabilmeleri adına, dijital ebeveynliğin aktif, bilinçli ve destekleyici bir şekilde uygulanması önemlidir. Bu sayede çocuklar, yalnızca çevrim içi risklerden korunmakla kalmaz; aynı zamanda dijital ortamlarda yer alan eğitim içeriklerine ulaşabilir, ilgi duydukları alanlarda üretkenliklerini artırabilir ve sosyal becerilerini geliştirebilirler. Dijital ebeveynliğin sunduğu rehberlik, çocukların bu dinamik ve etkileşimli dünyada güvenle ilerlemelerini sağlayan temel bir destek mekanizmasıdır.

BİRİNCİ BÖLÜM

İNTERNET'İN YAYGINLAŞMASINDA SOSYAL MEDYANIN KÜRESEL ETKİSİ

1.1. İnternetin Tarihçesi

İnternet" kelimesi köken olarak İngilizcedir ve "INTERconnected NETworks" teriminin kısaltmasıdır. "Interconnected Networks" terimi, İngilizcede "birbirine bağlı ağlar" anlamına gelmektedir. "Inter" İngilizcede "arasında" ve "karşılıklı" anlamlarını taşır. "Net" ise "ağ" anlamına gelir. Türkçe'de ise "internet" kelimesi, genellikle "genel ağ" olarak tanımlanır.

İnternetin tarihi, soğuk savaş döneminde Amerika Birleşik Devletleri (ABD) ve Sovyetler Birliği arasındaki gerilim sonucu güvenilir ve hızlı iletişim sağlama ihtiyacından doğmuştur. İnternetin temelleri, 1960'ların sonunda, ABD Savunma Bakanlığı'na bağlı İleri Araştırma Projeleri Ajansı (ARPA - Advanced Research Projects Agency) tarafından atılmıştır. ARPA'nın desteğiyle başlatılan bu çalışmalar, internetin gelişimine öncülük etmiştir. Amacı, askeri iletişimi sağlamak, olası bir nükleer savaşta ana bilgisayardan diğer bilgisayarlara bilgi aktarmaktır. Dört farklı şehirde bilgisayarlar arasında bilgi transferi gerçekleştirilerek sistemin ilk adımı atılmış ve ARPANET adı verilen bilgisayar ağı kurulmuştur. İlk ileti de ARPANET üzerinden 29 Ekim 1969'da gönderilmiştir. 1980'li yıllarda ARPANET'in ticari kullanımına izin verilmesiyle birlikte birçok üniversite ve araştırma kurumu da bu ağa katılmıştır. Bilgisayarların yaygınlaşmasıyla birlikte internet, insanlar arasında popüler iletişim aracı haline gelmeye başlamıştır. 1960'larda başlayan bu süreç, günümüzde milyarlarca insanın aktif olarak kullandığı bir ağ yapısına dönüşmüştür.

Türkiye'ye internet teknolojisi ilk olarak 1987'de Ege Üniversitesinin öncülüğüyle kurulan Türkiye Üniversite ve Araştırma Kurumları Ağı ile gelmiştir. Türkiye'nin internetle ilk global bağlantısı 1993 yılında Orta Doğu Teknik Üniversitesi'nden Ankara-Washington arasında kurulan kiralık hat aracılığıyla yurtdışıyla sağlanan bağlantıyla gerçekleşmiştir. İnternet, 1990'lardan itibaren World Wide Web (www) halka açılarak kamunun malı olmuştur.

Türkiye'de internetin yaygınlaşmaya başlaması 1990'lı yılların ortalarından itibaren gerçekleşmiştir. Bilgisayarların birbirleriyle iletişimde bulunabilmesi için

oluşturulan ağlar yeni bir iletişim ortamının doğmasına yol açmıştır. Tim Barnes Lee 1991 yılında internet ağ tarayıcıları ve sunucularının kullanımı için Hyper Text Markup Language (HTML) isimli bir metin dili geliştirmiş ve daha sonra World Wide Web (www) adresini oluşturarak dünyadaki tüm internet kullanıcılarının bu ortak dil ile paylaşımlarını kolaylaştırmalarını sağlamıştır. Böylece internet günümüzdeki şekliyle kullanılmaya başlanmıştır (Üçkardeş, 2010).

Web sayfaları HTML ve HTTP gibi protokoller sayesinde oluşturulmuş ve internet pek çok amaç için kullanılmaya başlanmıştır. Günümüzde insanlar, ellerinin altındaki kişisel bilgisayarları ve uluslararası işlerliği olan yüzlerce bilgisayar ağının bir anlamda toplamı olan internet yardımıyla, dünyanın herhangi bir bölgesinde bulunan bilgilere anında ulaşabilmektedirler (Önalın,1994: 6-12). 2000'lerde internetin yaygınlaşmasıyla beraber mobil cihazlar ve yeni teknolojilerle birlikte kullanımı artmıştır. İnternet ve yeni teknolojilerle birlikte iletişim ortamları değişmiş ve dijitalleşmiştir. Dijitalleşmenin hayatımıza girmesiyle birlikte artık bilgiye ulaşmak, paylaşmak ve iletişim, hızlı, ucuz ve kolay hale gelmiştir. Özellikle sosyal medya, video paylaşım siteleri ve online alışveriş gibi yenilikler, dünyada internetin kullanımını artırmış ve milyarlarca insanı birer internet kullanıcısı haline getirmiştir.

1.1.1. İnternet Nedir

Türk Dil Kurumu'na (TDK) göre "internet," "bilgisayar ağlarının birbirine bağlanması sonucu ortaya çıkan, herhangi bir sınırlaması ve yöneticisi olmayan uluslararası bilgi iletişim ağı" olarak tanımlanır. İnternet, dünya üzerindeki tüm bilgisayar ağlarını birbirine bağladığı için "ağların ağı" olarak da adlandırılır ve bu özelliğiyle en büyük iletişim ağı olarak kabul edilir. Milyarlarca insanın aktif olarak kullandığı bu platform, günümüzde kişisel bilgisayarlar, akıllı telefonlar ve diğer cihazlarla hemen her alanda iletişim ve etkileşim sağlamaktadır.

İnternet sayesinde, istenilen web sitelerine ve bilgilere hızlıca erişilebilir, dünya genelindeki bilgisayarlara anında mesajlar gönderilip alınabilir hale gelmiştir bu da iletişimi son derece kolay ve hızlı hale getirmiştir. Sosyal medya, video paylaşım siteleri, online alışveriş gibi yeniliklerle internet, dünya çapında milyarlarca insanı birbirine bağlayan bir platform haline gelmiştir.

Günümüzde dijitalleşme, internetin, eğitimden sağlığa, alışverişten bankacılık işlemlerine kadar geniş bir yelpazede kullanımına imkan tanımıştır. Kişiler tek tuşla zamandan tasarruf ederek çok kısa sürede bilgiye ulaşabilmekte ya da online alışveriş yapabilmektedir. İnternetin insan hayatına sağladığı kolaylıklar içerisinde, farklı ürün ve hizmetlere kolaylıkla ulaşmak ve zaman tasarrufu en başta sayılabilir. Bir nevi okul işlevi de gören internet sayesinde pek çok konunun bilgisine ve görseline ulaşma imkanına da kavuşulmuştur. İnternet, veri paylaşımı ve bilgiye erişim açısından büyük kolaylıklar sunarken, demokratik katılımı artırma, bilgiye hızlı ulaşma, sosyal etkileşim, eğlence ve ticaret gibi pek çok alanda da hayatı kolaylaştırmaktadır.

İnternetin sağladığı imkanlar dahilinde iletişim aracı olarak en çok kullanılan ortamın sosyal medya olduğu bilinmektedir. Sosyal ağlar çift yönlü iletişime olanak sağlamasıyla birlikte hem ev hem de iş hayatının bir parçası haline gelmiştir. Dijital temelli bu ortamlar fiziksel ve toplumsal alanları birbirinden ayırarak sosyal kimliklerin yeniden biçimlenmesiyle sonuçlanmıştır. Yazılı olmayan kurallarıyla kendi toplumunu oluşturan dijital temelli bu ortamlar iletişimde kimliksiz kişiliklerin oluşmasına neden olmuştur. Bir yandan kimliksiz kişilikler oluştururken diğer yandan ticari boyutuyla da yaşamlarla iç içe geçmiştir. Denetim mekanizmasının geçerli olmadığı bu kamusal alanlarda bilgiler denetlenemez olmuş denetlenemeyen ve dolaşımda olan bu bilgiler kimi zaman doğruyken kimi zaman da manipüle edilmiş ve doğruluktan uzak bilgiler olarak gündeme gelmiştir.

İnternet, insan hayatını kolaylaştırmanın yanı sıra, müzik ve video içerikli siteler, sohbet platformları, oyunlar, alışveriş siteleri ve sosyal ağlarla kullanıcıların zamanını tüketerek alışkanlığa dönüşebilmektedir. İnternet sayesinde insanlar bilgiye kolay, hızlı ve uygun maliyetle ulaşabilme imkanına sahip olurken, sosyal medya ve oyun teknolojileri her zaman büyük ilgi gören önemli içerik kategorileri arasında yerini almıştır. Her kullanıcının kendine uygun bir alan bulabildiği bu dijital ortamlar, bir yandan hayatlara renk katarken, diğer yandan internet bağımlılığı, sosyal medya bağımlılığı veya dijital bağımlılık gibi ciddi risklerle de karşı karşıya bırakabilmektedir.

1.1.2. İnternetin Toplumsal Etkileri

İnternetin toplumsal etkileri çok boyutlu ve geniş çaplıdır. Dijitalleşme süreci, toplumların sosyal yapılarında önemli değişiklikler meydana getirmiştir. İnternetin yaygınlaşmasıyla birlikte insanlar arasında iletişim biçimleri değişmiş, özellikle sosyal medya platformları aracılığıyla bireyler arasındaki ilişkiler daha hızlı ve geniş çaplı hale gelmiştir. Dijital ortamlar, insanlara bilgiye anında erişme imkanı sunarken, aynı zamanda toplumsal bağları yeniden şekillendirmiştir. İnternet yalnızca bir iletişim aracı olmanın ötesine geçmiş, aynı zamanda bireylerin kimliklerini inşa etmeleri, toplumsal katılım sağlamaları ve kültürel etkileşimde bulunmaları için önemli bir mecra olmuştur. Özellikle sosyal medyanın etkisiyle birlikte, bireylerin toplumsal kimliklerini dijital platformlar üzerinde oluşturması ve bu kimlikleri daha geniş kitlelere sunması mümkün hale gelmiştir bu durum aynı zamanda bazı olumsuz etkiler de oluşturmuştur. İnternetin sunduğu anonimlik, bireyleri kimliklerini gizleyerek daha rahat ve bazen zararlı davranışlar sergilemeye teşvik edebilmektedir. İnternetin etkisiyle hızla yayılan dezenformasyon, toplumsal güveni zedeleyerek yanlış bilgilendirmelere yol açmakta ve bunun sonucunda toplumda kaosa sebep olabilmektedir.

Dijitalleşme süreci, sosyal ilişkilerde de önemli değişikliklere yol açmıştır. İnternet, insanların daha fazla çevrimiçi etkileşime girmesine olanak tanırken, yüz yüze iletişimin önemini azaltmıştır. Özellikle genç nesillerin dijital platformlar üzerinde kurduğu ilişkiler, geleneksel sosyal etkileşim biçimlerinin yerini almaktadır. Bu değişim, bireylerin empati, sosyal beceriler ve duygusal zeka gibi önemli yetkinliklerini etkileyebilir.

İnternetin bireylerin alışveriş, eğlence ve eğitim gibi farklı yaşam alanlarına etkisi, dijitalleşmenin günlük hayatlarındaki rolünü önemli ölçüde artırmıştır. Dijital platformlar sayesinde ekonomi büyük bir dönüşüm geçirmiştir. E-ticaretin hızla yaygınlaşması, geleneksel ticaret yöntemlerini zorlamış ve işletmelerin dijital ortama uyum sağlamasını gerektirmiştir. Dijital pazarlama stratejilerinin yükselmesi, markaların hedef kitlelere daha hızlı ve etkili bir şekilde ulaşmalarını sağlamıştır ancak dijitalleşme, bu süreçle birlikte ekonomik eşitsizlikleri derinleştirici bir etki meydana getirmiştir.

Dijital uçurum, gelişmekte olan bölgelerde daha belirgin hale gelmektedir. Dijital okuryazarlık seviyesinin düşük olduğu yerlerde, bireyler ve topluluklar dijital dünyanın sunduğu fırsatlardan yeterince yararlanamayabilir. Bu durum, eğitim, iş gücü piyasası ve günlük yaşam gibi alanlarda eşitsizliklere yol açabilir. Dijital uçurumun genişlemesi, özellikle internet erişiminin sınırlı olduğu bölgelerde daha fazla dezavantaj meydana getirir. Teknolojiye erişim imkânlarının artması, bireylerin sosyal, ekonomik ve kültürel alanda daha fazla fırsat elde etmelerini sağlayabilir ancak dijital altyapı eksiklikleri ve okuryazarlık seviyesindeki farklılıklar, bu fırsatların eşit şekilde dağılmasını engeller.

Diğer önemli bir konu ise dijital güvenlik önlemleridir. Dijital dünya, kötüye kullanım ve siber tehditlerle doludur ancak bu tehditlere karşı korunabilme yeteneği, dijital okuryazarlıkla doğru orantılıdır. Dijital dünyaya entegrasyonun sağlıklı bir şekilde yapılabilmesi için dijital güvenlik konusunda farkındalık oluşturulması ve ilgili eğitimlerin verilmesi oldukça önemlidir.

Dijitalleşme süreci, toplumları birçok açıdan dönüştürmüş ve yeni fırsatlar sunmuş olsa da beraberinde önemli zorlukları da getirmiştir. Teknolojik altyapıların geliştirilmesinin yanı sıra bireylerin dijital becerilerinin artırılması ve dijital dünyada sağlıklı bir şekilde var olabilmeleri için stratejik adımlar atılması gerekmektedir. Dijital uçurumun daraltılması için eğitim politikalarının yeniden şekillendirilmesi, dijital okuryazarlığın artırılması ve dijital güvenliğin sağlanması önemlidir. Bu süreç, küresel iş birliğiyle desteklendiğinde, dijital eşitsizliklerin azaltılmasına ve daha kapsayıcı bir dijital toplumun inşa edilmesine katkı sağlayabilir. Dijitalleşme toplumsal eşitsizlikleri derinleştirirken, anonimlik ve sosyal ilişkilerin dijital platformlarda yeniden şekillenmesi de bireylerin davranışlarını etkileyebilir. Dijital dünyanın sunduğu fırsatlar kadar getirdiği risklere karşı da bilinçli ve sorumlu bir yaklaşım geliştirilmesi dijital dönüşümün olumlu etkilerinden en verimli şekilde faydalanmayı mümkün kılacaktır.

1.1.3. İnternet Bağımlılığı

İnternet, hayatımızın hemen her alanında yer alarak pek çok olanaklar sağlamakla birlikte bilinçsiz kullanımı internet bağımlılığı sorununun ortaya çıkmasına neden olabilmektedir. Bağımlılık, kişinin bir nesneye aşırı istek duyması ve o nesneden uzak duramaması olarak tanımlanır. Kişi istek duyduğu nesneye

ulaşamadığı takdirde arama davranışı içine girmesi ve bulamadığında yoksunluk belirtileri göstermesidir. Bağımlılık denildiğinde ilk akla gelen alkol ve madde bağımlılığı olsa da, aslında davranışsal bağımlılık olarak tanımlanabilecek kumar oynama ve internet bağımlılığı kavramları da bağımlılık içerisinde yer almaktadır. İnternet bağımlılığı ifadesi ilk kez Ivan Goldberg (1996) tarafından kullanılmaya başlanmıştır. Teknolojideki hızlı gelişmeler, cep telefonlarının yaygınlık kazanması ve diğer iletişim araçlarının artan kullanımı, internetin ucuz ve kolay erişilebilir olması internet bağımlılığına zemin hazırlamıştır.

Young (2007) internet bağımlılığını, bireyin internet kullanımını dizginleyememe ve kendini kontrol edememesi durumu olarak tanımlar. İnternetin aşırı kullanılmasına yönelik ilk deneysel çalışmalar yine Young (1996) tarafından gerçekleştirilmiştir. İnternetin aşırı kullanılmasına bağlı olarak oluşan bağımlılığı, madde kullanımında olduğu gibi dikkat eksikliği ve hiperaktivite bozukluğu, sosyal fobi, anksiyete ve depresyon gibi ruhsal ve davranışsal bozukluklar gibi sorunlara sebebiyet verebildiği ortaya konulmuştur (Günay vd., 2018: 80). İnternet bağımlılığı bireylerde dış dünya ile iletişiminin azalmasına, gerçeklikten kopuşa, içine kapanmaya ve sosyal becerilerde düşüşe sebep olabilmektedir. Kişide sosyal iletişimin zayıflamasıyla beraber yalnızlık, depresyon, kaygı bozuklukları motivasyon eksikliği, dikkat ve konsantrasyonda düşüş gibi etkiler sıklıkla görülmektedir bunun sonucunda aile, okul ve arkadaş ilişkileri zarar görebilmektedir. Özellikle çocukluk ve ergenlik döneminde bulunan bireylerin, psikolojik, sosyal ve fiziksel gelişim süreçlerinde karşılaştıkları çeşitli sorunlarla başa çıkma aracı olarak interneti kullandıkları görülmektedir. Bireyler sorunları çözmek için interneti bir kaçış veya başa çıkma yöntemi olarak benimsemekte bu da bağımlılığın gelişimine zemin hazırlayabilmektedir.

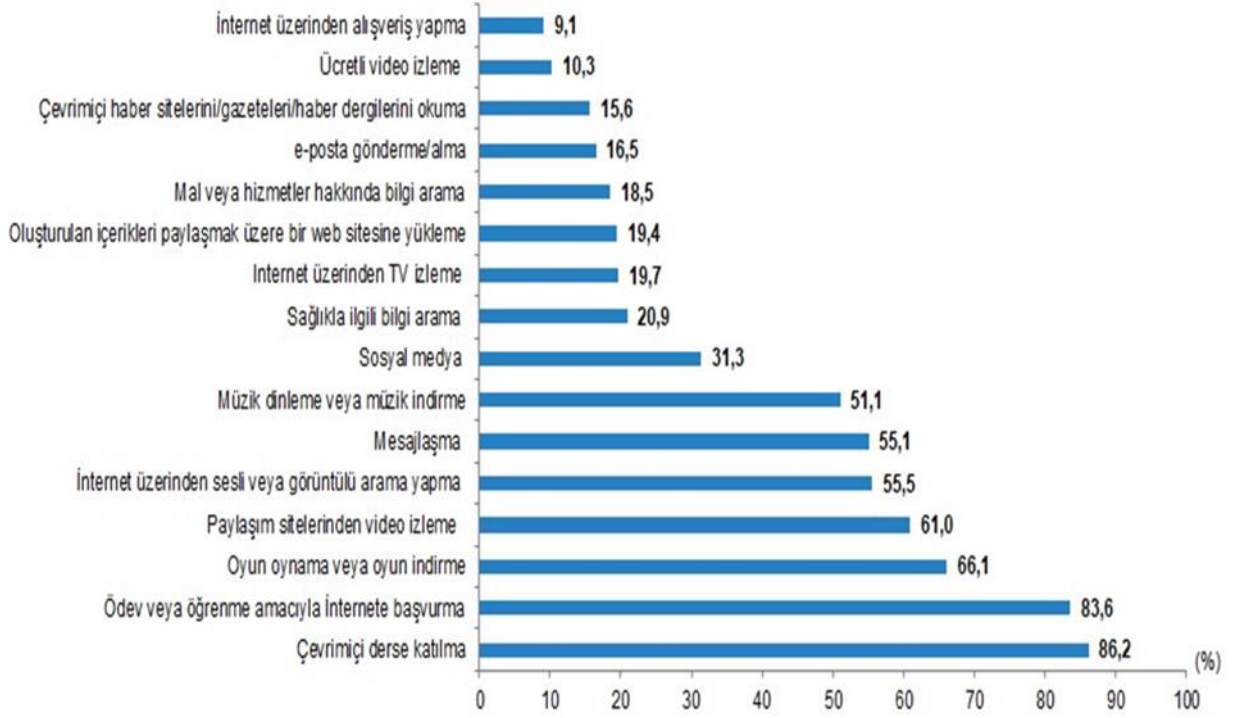
İnternet bağımlılığı, yalnızca bireylerin ruh sağlığını tehdit etmekle kalmaz aynı zamanda fizyolojik açıdan da çeşitli olumsuz etkilere yol açmaktadır. Özellikle obezite gibi sağlık sorunları uzun süreli ekran kullanımı sonucu oluşan kötü duruş ve oturuş pozisyonları nedeniyle kas-iskelet sistemi problemleri ve görme bozuklukları gibi fizyolojik sorunlar ortaya çıkabilmektedir. Aşırı internet kullanımı, bir yandan bağımlılığa yol açarken diğer yandan çocukların ruhsal ve bedensel gelişimlerini olumsuz etkileyerek ilerleyen dönemde bağımlılıktan kurtulmalarını

zorlaştırmaktadır. İnternetin aşırı kullanımına bağlı olarak gelişen bağımlılıklar, bu sürecin daha da karmaşık hale gelmesine yol açmaktadır. Bu bağımlılıklar arasında internet bağımlılığı, oyun bağımlılığı, çevrimiçi alışveriş bağımlılığı, akıllı telefon bağımlılığı, video içerik tüketimi bağımlılığı, sosyal medya bağımlılığı ve müzayede ile şans oyunları bağımlılığı yer almaktadır. Bu bağımlılıkların sebepleri incelendiğinde, internet erişiminin artan kolaylığı, kişilik özellikleri, ergenlerde akran ilişkileri, eğitim düzeyi, ev ortamı ve aile yapısı gibi çeşitli etkenlerin rol oynadığı görülmektedir.

İnternetin başka bir kullanım gayesi de iletişimdir. İletişim gereksiniminin giderilmesi için internet kullanımında bulunan ergenler, sosyal hayatlarındaki arkadaşlıklarını internet üstünden daha hızlı şekilde ilerletebilmektedirler. Bu sayede gerçek yaşam internet üstünde kolay biçimde devam ettirilmektedir. Siber alem bu nedenle daha ilgi çekici hale gelmektedir ve bağımlılık seviyesi artmaktadır (Cansever, 2013).

İnternet bağımlılığı konusunda çocuklar gelişme ve değişme döneminde oldukları için yetişkinlere göre daha fazla hasar alabilmektedir. Çocuklar ve gençlerin dijital teknolojilere kolayca adapte olmaları ve bu teknolojileri aktif şekilde kullanabilmeleri anne babalar açısından üstünlük gibi algılansa da güncel çalışmalar çocukların internetin risk ve sınırlılıkları konusunda savunmasız olduklarını ifade etmektedir.

Günümüzde çocuklar ve gençler internet vasıtasıyla kendilerine sanal bir dünya kurmakta ve gerçek dünya ile sanal dünya arasında olması gereken dengeyi kuramamaktadır. Ebeveynlerin çocuklarını dijital dünyadaki risklere karşı koruyup kollayarak çocuklarını bilgilendirmeleri ve yönlendirmeleri önemlidir. Yoğun şekilde kullanılan bilgisayar, cep telefonu ve internet, özellikle gelişme çağındaki çocukların zihinsel, duygusal, sosyal, ahlaki ve bedensel gelişimini olumsuz etkileyebilmektedir. Ebeveynler çocuklarındaki bu rahatsızlıkları iyi gözlemleyerek internet, sosyal medya, veya dijital bağımlılığı fark etmeleri ve bu problemle ilgili gereken önlemleri almaları, erken müdahale edilmesi bakımından oldukça önemlidir.

Şekil 1. Çocukların internet kullanım amaçları

Kaynak: <https://data.tuik.gov.tr>

1.1.4. Bağımlılık ve Bağımlılığın Bileşenleri

Bağımlılığın çeşitli bileşenleri vardır, bunlar bireyin davranışlarının nasıl bağımlılık haline geldiğini göstermektedir. Griffiths (1999) bağımlılık modelinde bağımlılık davranışının altı ana bileşenini, “dikkat çekme, ruh hali değişimi, tolerans, yoksunluk belirtileri, çatışma ve nüks etme” olarak tanımlamıştır. Bu bileşenler, bireyin bağımlı olduğu şeye nasıl bağımlı hale geldiğini göstermektedir. Bunlar sadece madde bağımlılığı gibi fiziksel bağımlılıklar için değil internet bağımlılığı, dijital bağımlılık ve sosyal medya bağımlılığı gibi davranışsal bağımlılıklar için de geçerlidir. Griffiths’in modeli, dijital çağın getirdiği yeni bağımlılık türlerini anlamak açısından önemli bir çerçeve sunmaktadır.

Griffiths’in “Bağımlılık Bileşenleri” modeline göre dijital bağımlılığın bileşenleri şunlardır:

1. Dikkat çekme (salience): Bu bileşen, bağımlı olunan etkinliğin bireyin hayatındaki en öncelikli unsur haline gelmesiyle ilgilidir. Örneğin kişi interneti, sosyal medyayı veya oyunu hayatının en önemli unsuru olarak görmeye başlarlar. Günlük yaşamlarında internet, sosyal medya veya oyunlarla ilgili aklı sürekli oradadır.

2. Ruh hali heğişimi (mood modification): Birey için dijital araçları kullanmak başa çıkma mekanizması haline gelir. İnternette gezinmek, sosyal medyada vakit geçirmek ya da dijital oyunlar oynamak, kişinin stresli durumdan uzaklaşmasına ve anlık rahatlama veya mutluluk yaşamasına neden olabilir.

3. Tolerans (tolerance): Birey dijital bağımlılıkla birlikte aynı duygusal doyumuna ulaşabilmek için dijital ortamlarda geçirdiği süreyi artırma eğilimindedir. Örneğin, sosyal medyada başlangıçta kısa süre geçiren bir kişi, zamanla aynı etkiyi elde edebilmek için daha uzun süre çevrimiçi kalabilir.

4. Yoksunluk belirtileri (withdrawal symptoms): Kişinin dijital erişiminin kısıtlanmasıyla birlikte, huzursuzluk, sinirlilik veya kaygı gibi olumsuz tepkiler ortaya çıkarabilir. Örneğin, internet erişimi kesilen veya cihazı elinden alınan bir kişi huzursuzluk, sinirlilik veya anksiyete gibi yoksunluk belirtileri gösterebilir.

5. Çatışma (conflict): Dijital bağımlılığın bireyin sosyal ilişkileri, ailesi ve hatta kendi içinde çatışmalara yol açması olasıdır. Örneğin, dijital bağımlılığı olan bir kişi, iş veya aile gibi sorumluluklarını yerine getirmekte zorlanabilir ve bu da çevresindekilerle gerilim yaşamasına neden olabilir.

6. Nüks etme (relapse): Bireyin bağımlılık davranışını uzun süre kontrol altına almasından sonra tekrar başa dönmesi ve eski yoğunlukta yapmaya başlamasıdır. Örneğin, uzun süre internet kullanımını sınırlandırmayı başaran bireyin, bir süre sonra tekrar önceki alışkanlıklarına dönme eğilimi göstermesidir.

Dijital bağımlılık, çocukların gelişim dönemlerinde sosyal ve bilişsel becerilerinin sınırlanmasına yol açabilir. Sosyal medya, çocukların sürekli bir kıyaslama yapmasına ve yetersizlik hissetmesine neden olabilirken, video oyunları ve dijital içeriklerdeki hızlı değişen uyaranlar, dikkat sürelerinin azalmasına yol açabilir. Çocukların duygusal zekaları da bu durumdan olumsuz etkilenebileceği gibi yüz yüze iletişim kurma becerilerini zayıflatabilir ve empati kurma yeteneklerinde düşüş gözlemlenebilir.

Ebeveynlerin dijital bağımlılığı önlemede ve çocuklarına sağlıklı bir dijital denge kazandırmada önemli bir rolü vardır. Dijital ebeveynlik stratejileri, çocuklara dijital dünyayı etkin ve sorumlu bir şekilde kullanmayı öğretenin yanı sıra, alternatif etkinliklerle dijital bağımlılığı engellemeye de katkı sağlayabilir. Çocukların dijital

araçları bilinçli bir şekilde kullanabilmelerini sağlarken ekran başında geçirdikleri süreyi sınırlamak ve fiziksel, sosyal ve sanatsal aktivitelerde yer almalarını teşvik etmek için çeşitli yöntemler sunmaktadır.

1.2. Kullanımlar ve Doyumlar Yaklaşımı

Kullanımlar ve doyumlar yaklaşımı, bir yandan kitle iletişim araçlarının bireyler üzerindeki etkilerini anlamaya çalışırken diğer yandan medya tüketimi konusunda bireylerin aktif rollerine vurgu yapar. Bu teoriye göre, insanlar medya araçlarını rastgele ya da pasif bir şekilde tüketmezler aksine belirli ihtiyaç ve motivasyonları doğrultusunda bilinçli tercihler yaparak kullanırlar.

Kullanımlar ve doyumlar yaklaşımında, insanların kendi gereksinimleri doğrultusunda medyayı aktif bir şekilde kullandığı kabul edilir. Buna göre insanların günlük hayatta birtakım ihtiyaçları vardır ve insanlar bu ihtiyaçlarını karşılamak için kitle iletişim araçlarını kullanmaktadır (Güngör, 2016: 127).

Kullanıcılar, bilgi edinme, eğlenme, sosyal bağ kurma, kimlik oluşturma, kaçış gibi çeşitli amaçlarla medya içeriklerini seçip kullanırlar. Kullanımlar ve doyumlar yaklaşımı, bireylerin kendi ihtiyaçları doğrultusunda medya içeriklerini nasıl seçtikleri, kullandıkları ve bu içeriklerle nasıl doyum sağladıkları üzerine yoğunlaşır. Medya, burada tek yönlü bir etki aracı olmaktan çıkar, çift yönlü ve etkileşimli bir süreç olarak değerlendirilir. Bu yaklaşım, insanların medya tüketimi aracılığıyla belirli ihtiyaçlarını karşıladığını ve medyanın işlevlerinin bireysel düzeyde nasıl farklı doyumlara yol açtığını incelemektedir. İlk kez Lasswell ve Wright tarafından dile getirilen bu işlevler, medyanın toplumdaki rolünü açıklamak açısından da önem taşır. Katz ve çalışma arkadaşları, kullanımlar ve doyumlar yaklaşımının, tek bir kuramdan beslenmediğini, aksine sosyolojide fonksiyonalist kuram ve psikolojide güdüsel kuram gibi çeşitli bilimsel yaklaşımlardan yararlandığını ifade etmişlerdir. Bu teoride önemli bir nokta, aktif ve pasif kullanıcılar arasındaki farkın vurgulanmasıdır. Aktif kullanıcılar, medya araçlarını ve sunduğu içerikleri bilinçli bir şekilde kendi ihtiyaçlarına göre seçerken, pasif kullanıcılar bu sürece daha az müdahildir.

Bu bağlamda şu sorular öne çıkmaktadır: Biz dijital araçlarla ne yapıyoruz ve aynı zamanda internet bize ne yapıyor? Kullanımlar ve doyumlar yaklaşımı, bu sorulara bireyin medya kullanımındaki aktif rolünü temel alarak yanıt sunar. Bireyler

interneti yalnızca bilgi edinmek amacıyla değil, eğlenmek, sosyalleşmek, gündelik yaşamdan uzaklaşmak, kimlik oluşturmak ve kendini ifade etmek gibi çok çeşitli bireysel motivasyonlarla kullanmaktadır.

McQuail'e göre kitle iletişim araçlarının kullanımında dört temel doyum kategorisi bulunmaktadır. Bunlar, oyalanma, kişisel ilişkiler, kişisel kimlik ve gözetim işlevidir. Oyalanmadan bahsederken günlük yaşantı kısıtlamalarından kaçmak, birtakım sorunların verdiği sıkıntılardan uzaklaşmak, insanın duygusal olarak rahatlamasıdır. Kişisel ilişkilerde ise medya aracılığıyla bağlantı kurmak, arkadaşlık ilişkileri geliştirmek ve topluma katkı sağlamak olarak tanımlanmıştır. Kişisel kimlik, bireylerin medya aracılığıyla kendi kimliklerini keşfetme, geliştirme ve doğrulama sürecidir. Kişisel kimliğin önemi, bireylerin medya içerikleriyle kendilerini özdeşleştirmesi ve bu içerikler üzerinden kendilerini ifade etmeleridir. Gözetim ise, bireylerin çevrelerinde ve dünyada olup bitenleri takip edip bilgi edinme ve güncel gelişmeleri izlemesini kapsar. Gözetimle, bireyler kendi sosyal yaşamlarına yön verebilir, bu yönüyle önemli bir işlevi de vardır. Bu kategoriler, bireylerin medya tüketiminden elde ettikleri doyumları ve kitle iletişim araçlarının çeşitli işlevlerini daha iyi anlamamıza yardımcı olur.

Kullanımlar ve doyumlar yaklaşımı, medya tüketicilerinin ihtiyaç ve beklentilerine göre medya araçlarıyla etkileşimde bulduklarını ortaya koyar. Bu da medya kullanım sürecinin giderek daha karmaşık ve kişiselleşmiş bir hal aldığını göstermektedir. Bu teori, dijital çağda bireylerin medya tüketim dinamiklerini anlamak ve analiz etmek için hala güncelliğini korumaktadır. Dijital çağda, çocuklar için internet, sosyal medya, video platformları ve oyunlar gibi çeşitli dijital araçlar, onların medya dünyasında daha geniş alan kaplamaktadır. Çocukların medya kullanımına bakıldığında bilgi edinme, eğlenme, sosyal bağlantılar kurma, hayal dünyalarını genişletme ve kimlik inşa etme gibi çeşitli motivasyonlar doğrultusunda gerçekleştirdikleri görülür. Medyanın çocuklar üzerindeki etkilerine bakıldığında, çocukların hangi amaçlarla medya araçlarını kullandıklarına ve bu süreçten ne tür doyumlar sağladıklarına odaklanmak gerekir. Çocuklar açısından McQuail'in belirttiği kişisel kimlik ve gözetim işlevleri oldukça önemli bir rol oynar. Kişisel kimlik işlevi, çocukların medya aracılığıyla kendilerini tanımlarına, kimliklerini inşa etmelerine ve çevrelerinde nasıl bir yer edineceklerine dair bilgi edinmelerine yardımcı

olur. Çocuklar, izledikleri programlar, takip ettikleri sosyal medya içerikleri veya dijital oyunlar aracılığıyla kendilerine rol modeller bulabilir ve değerlerini şekillendirebilirler. Bu süreç, çocukların kimlik gelişimi üzerinde büyük bir etkiye sahip olabilir ancak aynı zamanda olumsuz içerikler ya da aşırı medya tüketimiyle çocukların kimlik algıları zedelenebilir. Gözetim işlevi, çocukların dünya hakkında bilgi edinmelerine ve dünyayı geniş bir perspektiften görmelerine olanak tanır. Çocuklar, medya aracılığıyla kültürel, toplumsal ve bilimsel bilgilere erişim sağlayabilirler ancak bu işlevin de dikkatli yönetilmesi gerekir, yanlış veya yanıltıcı bilgiler çocuklar üzerinde olumsuz etkiler oluşturabilir. Medya kullanımı ve içerik seçimi konusunda çocukların ebeveynler tarafından yönlendirilmesi, bilinçli bir tüketici olmalarını sağlamak açısından büyük önem taşır.

1.3. Sosyal Medya

Sosyal medya, insanların düşüncelerini görüşlerini, deneyimlerini, bakış açılarını gerek görüntü gerekse mesaj yoluyla paylaşarak birbirleriyle iletişim halinde oldukları interaktif bir platformdur. Sosyal medya, teknolojik tabanlı Web 2.0'a dayanan kullanıcıya içerik üretimi ve paylaşım olanağı sağlayan internet tabanlı uygulamalar olarak tanımlanır.

Sosyal medyalar sayesinde kişiler dünyanın öbür ucunda olan insanlarla anında iletişim kurabilmekte fotoğraf ve video paylaşımları yapabilmektedir. Bu durum McLuhan'ın "küresel köy" teorisinin bir kez daha anlaşılmasını sağlamıştır. McLuhan 1960'lı yıllarda teknolojiye gelişmelerin insan iletişimini etkileyeceğini ve dünyanın global bir köye dönüşeceğini öne sürmüştür. İnsanlar sosyal medyalar aracılığı ile diğer insanlarla siyasal, sosyal, kültürel içerikler paylaşabilmekte ve karşıdaki kişi veya kişilerden geri dönüş alabilmektedir. Bu paylaşımların sonucu olarak global köyün insanları birbirine benzemektedir. Sosyal medya aracılığıyla ülkeleri ve insanları birbirinden ayıran kültür farklılıkları giderek yok olmuştur. Dünyanın bir yerinden atılmış tweetleri dünyanın başka yerinde yaşayan birilerinin görmesi ve yorum yapması dünyanın küresel bir köye dönüştüğünün bir örneğidir. Bugün sosyal medya platformu köy kavramının en önemli somut örneği olmuştur. İnsanların sosyal medyada yer almalarının nedeni, en etkin kanal ve içerikle seslerini duyurmak yani fark edilmeyi sağlama isteğidir.

İnternet süreciyle başlayan küresel ölçekte enformasyon akışının son noktalarından biri olan sosyal medya, zaman ve mekân kavramlarını ortadan kaldırarak bireysel ve toplumsal hayatın yeniden yorumlanmasını sağlamışlardır. Bu nedenle küresel bir ağ döngüsü içerisinde gerçekleşen bu yeni sürecin tanımlanması ve anlaşılmasına denk düşen en anlamlı toplum tanımlaması “ağ toplumu”dur. Manuel Castells’in deyişi ile, “bireyler artık küresel ve yerel olarak örülmüş, birbiriyle bağ(ıntılı) ağ toplumu içinde yaşamaktadır” (Toprak ve diğ., 2009: 25).

Sosyal medya, çift yönlü ve eş zamanlı bilgi paylaşımı sağlarken zaman ve mekan kısıtlarını ortadan kaldırması nedeniyle her kesimin ilgi odağı olmuştur. Bireysel profil oluşturmaya imkan tanıyan sosyal medya platformları aynı zamanda tanıdığı kişilerle etkileşim olanağı da sağlamaktadır. Kişi, ilgi alanlarına dayanarak sosyal medyada tanımadığı kullanıcılarla da tanışabilme imkanı bulmuştur. İnsanlar cep telefonları teknolojisiyle sosyal medya platformlarına kolaylıkla girerek sanal dünyada yerlerini almışlardır.

Sosyal medya kimileri için sosyalleşmeden kaçtığı, kendi kendine yalnız kaldığı, daha çok izleyici olduğu bir ortam iken kimileri için ise sosyalleşmek, topluluklar içinde takdir edilmek, takip edilmek isteğinin tezahürü şeklinde ortaya çıkabilmektedir. İnsanların, gündelik yaşamdan kaçış, bilgilenme, eğlenme, iletişim, vakit geçirme gibi isteklerine etkileşim boyutuyla cevap veren sosyal medya, günümüzde insanları en hızlı ve en fazla kuşatan, kişiselleşebildiği oranda da gelecek vadeden bir araç haline gelmiştir (Hazar, 2011: 153-154).

Sosyal medya, çevrimiçi iletişim sağlamanın yanı sıra, bilgi ve eğlence amaçlı içerik üretimi ve paylaşımına olanak tanıdığı için internet kullanımında önemli bir yer tutmaktadır. Hem bireyler hem de kurumlar için bilgi alışverişi, pazarlama ve sosyal ilişkiler kurma açısından büyük bir öneme sahiptir. Sosyal medyanın pek çok olumlu yönü olmasının yanı sıra pek çok da olumsuz yönü de bulunmaktadır. Sosyal medya, Postman’ın yaklaşımıyla “ayıp”ları ortadan kaldıran, “çocukluğun yok oluşuna katkıda bulunan televizyon çağını bile geride bırakmış bulunmaktadır. Eğitimin ardıllığını, bir başka deyişle bilgiye ulaşmak için belirli aşamalardan geçmiş olma koşulunu da ortadan kaldıran sosyal medya, bir yandan bilgi üretiminde tekeli kırarken, diğer taraftan bilgiyi ve bilginin kaynağını sıradanlaştırmaktadır (Balta Peltekoğlu, 2012: 8). Bu bağlamda, internet ortamında herkesin katılımcı olup bilgi

paylaşımında bulunması, yanlış ve güvenilir olmayan bilgilerin de yayılmasına zemin hazırlamıştır.

Sosyal medyayı genel anlamda insanların internet üzerinden yaptıkları diyaloglar ve paylaşımlar bütünüdür şeklinde de tanımlayabiliriz. İnsanların yaptıkları bu faaliyetler dijital ortamda birtakım kayıtlar bırakmaktadır. Dijital ayak izi olarak adlandırılan bu izler kişinin çevrimiçi veya çevrimdışı ortamlardaki izlerinden elde edilen verilerden oluşmaktadır. Bireyin dijital platformdaki dijital ayak izleri, sadece paylaştığı fotoğraflar, videolar, yazılı ve sözlü ifadeler değildir. Bir paylaşımı beğenmek, retweet ya da repost etmek gibi içerik oluşturma olarak görülmeyen çevrimiçi aktiviteler de dijital ayak izi olarak tanımlanır bu durum özellikle çocuklar açısından önemli riskler taşır. Dijital ayak izleri, kötü niyetli kişiler tarafından çocukların mahremiyetini ihlal edebilir, kişisel verilerinin çalınmasına ya da kötüye kullanılmasına neden olabilir ayrıca çocukların paylaştıkları içeriklerin ilerleyen yaşlarda karşılıklarına çıkma riski de vardır bu durum onların sosyal ve profesyonel yaşamlarını olumsuz etkileyebilir. Dijital ayak izi, çocukların gelecekteki kimliklerini de şekillendirebilir bu nedenle, ebeveynlerin çocuklarına güvenli internet kullanımı konusunda rehberlik etmeleri ve dikkatli olmalarını sağlamaları önemlidir.

Günümüzdeki kullanılan en popüler sosyal ağlardan bazıları şunlardır: Facebook, YouTube, WhatsApp, FB Messenger, WeChat, Instagram, Tumblr, Twitter, LinkedIn, SnapChat, Telegram, Pinterest.

İKİNCİ BÖLÜM

DİJİTAL MEDYANIN DURUM TESPİTİ

2.1. Sosyal Medya Bağımlılığı

Sosyal medya bağımlılığı, bireylerin sosyal medya platformlarını kontrolsüz ve aşırı bir şekilde kullanma isteği olarak ifade edilen davranışsal bir bağımlılık türüdür. Diğer bir tanımla sosyal medya bağımlılığı, kullanım isteğinin önüne geçilememesi, internete bağlı olmadan geçen zamanın önemsizleşmesi, kullanımdan yoksun kalındığında aşırı sinirlilik ve saldırganlık hali ve kişinin aile ve sosyal hayatının giderek bozulması olarak tanımlanabilir. Sosyal medya bağımlılığında, kullanıcılar sürekli olarak platformlarda vakit geçirme, içerikleri kontrol etme ve yeni paylaşımları takip etme ihtiyacı duyarlar. Sosyal medya bağımlılığı, akıllı telefonların hayatımıza girmesiyle birlikte modern çağın yeni sendromu olarak karşımıza çıkmıştır.

Hayatın hemen her alanında kullanılan sosyal medya araçlarına gün geçtikçe yenileri de eklenerek dünya küreselleşmektedir. Bu değişim dünyanın neredeyse tüm toplumlarını tek çatı altında toplamaya başlamıştır. Sosyal medyanın olumlu yanlarına bakıldığında, farklı pek çok inanış, kültür, dil ve özellikteki insanları tek çatı altında buluşturma yeri olmuştur. İnsanlar sosyal medya aracılığıyla bilgiye, güncel haberlere ve çeşitli bilgilere hızlı ve kolay erişim sağlamaktadır. Sosyal medya platformları, bireylerin farklı kültürlerden insanlarla etkileşimde bulunmasını sağlayarak kültürel çeşitliliğe teşvik etmektedir. Bireysel olarak bakıldığında sosyal medya, insanların üretici yönlerini geliştirmelerine imkan tanır. Fotoğraf, video, yazı gibi içerik üretimiyle sanatsal ve düşünsel becerilerini ifade etme imkanı sağlar. Sosyal medya aracılığıyla topluluklar oluşturulabilir ve ortak ilgi alanlarına sahip bireylerin bir araya gelip etkileşim kurlmaları mümkün hale gelir aynı zamanda sosyal ağlar, işletmelerin pazarlama stratejileri geliştirdiği ve geniş müşteri kitlelerine ulaşma fırsatı bulduğu bir platformdur.

Sosyal medyanın birçok faydası bulunsa da, aşırı kullanımı zararlı etkiler yaratabilir. Haber alma, bilgi paylaşma, eğlence ve boş zaman değerlendirme aracı olarak kullanılan sosyal medya, aşırı kullanım sonucu sosyal medya bağımlılığına yol

açabilir. Bu bağımlılık, bireylerin yaşamlarının her anını ve tüm aktivitelerini sosyal ağlarda paylaşma isteğini artırabilir.

İnternetin sunduğu yeni iletişim tarzıyla birlikte hayatımıza giren sosyal medya ağları bireyin toplumsal yaşamındaki iletişim kurma alışkanlıklarını da belli düzeyde değiştirmiştir. Kişiler artık karşılıklı etkileşimi ve iletişimi askıya alarak iletişimlerinin pek çoğunu sosyal medya yoluyla sağlamaya başlamışlardır. Telefonda veya bilgisayarda geçirilen uzun vakitler kişinin gerçek ilişkilerinde ve etkileşiminde gittikçe başarısız hale gelmesine dolayısıyla da gerçek ilişkilerde kopmalara neden olmaya başlamıştır. Sosyal medyada geçirilen aşırı zamanlar kişinin gün içinde yapması gereken işleri ihmal etmesine veya eksik yapmasına dolayısıyla da günlük hayatındaki aksamalara neden olabilmektedir.

Çeşitli sosyal ağ siteleri ile kullanıcıların dikkatini çeken sosyal medya, biçimi, içeriği ve iletişim alt yapısı sayesinde kullanıcıların günlük yaşamlarının önemli bir kısmını kapsamaktadır. Sosyal ağlar günümüzde iletişim kurmanın yanında kendini ifade etmenin en önemli araçlarından biri işlevini de görmektedir. İnsanlar genel olarak sosyal ağları resim ve video paylaşarak iletişim kurmak için kullanır. Hayat tecrübelerini ve buldukları yeri veya yedikleri yemeği gibi durumlarını da paylaşmaktadırlar. Sosyal medyanın sunduğu bu iletişim tarzları kullanıcıların gün içinde uzun saatler aktif olmalarına neden olmaktadır.

Kişiler, gelişmeleri anında öğrenerek ve başkalarının hayatlarını takip edip haz duyarak sosyal medyayı kullanmaya başlamışlardır. Sosyal medya kullananlar sadece başkalarını takip ederken değil takip edildiğinde ve paylaşımları beğenildiğinde de aynı şekilde haz duymaktadır. Görünür olma ve başkalarının hayatını takip etme isteği kimileri için abartılı bir hal aldığında sosyal medya bağımlılığına neden olmakta bu da kaygı bozukluklarına, depresyona dolayısıyla da gerçek ilişkilerinin zarar görmesine neden olabilmektedir. Başka insanları takip edip yaptıkları paylaşımları gerçek sanmak, bazen kişilerin kendilerini değersizmiş gibi hissetmelerine sebep olabilmektedir. Sosyal medyanın sürekli olarak "mükemmel" hayatlar ve başarılarla dolu bir dünya sunması, çocuklarda özgüven eksikliği, yetersizlik hissi ve sosyal anksiyete gibi duygusal bozulmalara neden olabilmektedir. Sosyal medya platformları çocukların kendilerini başkalarıyla kıyaslama ve sürekli onay alma ihtiyacı içerisinde sokabilir bu da benlik algılarında olumsuz etkiler oluşturabilir. Uygunsuz içeriklere

(şiddet, yetişkin içerikleri, vb.) erişim riski de oldukça yüksektir ve çocukların bu tür içeriklere maruz kalması, gelişimlerini olumsuz yönde etkileyebilecek tehdit oluşturmaktadır. Tüm bu olumsuzluklar, sosyal medyanın dikkatli ve bilinçli kullanılmadığı durumlarda ciddi zararlar doğurabileceğini göstermektedir.

Günümüzde sosyal medya insanlara, gerçek dostluklara ve ilişkilere sahip olmanın zorluğu yanında, yalnız olmadığı yanılgısını da yaşatmaktadır. Sosyal medyayı kontrolsüz ve aşırı kullanan bireylerde gerçek hayattan kopmalar ve sosyal hayatta problemler yaşadığı görülmektedir. Bu yanlış kullanım sonucunda birçok insanın aile bağlarında zayıflama görüldüğü gibi arkadaşlık ve akrabalık ilişkilerinin duygusal yönden fakirleşerek bu ilişkileri unuttukları da görülmektedir. Unutulan, aksatılan sosyal ilişkiler sonucunda bireyler sosyal hayattan dışlanmakta, dışlanan bireyler yalnızlık duygusuyla sığınacakları bir liman aramakta ve yine sosyal medyaya sığınmaktadır. Bu döngü bireyler ve toplum için sancılı gerçekleşmekte ve sonuçta mutsuz bireyler ve toplumlar oluşturmaktadır.

Sosyal ağlar, özellikle yetişme çağındaki olan 9-12 yaş grubu çocuklar için ciddi riskler barındırmaktadır. Henüz eleştirel düşünme becerileri tam olarak gelişmemiş olan çocuklar karşılaştıkları bilgilerin doğruluğunu sorgulamadan kabul etme eğilimindedir. Sosyal medyada yayılan yanlış ve yanıltıcı bilgiler, toplumsal kargaşa ve bilgi kirliliğine zemin hazırlarken, bir yandan da bu kirlilik çocuklarda psikolojik sorunların ortaya çıkmasına yol açabilmektedir.

Gelişme çağındaki çocuklar dijital bağımlılık riskinin yanı sıra sosyal medya ve dijital platformlarda sıkça karşılaşılan siber zorbalık, uygunsuz içeriklere erişim, gizlilik ve güvenlik açıkları, sosyal kıyaslama ve özgüven sorunları, dolandırıcılık ve kimlik avı (phishing) gibi çeşitli tehditlerle de karşı karşıya kalabilmektedir. Bu durum ise çocukların psikososyal gelişimini olumsuz etkileyebilir ve dijital ortamda sağlıklı bir deneyim yaşamalarını engelleyebilir. Bu risklerin farkında olmak ve çocukları dijital dünyada güvenli bir şekilde yönlendirmek için ailelere önemli sorumluluklar düşmektedir.

Günümüzde ebeveynlerin, insanların yaşamlarını şekillendirme gücüne sahip olan sosyal ağların gücünün farkında olması gerekmektedir. Ebeveynlerin, çocukların sosyal medya kullanımlarını bilinçli bir şekilde denetlemesi ve çocuklarını güvenli dijital davranışlar konusunda bilgilendirmesi büyük önem taşımaktadır. Çocukları

sosyal medyanın olası risklerine karşı korumanın en etkili yollarından biri de ebeveynlerin güvenli internet kullanımı, siber zorbalık farkındalığı ve dijital okuryazarlık gibi konularda çocuklarına rehberlik etmesidir. Ebeveynler çocuklarının sosyal medya hesaplarını düzenli olarak kontrol ederek uygun içeriklere erişim sağlanmasını ve güvenlik ayarlarının doğru bir şekilde yapılmasını sağlamalıdır. Ekran süresini sınırlandırarak çocukların çevrimdışı aktivitelere daha fazla zaman ayırmalarına teşvik edilmesi de önemlidir. Çocuklara sosyal medya bağımlılığına karşı eleştirel düşünme becerileri kazandırmak, bağımlılıkla mücadelede önemli bir adımdır. Bu yaklaşımlar çocukların dijital ortamda maruz kalabilecekleri riskleri azaltırken, teknolojiyi faydalı ve sınırlı bir şekilde kullanmalarına da olanak tanıyacaktır.

2.2. Dijital Bağımlılık

Dijital bağımlılık geniş bir kavramdır ve internet dışında diğer dijital cihazlar ve teknolojilere olan bağımlılığı içerir. Bu bağımlılık, akıllı telefonlar, tabletler, bilgisayarlar, video oyun konsolları gibi dijital cihazların yoğun ve sürekli kullanımınıdır. Dijital bağımlılık, yalnızca internete değil, internet dışındaki uygulamalar olan oyunlar, dijital medya platformları gibi dijital içeriklere karşı aşırı ilgidir. İnternet bağımlılığı, internet kullanımına bağlıyken, dijital bağımlılık, yalnızca internet değil, akıllı telefonlar, tabletler, bilgisayarlar ve video oyun konsolları gibi dijital cihazlara olan kontrolsüz eğilimi kapsayan geniş bir kavramdır. Bu bağımlılık, bireyin dijital cihazları ya da dijital içerikleri sürekli olarak kullanma ihtiyacı hissetmesiyle kendini gösterir ve bireyin sosyal, eğitimsel ve kişisel hayatında sorunlara yol açabilir.

Bilgisayar ve internet bağımlılığı yeni bir bağımlılık türü olarak açıklanmakta olup psikoloji, sosyoloji ve iletişim gibi disiplinlerin dikkatini çeken bir çalışma alanıdır (Balcı & Gülnar, 2009). Dijital bağımlılık, bireylerin internet, sosyal medya veya dijital cihazları kontrolsüz ve aşırı kullanması sonucunda hayat kalitesinin olumsuz etkilenmesidir. Bireylerin telefon, tablet, bilgisayar ve diğer dijital cihazları kullanırken kendini kontrol edememesi, alıkoymaması ve giderek kontrolü kaybetmesidir. Kişinin teknolojik cihaza kontrolsüzce bağlı olması ev, okul, iş ve sosyal hayatta sorunlar yaşamasına neden olabilmektedir. Dijital bağımlı kişiler,

teknolojik cihazdan uzak kaldığı takdirde sıkıntı hissi, gerginlik ve sinirlilik gibi çeşitli yoksunluk belirtilerini yaşayabilmektedir.

Günümüz dünyasında dijital bağımlılığa sebep olan faktörlere bakıldığında, hemen herkeste akıllı telefonların olması, internete kolay ve ucuz erişim sayılabilir. Kişiler sosyal medyada sürekli etkileşim sağlayıp beğeni, yorum gibi geri bildirimlerle sürekli vakit geçirmek isteyerek sosyal onay yarışına girerler. Dijital bağımlılıkta video oyunları beyin ödül merkezini tetikleyerek dopamin salgısına yol açtığından bireyler bu tür platformlarda çok fazla zaman geçirmek istemektedir. Dijital bağımlılığın diğer sebeplerinden biri de kaçış isteğidir. Birçok insan, günlük streslerden kaçmak veya yalnızlık hislerini gidermek için dijital dünyaya sığınır. İnsanlara sanal bir kaçış sunan dijital platformlar zamanla bağımlılığa dönüşebilmektedir.

Günümüzde dijital bağımlılık, hem çocukları hem de yetişkinleri etkileyen yaygın bir sorun haline gelmiştir. Özellikle anne ve babaların bilgisayar veya telefon karşısında aşırı vakit geçirmesi bu davranışı örnek alan çocukların dijital bağımlılık riskini ciddi şekilde artırmaktadır. Çocuklar, anne babalarını rol model aldıklarından onların dijital cihazlarla geçirdiği zamanı taklit ederek daha kolay bağımlı olma riski taşıyabilmektedir.

Anne ve babalar, günün yorgunluğunu internette gezinerek veya sosyal medyada zaman geçirerek atlatmayı tercih ettiklerinde, çocuklarıyla yeterince ilgilenemeyebilirler. Bu durum ailece vakit geçirmenin yerini bireyselleşmiş bir rahatlamaya bırakır ve çocukları medya bağımlılığına sürükleyebilir. "Kimse benimle ilgilenmiyor" söylemiyle dikkat çekmeye çalışan çocuk, ailesi tarafından yeterince duyulmazsa dijital bağımlılığa daha yatkın hale gelebilir. Çocuklarda dijital bağımlılık, dikkat dağınıklığı ve konsantrasyonda düşüslere sebep olabilmektedir. Dijital platformlardaki hızlı değişen içerikler ve uyarıcılar çocukların dikkat sürelerini kısaltabilmektedir. Uyarılmaya alışan beyin, odaklanma gerektiren okul performansında düşüşe ve öğrenmede güçlüklerle neden olabilmektedir. Çocuklarda aşırı internet kullanımı problem çözme ve eleştirel düşünme yeteneklerini de yavaşlatabilmektedir.

Dijital bağımlılık çocuklar üzerinde psikolojik ve sosyal sorunlara da neden olmaktadır. Gerek sosyal medya gerekse oyun platformları çocukları sürekli

kendilerini başkalarıyla kıyaslama eğilimine yol açabilir. Özellikle sosyal medyada idealize edilmiş yaşamları izlemek çocuklarda “yetersiz” hissetme eğilimi oluşturabilmektedir bunun sonucunda çocuklar özellikle ergenlik dönemindeki özgüven ve yetersizlik sorunlarıyla karşı karşıya kalabilmektedir. Dijital bağımlılığın çocuklar üzerindeki olumsuz etkilerinden bir diğeri ise anksiyete ve depresyondur. Sosyal medya veya çevrimiçi oyunlarda yaşanan olumsuz etkileşimler (zorbalık, dışlanma vb.) çocuklarda anksiyete ve depresyona neden olabilmektedir. Özellikle sosyal medyada olumsuz yorumlar ve beğeni sayısı üzerinden değerlendirilen popülerite çocukların ruh sağlığını tehdit edebilir. Dijital bağımlılığın içerisinde olan çocuklarda, yüz yüze iletişimin zayıflaması, duygusal ifade yeteneği ve empati gibi becerilerinde zayıflama veya düşme de görülmektedir. (Kuss & Griffiths, 2017; Przybylski & Weinstein, 2017; Yaman & Özer, 2018; Seçer & Özdemir, 2021).

Dijital oyunlar ve sosyal medya çocukları yalnızlık hissine karşı savunmasız hale getirerek sosyal çevrelerinden kopmalara neden olabilmektedir. Çocuklar sanat, spor, müzik gibi hobiler geliştirmek yerine zamanlarını dijital platformlarda geçirmeyi tercih ederek kişisel gelişimlerinin sınırlanmasına neden olabilmektedir.

Ebeveynlerin, çocuklarına dijital cihazları dengeli ve bilinçli bir şekilde kullanmayı öğretmelerinin yanı sıra ekran başında geçirilen süreyi sınırlayacak çeşitli ilgi alanlarına yönelik etkinlikler sunmaları gerekmektedir. Çocukların bedensel, zihinsel ve sosyal gelişimlerini destekleyecek spor, sanat veya doğa gibi alternatif etkinliklerle dijital bağımlılığın önüne geçilmesine yardımcı olmalıdırlar. Ebeveynler aile içi iletişimi güçlendirecek ortak aktiviteler düzenleyerek, çocukların gerçek dünya ile daha sağlıklı bir ilişki kurmalarını sağlamalıdırlar.

2.2.1 Geleneksel Oyundan Dijital Oyuna Geçiş

Oyun, insanların eğlenmek ve vakit geçirmek için başvurdukları bir etkinliktir. Birey, erken yaşlardan itibaren oyunlarla aracılığıyla etkileşimde bulunur ve ailesiyle ya da eğitim aldığı çevrede öğretmen ve arkadaşlarıyla birlikte oyun oynar. Oyunlar, sadece eğlence amacı gütmekle kalmaz aynı zamanda öğretici bir işlev de görür. Oyun, çocukların hayal gücünü harekete geçirir ve onlara farklı rollerde düşünmeyi farklı çözümler üretmeyi de öğretir.

Oyun oynama davranışının çocuk ve ergenlerin gelişiminde önemli bir rolü olduğu bilinmektedir. Geçmişte oyunlar genelde park, bahçe ve sokaklar gibi açık mekânlarda ve çocukların birbiriyle etkileşimi ile gerçekleşirken, günümüzde bilgisayar ve internet teknolojilerinin gelişimiyle birlikte daha çok kapalı mekânlarda ve sanal ortamlarda gerçekleşmeye başlanmıştır (Horzum, Ayas ve Çakır, 2016).

Teknolojik gelişmelerin ve dijitalleşmenin etkisiyle çocukların oyun oynama biçimlerinde köklü değişiklikler meydana gelmiştir. Geçmişte, çocuklar genellikle sokakta ya da evde arkadaşlarıyla fiziksel etkileşim içinde geleneksel oyunlar oynarken, günümüzde dijital oyunlarla bu durum büyük ölçüde değiştirmiştir. Bu dönüşümle birlikte çocukların geleneksel oyunlardaki zihinsel ve bedensel becerilerinin gelişmesi, kişisel ve sosyal ilişkilerin olumlu yönde etkilenmesinin yerini dijital oyunlarla fiziksel aktivitelerin azalmasına, sosyal izolasyona ve bağımlılık gibi birtakım risklere bırakmıştır.

Oyunlar, öz benliklerin gelişiminde ve sosyal yapılarının oluşumunda önemli ortamlardır. Çocuklar, kurdukları oyun ortamında kullandıkları ortak dil ve müşterek davranışlar ile birbirlerini yeterince tanınmasalar bile sosyalleşme adına ciddi bir ortamın içinde yer almış olurlar. Ortaya çıkan sosyal gelişmeler ile vicdani değerlendirmeler yapabilme, arkadaşlık kavramını içselleştirebilme, karar verme, kendine güvenme, hoşgörülü olma, yardımlaşma gibi birçok kazanım elde etmiş olurlar (Genç, 2014: 382). Çocuklar oyun içerisinde edinmiş oldukları bu kazanımlarla sorumluluk sahibi olmayı öğrenirler. Doğru ve yanlış davranışların farkında olan, işbirliği ve yardımlaşma duygusunu kazanan, dinleyen, teşekkür eden, yenilgiyi de hazmedebilen bireyler olarak yetişirler. Sokakta oynanan oyunlar, çocukları fiziksel aktivitelere teşvik etmesiyle kas ve kemik gelişimine olumlu katkı sağlamaktadır. Çocukların sosyal becerilerini geliştiren ve empati kurmalarına yardımcı olan geleneksel oyunlar, grup oyunları, takım çalışması, liderlik gibi sosyal beceriler de kazanmasına yardımcı olur. Geleneksel oyunlar çocuklarda uyum ve öğrenme yeteneklerini geliştiren önemli bir araç olarak kabul edilir.

Dijital oyunlara bakıldığında her ne kadar bazı avantajlar sunsa da aşırı ve kontrolsüz kullanımı çeşitli olumsuz etkileri beraberinde getirebilir. Dijital oyunlar genellikle oturarak oynandığı için çocukların fiziksel hareketliliğini azaltır bu da başta

obezite, kas-iskelet sistemi problemleri, sosyal etkileşimin azalması, okul derslerine odaklanamama ve bağımlılık riski gibi çeşitli sorunlara yol açabilir.

Aile içerisinde bakıldığında evde aileyle oynanan geleneksel oyunlar aile bağlarını güçlendiren önemli bir aktivitedir. Aile bireyleri bir araya gelerek vakit geçirir, bu da çocuklarda güven duygusunu pekiştirir. Geleneksel oyunları yalnızca eğlenceli bir aktivite olarak görenler için bu oyunlar bir eğlence aracı, eğitim perspektifiyle bakıldığında ise iyi bir eğitim aracı olarak kabul edilir ancak teknolojik gelişmeler ve şehirleşmenin artmasıyla birlikte geleneksel oyun aktivitelerinin yerini dijital oyunlar almaya başlamıştır. Dijital oyunlar, bilgisayarlar, oyun konsolları, tabletler ve cep telefonları üzerinden oynanabilen oyunlar olarak tanımlanır. İnternetin ve dijital cihazların hayatımıza girmesiyle birlikte her yaşta kullanıcının özellikle çocuklar ve gençlerin bu oyunlara yoğun ilgi gösterdiği görülmektedir. Geleneksel oyunlar genellikle boş zamanları değerlendirmek, eğlenmek ve eğitim sağlamak amacıyla tercih edilirken, dijital oyunlar rekabet, yarışma, statü kazanma ve hayal dünyasında belirli hedeflere ulaşma gibi nedenlerle oynanır hale gelmiştir.

Köyden kente göçle birlikte artan şehirleşme, sokakları çocuklar için güvenli alanlar olmaktan çıkarmış, şehir yaşamının getirdiği bu dönüşüm, ailelerin çocuklarını güvenlik kaygısıyla evde tutma eğilimini artırmıştır. Evin güvenli bir ortam olarak kabul edilmesi, çocukların serbest zamanlarını evde geçirmesine ve çoğunlukla dijital oyunlara yönelmesine neden olmuştur. Dijital oyunlar, evde vakit geçiren çocuklar için çekici bir seçenek olarak öne çıkarken uzun vadede bu durum çocukların hem fiziksel gelişiminde duraksamalara hem de psikolojik sorunların ortaya çıkmasına yol açmıştır. Şehir yaşamının sunduğu sınırlı fiziksel alanlar çocukların sosyalleşme ve hareket gereksinimlerini karşılamada yetersiz kalmış bu da onların dijital dünyaya daha bağımlı hale gelmesine neden olmuştur.

Geleneksel oyunlardan dijital oyunlara geçiş, çocukların sosyal, bedensel ve zihinsel gelişimleri üzerinde önemli değişimlere yol açmıştır. Geleneksel oyunlar, çocukların fiziksel aktivite yapmalarını, sosyal becerilerini geliştirmelerini ve empati kurmalarını sağlamaktadır. Dijital oyunların yükselmesi özellikle şehirleşmenin etkisiyle daha fazla evde vakit geçiren çocukların, fiziksel aktivitelere katılmalarını engellemiş, sosyal etkileşimleri azalmış ve psikolojik sorunlar gibi risklerle karşı karşıya kalmalarına yol açmıştır. Dijital oyunlar, çocukların eğlenme ve öğrenme

biçimlerini değiştirmenin yanı sıra aşırı ve denetimsiz kullanımı fiziksel sağlık sorunları, bağımlılık ve sosyal izolasyon gibi olumsuz etkileri beraberinde getirmiştir. Bu dönüşüm ile birlikte ailelerin çocuklarını korumaları adına, onları dijital dünyada dengeli bir şekilde yönlendirmeleri ve alternatif sağlıklı etkinlikler sunmaları gerekli hale gelmiştir.

2.2.2. Dijital Oyun Bağımlılığı

Dijital teknoloji kullanım alanlarının çoğalması ve özellikle de çocukların günlük yaşamlarının vazgeçilmez bir parçası haline gelmesi, dış mekân oyun alanlarının giderek azalmasına ve çocuklar üzerinde olumsuz etkiler yaratmasına sebep olmaktadır. Bu sebeple ekran bağımlılığının ve teknolojik cihazlarda oyuna ayrılan sürenin uzaması çocukların akranları ile yüz yüze iletişiminin ve grup oyunlarının azalmasına yol ağtığı, tek başına oynanan oyunların ise artmasına neden olduğu görölmektedir (Rosen ve ark., 2014).

Dijital oyunlar, zeka ve strateji geliştirme, problem çözme becerilerinde pratiklik kazandırma gibi olumlu özelliklere sahip olmasına rağmen, kontrolsüz ve uzun süreli oynandığında bireylerde bağımlılık sorunlarına yol açabilmektedir. Teknoloji bağımlılığının bir alt kategorisi olarak kabul edilen dijital oyun bağımlılığı, internet bağımlılığının bir dalı olarak değerlendirilir ve aşırı video oyunu oynama ile bilgisayar kullanımı davranışsal bağımlılık şeklinde tanımlanır. Oyunların, televizyon, telefon, bilgisayar ve tablet gibi neredeyse tüm teknolojik cihazlarla oynanabilir hale gelmesi, oyun bağımlılığının yaygınlaşmasına neden olmuştur. Modern yaşamda, her yerde dijital cihazlara maruz kalmak bağımlılığın fark edilmesini zorlaştırmaktadır. Başlangıçta eğlence amacıyla oynanan oyunların zamanla bir zorunluluk ve isteğe dönüşmesi bağımlılığın en belirgin işaretlerinden biridir bu durum bireyler için oyun oynamayı sadece eğlence aracı olarak görmekten çıkarıp bir ihtiyaç olarak görmesine neden olur. Kişilerin oyun oynamadığı zamanlarda yoksunluk hissetmesi ise bağımlılık sürecine girdiğinin göstergesi sayılabilir. Dijital oyunların başlangıçta sunmuş olduğu olumlu etkiler kontrolsüz kullanım sonucunda yerini bağımlılığa, sosyal ve fizyolojik pek çok soruna bırakabilir bu nedenle dijital oyun kullanımının dengeli bir şekilde yönetilmesi, bireylerin sağlıklı bir yaşam sürdürebilmesi için büyük önem taşır.

Dijital oyunlar; bilgisayar oyunları, video oyunları, konsol oyunları ve mobil oyunlar olarak farklı isimlerle de bilinmektedir (Kerr, 2006). Common Sense Media (2017) verilerine göre, dijital oyun oynama eğilimi gelişimin erken dönemlerinde başlamakta, oyun miktarı orta çocukluk ve ergenlik döneminde istikrarlı kullanım kalıpları ortaya çıkana kadar artmaktadır. Son yıllarda dijital oyunlara olan ilginin artması ile çocuklar tarafından oynanan fiziksel aktivite oyunları azalmıştır (Doliopoulou ve Rizou, 2012). Çocukların yaşlılarıyla birlikte vakit geçirmeyerek dijital oyunlara yönelmesi çocukların normal gelişimini olumsuz etkileyebilmektedir (Rosen vd., 2014).

Dijital oyun üreticilerinin temel amacı, oyunların daha fazla oynanmasını sağlamaktır. Bu amaç doğrultusunda geliştirilen stratejiler, oyuncuların oyunda daha uzun süre kalmalarını sağlayacak şekilde tasarlanmaktadır. Oyuncular, belirlenen hedefleri ve bölümleri geçmek için ve oyun seviyelerini atlamak için saatlerce oyunun başından kalkmadan vakit harcar ve zamanın nasıl geçtiğinin farkına varamazlar bununla birlikte oyun oynamadıklarında stresli, gergin ve saldırgan davranışlar da sergileyebilirler. Bu durum, bağımlılık sürecinde "yoksunluk" belirtileri olarak adlandırılan rahatsızlıklara benzer niteliktedir yani oyun oynama fırsatı bulamayan birey yoğun bir yoksunluk hissine kapılabilir.

Şiddet içerikli oyunlar, bireyleri şiddete özendirerek, sanal dünyada günlük hayatta yapmaya cesaret edemedikleri davranışları gerçekleştirmelerine imkan tanır bu da bireylerin gerçek yaşamda daha saldırgan ve şiddete meyilli hale gelmelerine neden olabilir. Dijital oyunlar, dikkat toplama becerisinin zayıflamasına, yalnızlık hissine artmasına, düşmanca duyguların çoğalmasına ve gerçek hayatta karşılaşılan şiddet olaylarına karşı duyarsızlaşmaya yol açabilir. Bağımlılığa dönüşen dijital oyun oynama davranışı, bireylerde ciddi psikososyal ve davranışsal sorunlara yol açabilir.

Yapılan araştırmalar, dijital oyun bağımlılığının diğer bağımlılık türleriyle önemli benzerlikler taşıdığını ortaya koymuştur. Dijital ve çevrimiçi oyun bağımlılığının en belirgin farkı, her yaş grubundan insanı etkileyebilmesidir. Özellikle 9-12 yaş aralığındaki çocuklar, dijital bağımlılık konusunda daha savunmasız bir gruptur. Bu dönemde çocuklar, ergenliğin eşliğinde oldukları için kendilerini ve dünyayı keşfetmeye yönelik yoğun bir merak ve ilgi içindedirler. Dijital oyunlar, sosyal medya ve video içerikleri, onların ilgi alanlarını hızlı bir şekilde etkisi altına

olarak bağımlılık oluşturabilir. Bu yaş grubundaki çocuklar, dijital içeriklerin sunduğu hızlı geri bildirimler ve sürekli uyarıcılar nedeniyle zaman yönetimi konusunda da zorlanabilirler.

9-12 yaş grubu çocukların dijital oyun bağımlılığı, günümüzde ebeveynler ve eğitimciler için önemli bir kaygı alanı haline gelmiştir. Bu yaş grubunda çocukların medya kullanımını yakından takip etmek, dijital oyunlarla geçirdikleri süreyi sınırlamak ve çeşitli alternatif etkinlikler sunmak, bağımlılığın önlenmesi açısından oldukça önemlidir. Bu süreçte ebeveynlerin, çocuklarına dijital dünyada bilinçli bir tüketim alışkanlığı kazandırmaları ve dijital farkındalık aşılama, çocuklarının sağlıklı gelişim süreçlerini desteklemek açısından önem taşımaktadır.

Oyun oynamanın tercih edildiği cihazlar (Mart 2023)

Şekil 2. Oyun oynama alışkanlıkları

Kaynak: <https://sosyalagharitasi.gov.tr>

2.3. Geleneksel Ebeveynlik ve Dijital Ebeveynlik

Geleneksel ebeveynlikte, çocukların fiziksel, duygusal ve sosyal gelişimlerine rehberlik etmek, çocukların fiziki dünyada güvenliğini sağlamak en temel sorumluluklar arasındadır. Geleneksel ebeveynler çocukların eğitimlerini, sosyal ilişkilerini ve oyunlarını doğru yönlendirerek sorumluluklarını yerine getirmiş sayılırlar. Çocukların çevresel etkileri, etraflarındaki fiziki dünyayla sınırlıdır ve

ebeveynler kontrolü, çocukların mahalle arkadaşları, televizyon gibi medya araçları üzerinden sağlar ve yönlendirirler. Bu ebeveynler, çocuklarının günlük yaşamlarında onlarla sürekli etkileşim içinde olarak, dış dünyaya dair deneyim kazanmalarını sağlar ve çocuklara değerler, kurallar ve sorumluluklar konusunda yönlendirme yaparlar. Temel ahlaki değerler kazandırmak, doğru ve yanlış kavramlarını öğrenmelerinde rehberlik etmek, çocuklarına sosyal çevrelerinde doğru seçimler yapmalarını sağlamak yine geleneksel ebeveynlerin sorumluluğu içerisinde. Geleneksel ebeveynler, çocuklarının eğitim süreçlerini yakından takip ederek ödev yapma, okul başarılarına katkı sağlama sorumluluğu da taşırlar. Çocuklarının sosyal çevrelerini dikkatlice izler ve arkadaş seçimlerinde rehberlik ederler. Çocukların sosyal yetkinliklerini geliştirmeleri ve sosyal uyum sağlamaları için de yönlendirme yaparlar. Geleneksel ebeveynlik, değerler, ahlaki ilkeler ve sosyal normlar üzerine kuruludur ve bu süreçte teknolojinin etkisi oldukça sınırlıdır.

Dijital ebeveynlik kavramı, dijital ortamdaki gelişmeleri takip edebilen, dijital ortamdaki risklere ve avantajlara hakim ve bunlara karşı çocuklarına rehberlik edebilen bireyleri tanımlanmaktadır (Yurdakul vd., 2013).

Dijital ebeveynlik, çocukların dijital medya araçlarıyla olan ilişkisini kontrol etme, yönlendirme süreci olarak tanımlanabilir. Dijital medya araçları günümüz ailelerinin günlük yaşam şekillerini yeniden düzenlemiştir. Bilgi ve iletişim teknolojilerindeki gelişmeler bir yandan insan hayatını kolaylaştırırken diğer yandan bazı risklerle karşı karşıya bırakmaktadır. Bu risklere karşı çocukların korunması ve teknolojiyi amacına uygun kullanması için dijital ebeveynlik kavramı doğmuştur. Günümüzde dijital yenilikler gerek ebeveynlere gerekse çocuklara birçok faydalı uygulama imkanı sunsa da birçok ebeveyn yeni teknolojilerin çocuklarına zarar verebileceğinden endişe duymaktadır.

Dijital ebeveynlik, ebeveynlerin çocuklarının çevrim içi faaliyetlerini gözetleyerek ve rehberlik ederek, onların dijital dünyada güvenli ve bilinçli bir şekilde hareket etmelerini sağlama sürecini ifade eder (Livingstone & Helsper, 2007).

Dijital ebeveynlik, dijital teknolojilerin hayatımıza girmesiyle birlikte ortaya çıkan yeni sorumlulukları içermektedir. Geleneksel ebeveynliğin odaklandığı sorumluluklar hala devam etse de, dijital dünyada çocukların güvenliğini sağlama ve teknolojiyi bilinçli kullanma becerilerini kazandırma ön plana çıkmıştır. Dijital

ebeveyn, dijital ortamların farkında olan, bu araçları etkin şekilde kullanabilen, sanal ortamların avantajlarını ve dezavantajlarını bilen ve çocuğunu riskli ortamlardan koruyabilen bireylerdir. Günümüzde dijital dünyada çocuklarına rehberlik eden anne ve babalar, birer dijital ebeveyn dönüşmekte, dijital ebeveynlik kavramıyla yeni bir rol ve sorumluluk üstlenmektedir.

Dijital ebeveynliğin geleneksel ebeveynlikten farklı olduğu durumlar vardır ve bunlardan biri, çocuklarınızı çevrimiçi ortamlarda güvende tutma ihtiyacıdır (Lupton, Pedersen, & Thomas, 2016). Teknolojideki gelişmelerle birlikte dijital dünyaya henüz hazır olmayan çocuk ve ergenler karşılaştıkları karmaşık bilgileri nasıl değerlendireceklerini bilememektedir. Ebeveynlerin görevi çocuğa sadece bilgisayar ve İnternet gibi ortamları tanıtmak ve bu ortamlara erişimlerini sağlamak olarak tanımlanamaz (Canbek ve Sarıoğlu, 2007).

Dijital ebeveynlik, çocuklarının dijital medya araçlarını nasıl kullandıklarını kontrol ettikleri, denetledikleri ve onlara dijital dünyada güvenli bir şekilde nasıl davranmaları gerektiğini öğrettikleri bir süreçtir. Bu sayede çocuklar, hem teknolojilerin sunduğu fırsatlardan yararlanmayı hem de bu teknolojinin getirebileceği riskleri yönetmeyi öğrenirler. Dijital medya araçları çocukların sosyal, bilişsel ve duygusal gelişimlerine çeşitli şekillerde etki eder bu etkiler çocukların dijital medya araçlarını nasıl kullandıklarına bağlıdır. Çocukların aşırı medya kullanımı, dijital bağımlılık, siber zorbalık ve çevrimiçi güvenlik ihlalleri, ebeveynlerin karşı karşıya kaldığı başlıca sorunlar arasında yer almaktadır.

Dijital dünyada ebeveynlerin çocuklarıyla kurdukları ilişkiler değişmiştir. Geleneksel ebeveynlik, fiziksel dünyadaki aktiviteler ve deneyimlerle sınırlıyken, dijital ebeveynlik, çocukların sanal dünyadaki varlıklarını yönetme ve yönlendirme sorumluluğunu içermektedir. Dijital dünyada ebeveynlerin, çocuklarının dijital medya araçlarıyla olan etkileşimlerini yönetmeleri ve denetlemeleri gereği kaçınılmaz hale gelmiştir. İnternet, sosyal medya, çevrimiçi oyunlar gibi dijital platformlar çocukların gelişiminde hem fırsatlar hem de tehditler oluşturur bu nedenle dijital ebeveynlerin geleneksel ebeveynlere göre çok daha geniş bir sorumluluk yelpazesi bulunmaktadır. Bu sorumluluklar, çocukların dijital güvenliği, medya kullanım kontrolleri, içerik denetimleri, dijital okuryazarlık eğitimi, teknoloji kullanım alışkanlıklarının düzenlenmesi olarak sıralanabilir.

9-12 yaş grubu çocuklar, henüz yetişme çağında oldukları için internet kullanımlarını kontrol edemediklerinde bağımlılık riskiyle karşı karşıya olacaklarının farkında bile olmayabilirler. Çocukların dijital teknolojilere kolay adapte olduğu ve bu teknolojileri aktif şekilde kullanabildikleri görülse de internetin risk ve sınırlılıkları konusunda savunmasız kaldıkları unutulmamalıdır. Dijital teknolojiler çocukları fiziksel aktivitelerden uzaklaştırmanın yanı sıra birçok dijital oyun içeriğinin şiddeti sorun çözme aracı gibi göstermesi özellikle yetişme çağında olan çocukların kişilik gelişiminde riskler içermektedir. Diğer yandan bu yaş grubundaki çocuklar, uygun olmayan sitelere girerek kafa karışıklığı yaşayabilir, şiddet ve cinsel içerikli programlara maruz kalabilirler. Cinsel istismar gibi ciddi risklerin varlığı, 9-12 yaş grubu çocuklar için dijital dünyada özellikle dikkate alınması gereken önemli bir tehdittir. Bu yaş grubundaki çocuklar, çevrimiçi ortamlarda karşılaştıkları riskler konusunda yeterince bilinçli olmayabilirler bu da onları cinsel istismar gibi ciddi tehlikelere karşı savunmasız hale getirebilir. Ebeveynlerin çocuklarının dijital etkinliklerini dikkatle izlemeleri herhangi bir sorun varsa erken önlem almaları büyük önem taşır. Çocukların sosyal medya ve çevrimiçi oyunlar gibi platformlarda kimlerle iletişim kurduğunu izlemek, ebeveynlerin alabileceği önemli bir önleyici tedbirdir. Aile içindeki tutumlar, denetim ve destek, çocuğun sağlıklı gelişimi üzerinde büyük bir etkiye sahiptir ve bu faktörler, dijital dünyanın olumsuz etkilerinden korunmalarını sağlamada önemli bir rol oynamaktadır.

Geleneksel ebeveynlik sayesinde çocuklar, yüz yüze etkileşimler ve fiziksel dünyadaki deneyimler yoluyla sosyal beceriler, empati, sorumluluk bilinci ve toplumsal değerleri öğrenirler. Bu tür ebeveynlik, aile içi ilişkileri güçlendiren güvenli bir ortam sunar. Öte yandan, dijital ebeveynlik, çocukların teknoloji kullanımını düzenleyerek onları çevrimiçi dünyadaki risklere karşı korumayı amaçlar. Dijital ortamda bilinçli bireyler haline gelmeleri için rehberlik eden dijital ebeveynler, çocuklarının teknolojiyle dengeli ve sorumlu bir ilişki kurmalarını sağlar. İki yaklaşım bir arada uygulandığında, çocuklar hem gerçek dünyada sosyal beceriler geliştirir hem de dijital dünyada güvenli ve bilinçli bir şekilde var olmayı öğrenir bu da onların hem fiziksel hem de dijital ortamlarda sağlıklı bireyler olarak yetişmelerine katkı sağlar.

2.3.1. Dijital Göçmenler, Dijital Yerliler ve Dijital Göçebeler

İnternetin hayatımıza girmesiyle birlikte bilgi iletişim teknolojilerindeki hızlı değişim ve dönüşüm yeni bir toplum yapısı oluşturmuştur. İnternete erişimin kolaylaştığı daha fazla kullanıcının erişim sağladığı internet teknolojileri kendi içerisinde kendi kültürünü oluşturmuştur. Dijital yerliler ve dijital göçmenler kavramları, günümüz toplumundaki bireylerin teknolojiyle olan ilişkilerini tanımlamak amacıyla ortaya atılmıştır. İnterneti, sanal oyunları ve akıllı telefonları etkin biçimde kullanarak dijital bir dil üzerinden iletişim kuran bu yeni nesil, literatürde “dijital yerliler” olarak tanımlanmıştır.

Dijital yerliler 1980'lerin sonlarından itibaren doğmuş ve dijital teknolojilerin doğrudan etkisi altında büyüyen bireylerdir. Teknolojiyle iç içe bir ortamda yetiştiklerinden, dijital araçlar ve internet kullanımı konusunda hızlı bir uyum sağlamakta, sosyal medya ve mobil cihazları günlük yaşamlarının ayrılmaz bir parçası olarak kullanmaktadırlar. Öte yandan dijital göçmenler, dijital çağdan önce doğmuş ve teknolojik değişimlere sonradan adapte olmuş bireylerdir. Bu grup, 1980'lerin sonlarından önce doğmuş olan ve geleneksel bilgi edinme ile iletişim alışkanlıklarına bağlı kalma eğiliminde bulunan bireylerdir. Dijital teknolojileri öğrenme sürecinde daha fazla çaba sarf eden dijital göçmenler, bu teknolojilere uyum sağlamak için zaman içinde gelişen bir öğrenme süreci geçirirler.

Prensky'nin (2001) dijital yerliler ve dijital göçmenler kavramsallaştırması, dijital teknolojilerle büyüyen bireylerle, bu teknolojileri sonradan öğrenen bireyler arasındaki farkları açıklamak amacıyla geliştirilmiştir. Dijital göçmenler, teknolojik gelişmelerle yetişmemiş ancak sonradan dijital dünyaya uyum sağlamaya çalışan bireyler olarak tanımlanır. Genellikle daha ileri yaş gruplarını kapsayan bu bireyler, dijital araçları kullanmakta zorlanmakta ve geleneksel öğrenme biçimlerinden kopmakta direnç göstermektedirler (Prensky, 2001).

Dijital yerliler, dijital teknolojilerle doğrudan temas kurarak büyüyen ve interneti, mobil cihazları yaşamlarının doğal bir parçası olarak gören bireylerdir. Genellikle 1980 sonrası doğan bu nesil, bilgiye hızlı erişim, çoklu görev yeteneği ve dijital platformlara olan hâkimiyetleriyle ön plana çıkmaktadır. Dijital dünyayı bir araç değil, doğal yaşam alanı olarak benimseyen bu bireyler, teknolojiyi öğrenmeye değil, kullanmaya doğrudan başlamaktadırlar (Prensky, 2001).

1980 sonrası doğmuş ve dijital araçları ile ortamları hayatlarının merkezine almış olan “dijital yerliler,” teknolojiyi bir ihtiyaçtan çok günlük yaşamın vazgeçilmez bir unsuru olarak görmektedir. Dijital dünyada kendilerine özgü bir iletişim dili geliştirerek varlık gösteren bu nesil, günümüz teknolojiyle dünyaya gelmiş ve günlük işlerini büyük ölçüde dijital platformlar üzerinden yürütebilen 21. yüzyıl bireyleri olarak nitelendirilir.

Dijital yerliler, dijital göçmenlerden farklı olarak, teknolojiyi yalnızca bir araç olarak değil aynı zamanda kimliklerinin ve sosyal bağlarının ayrılmaz bir parçası olarak görürler. Bu ayırım bireyler arasındaki bilişsel, sosyal ve iletişimsel farklılıkları anlamak açısından önem arz eder ve özellikle eğitim, iş dünyası ve ebeveynlik alanlarında büyük bir etkiye sahiptir.

Dijital yerliler doğar doğmaz sanal ortam ile uyum içerisindedirler ve bu bağları doğal karşılanır. Bu yüzden dijital yerliler ve dijital göçmenler arasındaki fark, interneti/dijital dünyayı kullanma algısına dayanır; ancak dijital yerli tanımında bu ayırım yapılırken sadece kültürle sınırlandırılmaz, daha güçlü olarak yaş yapısının belirleyiciliği vardır (Fritsch, 2010’dan akt.: Çetin ve Özgiden 2013: 4).

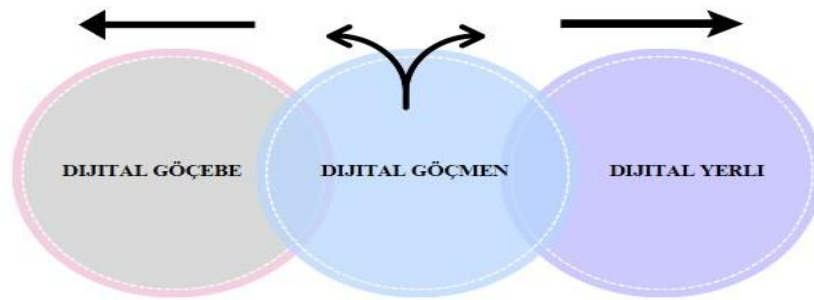
Dijital yerliler kolayca yeni teknolojilere uyum sağlayan, onu kullanırken bozmaktan ya da yanlış yapmaktan korkmayan ve teknoloji aracının yeniden başlatılması ile her şeyin önceki haline dönebileceğini bilerek teknolojiyi daha rahat bir şekilde kullanan bireylerdir (Rikhye, vd., 2009; Bennett, vd., 2008’den akt.: Günüş, 2011: 2).

1980 öncesinde dünyaya gelmiş ve dijital teknolojilere daha sonradan adapte olmak durumunda kalan kuşak olan dijital göçmenler, dijital dünyaya adapte olma sürecinde yerliler kadar rahat hissetmezler ve bu teknolojileri sonradan öğrenmenin getirdiği bir yabancılik duygusuna sahiptirler. Bu kişiler, dijital dünyaya doğrudan maruz kalmamış olup, internet, bilgisayarlar ve mobil cihazları yetişkinlik döneminde öğrenmişlerdir. Dijital göçmenler, dijital yerliler kadar hızlı bir uyum sağlayamazlar da günlük yaşamlarına dijital araçları dâhil edebilmek için çaba harcarlar. Geleneksel bilgi edinme ve iletişim alışkanlıklarına bağlı kalma eğilimindedirler ve genelde kitap ve basılı materyalleri dijital içeriklere tercih edebilir ya da yüz yüze iletişimi çevrim içi etkileşimlerden üstün görebilirler. Dijital göçmenlerin teknoloji kullanımlarında karşılaştıkları bazı zorluklar ve yeni öğrenme süreçleri, dijital yerlilerle aralarındaki

iletişim biçimlerini etkileyebilir. Bu nesil, dijital dünya ile ilgili deneyim ve becerilerini geliştirmeye çalışırken, aynı zamanda geleneksel yöntemlere duyduğu güveni de koruma eğilimindedir.

Prensky (2001), dijital göçmenleri, dijital çağdan önce doğmuş ve teknolojik gelişmeleri sonradan benimsemiş bireyler olarak tanımlamaktadır. Dijital göçmenler, dijital teknolojilerle yetişmemiş olup, dijital dünyaya adapte olma sürecinde daha fazla çaba sarf etmektedirler. Bu bireyler, geleneksel bilgi edinme ve iletişim alışkanlıklarını koruma eğilimindedirler ve dijital araçları öğrenme süreçleri daha uzun ve zahmetlidir. Dijital teknolojilerle iç içe büyümeyen bu bireyler, internet, bilgisayarlar ve mobil cihazları daha sonraki yaşlarda öğrenmişlerdir ve genellikle teknolojiyi kullanırken bir yabancılik hissi duymaktadırlar (Prensky, 2001).

Prensky (2001) tarafından ifade edilen “dijital yerli” ve “dijital göçmen” kavramlarına Palfrey ve Gasser (2008) bir üçüncü grubu eklemiş ve bu kavramı “dijital göçebe” (digital settlers) olarak ifade etmiştir. Dijital göçebe olarak tanımlanan grup, dijital yerliler ve dijital göçmenlere göre daha yaşlı olan bireyleri ifade eder. Dijital yerliler zaten dijital dünyanın içerisine doğmuşken, dijital göçmenler sonradan dijital dünyaya adapte olmaya çalışan bireyleri ifade eder. Dijital göçmenler dijital dünyada doğmasalar bile dijital göçebeler kadar dijital dünyaya uzak değillerdir.

Şekil 3. Dijital göçebe, dijital göçmen, dijital yerli

Amerikalı eğitimci, öğretim görevlisi ve yazar Marc Prensky (2001 tanımladığı dijital göçmen kavramını, Palfrey ve Gasser (2008) yetişkin ve yaşlı göçmenler olarak ikiye ayırmıştır. Yetişkin bireyleri dijital göçmen, yaşlı bireyleri ise dijital göçebe

olarak ifade etmişlerdir. Dijital göçmenler, dijital yerli ve dijital göçebe arasında bir köprü görevi üstlenerek, her iki neslin özelliklerini kısmen barındırmaktadır. Bu özellik, dijital göçmenleri dijital yerli ve dijital göçebe arasındaki belirgin farklılıklardan ayıran bir yön olarak öne çıkmaktadır.

Dijital göçmenler, dijital yerliler ile dijital göçebeler arasında her iki neslin özelliklerini bir miktar barındırmaktadır. Bu özellikler, dijital yerli ve dijital göçebe arasındaki belirgin farklılıkların yanı sıra dijital göçmenlerin teknolojiye adaptasyon süreçlerinde ortaya çıkmaktadır. Dijital göçmenler, iki nesil arasında geçişken bir kimlik sergileyerek teknolojik değişimlere uyum sağlama yetenekleri ile dikkat çekmektedir. Dijital göçebeler, dijital yerliler ve dijital göçmenlerin aksine ağırlıklı olarak geleneksel ve analog yapıya bağlı kalmaya devam etmektedirler. Bu bireyler, teknolojik değişimlere sınırlı bir uyum göstererek daha önceki nesillerin iletişim ve bilgi edinme biçimlerini benimsemeye devam etmektedir.

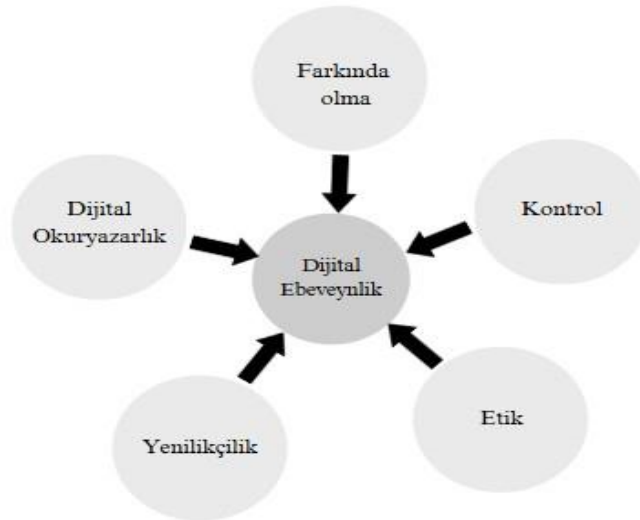
Dijital yerliler, teknoloji kullanımında dijital göçmenlere kıyasla belirgin bir üstünlük sergileyebilse de günümüzde dijital yerliler ile dijital göçmenler arasındaki farklılıklar giderek azalmaktadır. İçinde bulunduğumuz dijital çağda, bireyler teknolojiyi takip etmede zorluklar yaşamaktadır ve teknoloji kullanımı, bilgiye erişimin vazgeçilmez bir unsuru haline gelmiştir. Dijital göçmenler, iş, meslek veya diğer gereklilikler nedeniyle teknolojiyi daha yakından takip etme zorunluluğu taşımaktadır. Dijital göçmenlerin teknolojiye olan adaptasyon süreçleri yalnızca kişisel tercihleri değil aynı zamanda mesleki ve sosyal gereksinimleri tarafından şekillendirilmektedir. Bu durum, dijital göçmenlerin teknolojiyle olan ilişkilerini güçlendirirken, dijital yerlilerle aralarındaki uçurumu da kısmen kapatmaktadır.

Dijital teknolojiler, yalnızca iletişim şekillerini değil, aynı zamanda toplumsal yapıyı ve bireylerin yaşam tarzlarını da derinden etkilemiştir. Nicholas Negroponte (1995), dijital dünyanın fiziksel (atomik) nesnelere dijital (bit) verilere kayışıyla birlikte, bireylerin kimlikleri ve toplumsal ilişkilerinin yeniden şekillendiğini vurgulamaktadır. Being Digital adlı eserinde, dijital dünyanın sunduğu esneklik ve mobilite, bireylerin teknolojiyle olan ilişkilerini yalnızca işlevsel değil, kültürel bir boyutta da yeniden inşa etmektedir. Dijitalleşme süreci, bireylerin yaşam alanlarını fiziksel sınırların dışına taşıyarak dijital dünyada daha esnek, mobil ve bağlantılı bir varlık sürdürmelerine olanak tanımaktadır (Negroponte, 1995).

Dijital ebeveynlik, bu süreçte önemli bir rol oynamaktadır. Ebeveynler, çocuklarının dijital dünyada sağlıklı bir şekilde var olmalarını sağlamak amacıyla teknoloji kullanımını yönlendirme ve denetleme durumunda kalmaktadır. Ebeveynler, dijital göçmen olarak teknolojiyi daha sonradan benimseyen bireyler olarak kendi deneyimlerinden yola çıkarak çocuklarına güvenli ve bilinçli bir dijital alışkanlık geliştirmeleri konusunda rehberlik edebilmek için medya okuryazarlığı başta olmak üzere dijital dünyanın pek çok işlevini öğrenmekle de yükümlü olmaktadır. Böylece dijital bir ebeveyn dijital göçmenlerin teknolojiyle olan ilişkilerini geliştirmelerine katkıda bulunurken, çocukların da dijital dünyada daha sağlıklı ve bilinçli bireyler olarak yetişmelerine de destek sağlayabilir.

2.3.2. Dijital Ebeveynliğin Rolü ve Stratejileri

Teknolojik gelişmelere açık ve temel düzeyde dijital araç hakimiyeti olan, dijital çağın gereksinimlerine uygun davranan, dijital dünyanın getirdiği olanakları çocuğuna sunabilen ancak risklerden de koruyabilen, sanal ortamlarda kişi haklarına saygı duyan ve bunu çocuğuna entegre edebilen bireyler dijital ebeveynlerdir (Yurdakul Kabakçı vd., 2013). Dijital ebeveynlik üzerine yapılan çalışmalarda, dijital çağ ile birlikte ebeveynlerin üstlendikleri roller çeşitlenmiş ve aşağıda görüldüğü gibi sınıflandırılmıştır.

Şekil 4. Dijital ebeveynlik ile ilgili roller

Kaynak: Yurdakul, Kabakçı (2013) çalışmasından derlenmiştir.

Yurdakul, Kabakçı (2013) tarafından yapılan çalışmada, dijital ebeveynliğin rol ve sorumlulukları ebeveynlerin dijital dünyada çocuklarını destekleme biçimlerine göre sınıflandırılmıştır. Bu sınıflama çocukların dijital dünyada güvenli ve sağlıklı bir deneyim yaşamalarını sağlamak için gerekli olan çeşitli ebeveynlik özelliklerini içermektedir.

Çocukların dijital dünyada güvenli ve sağlıklı bir deneyim yaşamalarını sağlamak için gerekli olan çeşitli ebeveynlik özellikleri:

Farkında olma (Awareness): Ebeveynlerin, çocuklarının dijital dünyada nelerle karşılaşabileceklerinin farkında olmaları, dijital tehditler ve fırsatlar hakkında bilgi sahibi olmalarını gerektirir bu farkındalık çocukların güvenliğini sağlama konusunda ilk adımdır.

Kontrol: Çocukların çevrimiçi aktivitelerini izlemek ve gerektiğinde müdahale etmek, dijital ebeveynliğin kontrol yönünü oluşturur. Kontrol yönü çocukların belirli içeriklere erişimlerini kısıtlayarak veya çevrimiçi etkinliklerine rehberlik ederek gerçekleştirilebilir.

Dijital okuryazarlık: Dijital okuryazarlık, ebeveynlerin hem kendi dijital bilgi seviyelerini yükseltmelerini hem de çocuklarına doğru kaynakları ve araçları öğretmelerinden oluşur. Dijital okuryazar bir ebeveyn, dijital dünyada karşılaşılan bilgilerin doğruluğunu değerlendirmede çocuklarına yardımcı olabilir.

Yenilikçilik: Dijital dünya sürekli bir değişim içerisinde olduğundan ebeveynlerin bu yeniliklere adapte olmaları önemlidir. Dijital yeniliklere açık olmak ebeveynlerin çocuklarının ilgisini çeken yeni teknolojileri ve trendleri anlamalarını ve çocuklarıyla aynı dijital dili konuşabilmelerini sağlar.

Etik: Dijital etik, ebeveynlerin çevrimiçi dünyada doğru davranışlar ve ahlaki sorumluluklar hakkında çocuklarına rehberlik etmelerini ifade eder. Çevrimiçi gizliliğe, diğer bireylere saygıya ve etik kurallar çerçevesinde dijital davranışlara önem vermeyi içerir.

Bu roller ebeveynlerin dijital dünyada çocuklarına daha bilinçli, kontrollü ve destekleyici bir yaklaşım sergilemelerine olanak tanır aynı zamanda ebeveynlerin çocukları için güvenli ve sağlıklı bir dijital ortam oluşturmalarını da kolaylaştırır. Bu yaklaşımlar, çocukların dijital ortamda karşılaşabilecekleri riskleri azaltmanın yanında

dijital okuryazarlık ve etik değerler çerçevesinde doğru dijital alışkanlıklar kazanmalarına da yardımcı olur.

Ergen sağlığı üzerinde ebeveyn etkisini inceleyen bir çalışmada (WHO, 2007), ergenlerin riskli davranışlardan korunmasında ebeveyn rollerinin kritik olduğu vurgulanmış ve bu roller beş ana başlıkta toplanmıştır. Bunlar: (1) ebeveyn ve çocuk arasında güçlü bağlar kurmak, (2) davranış kontrolü ve sınır koyma, (3) bireyselliğe ve kendine saygıya yönelik destek, (4) olumlu rol model olma ve (5) risklerden koruma sağlama. Livingstone ve Byrne (2018) ise bu ebeveynlik rollerinin dijital ebeveynlik de dahil olmak üzere tüm ebeveynlik durumlarında geçerli olduğunu belirtmiştir.

2.3.4. Çocuk Kavramı ve 9-12 Yaş Grubu Çocukların Özellikleri

Doğumdan ergenliğe kadar uzanan çocukluk dönemi, bireylerin sağlıkları ve gelişimleri açısından kritik bir öneme sahiptir. Bu süreç, çocukların fiziksel, zihinsel ve duygusal gelişimlerinin temellerinin atıldığı bir dönemdir. Ebeveynlik, bu kritik süreçte hayati rol oynamaktadır. Anne babaların çocukların ihtiyaçlarını karşılaması, onların sağlıklı bir gelişim göstermeleri için büyük önem taşımaktadır. Ebeveynlerin çocuklarına sevgi, ilgi ve şefkat göstermeleri onlarda güven duygusunu güçlendirecek aynı zamanda sosyal ve bilişsel becerilerini destekleyecektir. Çocukların temel gelişim süreçlerini sağlıklı geçirmeleri, yaşam boyu sürecek fiziksel ve psikolojik iyi hallerini belirleyecektir.

Çocukluk döneminin sonu ve ergenliğe geçiş olan 9-12 yaş aralığı, çocukların yine fiziksel, zihinsel ve duygusal gelişiminde önemli bir dönüm noktasıdır. Bu geçiş dönemi, bireylerin çocukluktan ergenliğe adım attığı, bilişsel ve sosyal becerilerinin hızla geliştiği, kimlik ve bağımsızlık arayışlarının başladığı bir süreçtir.

Birleşmiş Milletler'in tanımlarına göre, 0-18 yaş arasındaki bireyler, uluslararası düzeyde çocuk olarak kabul edilmektedir. Bu tanım 1989'da kabul edilmiş olan Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşme'de belirtilmiştir. Birleşmiş Milletler'in 0-18 yaş arası bireyleri çocuk olarak tanımlaması temel alındığında bu geniş yaş grubunun her alt dönemi kendine özgü özellikler ve ihtiyaçlar barındırmaktadır. Çocuk dendiğinde biyolojik, psikolojik ve sosyal açıdan gelişmekte olan, henüz yetişkinlik evresine ulaşmamış bireydir. Özellikle 9-12 yaş arası dönem, çocukluktan ergenliğe geçişin yaşandığı önemli bir aşamayı temsil eder ve bu dönem

genellikle "geç çocukluk" veya "ilk ergenlik" olarak adlandırılır. Bu dönem, fiziksel, zihinsel ve sosyal açıdan önemli geçiş evrelerini içermesinden ötürü çocuk gelişimi ve eğitiminde ayrı bir öneme sahiptir.

9-12 yaş dönemindeki bireylerde bilişsel olarak soyut düşünme yeteneği gelişmeye başlar, problem çözme ve mantıksal düşünme kapasiteleri artar. Fiziksel olarak bu dönem büyüme ve motor becerilerin geliştiği aktif bir süreçtir. Çocukların dış dünyadan gelen etkilere daha açık olduğu ve kimlik duygularını bu dönemde şekillendirdiği görülür. Çocukların hem bireysel hem de sosyal kimliklerinin şekillendiği zaman dilimi olan bu dönemde, gerek eğitimlerinde gerekse ebeveynler olarak sürecin yönetiminde dikkatli olunması gereği ortaya çıkmıştır. Bu dönemde çocukların korunması ve desteklenmesi, onların sağlıklı sosyal ve bireysel gelişim göstermeleri açısından kritik öneme sahiptir.

Büyüme ve gelişme sözcükleri gerçekte birbirlerinden farklı sözcüklerdir. Biri diğerinin yerini almamaktadır. Yapısal artışı dile getiren büyüme, bedende gerçekleşen kilo, boy artışı gibi sayısal değişiklikleri içermektedir. Çocuk sadece fiziksel olarak büyümekle kalmaz, aynı zamanda onun beyniyle iç organlarının yapı ve büyüklüğünde de değişimler olmaktadır. Beynin gelişimi sonucu, çocukta giderek artan bir öğrenme, anımsama ve muhakeme yeteneği olmaktadır (Yavuzer, 1984,s.31).

Duygusal açıdan, çocuklar bu dönemde kimlik arayışına girmeye başlar. Kendilerini ifade etme ve bağımsızlık arzusu, çocukların aile ve akranlarıyla olan ilişkilerini şekillendirir. Akran grupları, bu dönemde çocukların sosyal gelişiminde büyük bir rol oynar. Çocukların grup içindeki kabul görme ihtiyacı onların davranışlarını ve kararlarını etkileyebilir. Özgüvenleri, başarıları akranlarından aldıkları geri bildirimlerle şekillenir. Duygusal dalgalanmalar yaşanabilir, ancak bu yaşlar, özdenetim ve duygu düzenleme becerilerinin öğrenildiği kritik bir süreçtir. Çocuklar bu dönemde kimliklerini ve kişisel ilgi alanlarını keşfetmeye başlar, hayatlarında hobiler ve özel ilgi alanları önemli yer tutar. 9-12 yaş grubunda olan çocuklar teknolojiye erişimin artmasıyla birlikte dijital dünyada daha fazla zaman geçirme eğilimindedir bu da onların hem fırsatlarla hem de risklerle karşılaşma olasılığını artırır.

İnternet teknolojileri bir yandan bilgiye kolay erişim, eğlence ve öğrenme fırsatları sunarken diğer yandan internet güvenliği, uygunsuz içeriklere maruz kalma,

siber zorbalık ve dijital bağımlılık gibi riskleri de beraberinde getirebilmektedir. Çocuklar bu tehlikelere karşı savunmasız kalabileceklerinden, ebeveynlerin rehberliği ve bilinçli yönlendirmesi, 9-12 yaş grubu çocuklar için büyük önem taşır. Ebeveynlerin çocuklarıyla açık bir iletişim kurmaları oldukça önemlidir. Çocukların yaşadıkları dijital deneyimleri anne babalarıyla paylaşabilmeleri için onlara güvenli ve yargısız bir ortam sağlanmalıdır. Bu ortam çocukların çevrimiçi platformlarda bir sorun yaşadıklarında veya zorlandıklarında yardım istemelerini kolaylaştıracaktır. Örneğin, siber zorbalık veya uygunsuz içeriklerle karşılaşmaları durumunda ebeveynlerinin destek vereceğini bilmeleri çocukların güven duygusunu artıracaktır.

Ebeveynler, dijital dünyanın olası tehlikeleri konusunda çocukları bilinçlendirirken aynı zamanda olumlu dijital alışkanlıkları da teşvik etmelidir. Örneğin, çocukların çevrimiçi ortamda güvenli bir şekilde arama yapma, bilgiyi değerlendirme ve güvenilir kaynaklardan bilgi alma becerileri geliştirilmelidir. Ebeveynler, çocuklara eleştirel düşünmeyi aşilayarak, internet üzerindeki yanlış bilgileri ve yanıltıcı içerikleri tanımalarını sağlamalıdır. Ebeveynlerin ve eğitimcilerin, çocukların bu dönemdeki dijital deneyimlerini yakından izleyip yönlendirmesi onların teknolojiyi sorumlu ve bilinçli bir şekilde kullanmalarına yardımcı olabilir.

Kültürel norm ve değerlerin çocuğa aktarıldığı ilk kurum, ailedir. Özeri'nin (1998: 221). belirttiği gibi, "Aile, yüz yüze ilişkilerin en güçlü, en yoğun olduğu birincil bir gruptur." Ev ortamı, hem kültürel hem de ahlaki değerlerin öğretildiği ve benimsendiği bir eğitim merkezi olarak işlev görür. Çocuklar, ebeveynlerini taklit ederek davranışlarını şekillendirir ve onları rol model alır. Bu nedenle, ebeveynlerin her zaman örnek teşkil eden davranışlar sergileyerek iyi birer rol model olmaları önemlidir. Bu şekilde, ebeveynler sadece çocuklarının sağlıklı gelişimlerini desteklemekle kalmaz, aynı zamanda onların gelecekteki mutluluk ve başarılarının temelini atmış olurlar.

9-12 yaş arası dönem, çocuklukta atılan temellerin üzerine inşa edilen ve bireyin fiziksel, bilişsel ve duygusal gelişiminin hızlandığı önemli bir geçiş evresidir. Bu dönemde, ebeveynlerin sunduğu destekleyici, sevgi dolu ve rehberlik içeren yaklaşımlar çocukların sağlıklı bir ergenliğe ve nihayetinde yetişkinliğe geçişlerini kolaylaştırır. Ebeveynlerin bu süreçte sergilediği olumlu tutum ve rehberlik, bireylerin uzun vadede sağlıklı, mutlu ve başarılı bir yaşam sürdürmelerine katkı sağlar.

2.3.5. 9-12 Yaş Grubu Çocuklarda Dijital Bağımlılık Riski

Günlük hayatımızın bir parçası olan internet, 2000’li yıllarda yayılım göstermiş ve vazgeçilmez bir kitle iletişim aracı haline gelmiştir. Yetişkinlerin e-posta gönderme-alma, çevrimiçi alışveriş yapma, müzik dinleme, haber okuma gibi pek çok faaliyeti internet üzerinden yapmaları, interneti günlük hayatın önemli bir parçası haline getirmiştir. Bilgi çağında iletişim teknolojilerinin yoğun kullanımı, özellikle bu çağda doğan ve doğdukları andan itibaren bilgisayar ve internetle tanışan çocukları doğrudan etkilemiştir.

Ergenlik dönemi, bireyin tüm yaşamını etkileyen kritik bir süreçtir. Bu dönemde oluşan tutum ve davranışlar, bireyin yaşamı boyunca sosyal ve kişilerarası ilişkilerinde belirleyici bir rol oynar. Bu nedenle, ergenlik çağındaki çocukların özbilinç gelişimlerinin ve duygusal durumlarının ebeveynleri tarafından yakından takip edilmesi önem taşımaktadır.

Günümüzde hızla gelişen internet ve bilgisayar teknolojileri, bireylerin davranış ve tutumları üzerinde güçlü bir etkiye sahip olup, duygu durumlarını da önemli ölçüde değiştirebilmektedir. İnternet ve mobil teknolojilerin günlük yaşamın ayrılmaz bir parçası haline gelmesi, bu kaynaklardan elde edilen bilgi ve deneyimlerin önemini artırmıştır. Özellikle 9-12 yaş grubu çocukların sosyal ilişkiler kurma süreçlerinde interneti bir araç olarak kullanmaları, internet bağımlılığı geliştirme risklerini artıran önemli bir faktör olarak karşımıza çıkmaktadır.

Ergenlikte yaşanabilecek olan sorunlar, ailelerin yanlış tutumlarından dolayı ev içi çatışmaların artması, akranlarla yaşanan problemler, kişinin kendisini yalnız hissetmesi ve hayattan kendisini soyutlaması gibi nedenler, ergenlikte kişinin bağımlı internet kullanıcısı olmasına neden olabilmektedir. Bu nedenlerden dolayı da diğer gelişim dönemlerine kıyasla, en çok ergenlikte bağımlılığa rastlanıldığı düşünülmektedir (Bayhan, 2011). Anne babaların için, çocukların dijital teknolojilerle olan ilişkilerini dikkatle izlenmesi ve yönetmesi onların sağlıklı gelişim süreci geçirmeleri ve olası bağımlılık risklerinden korunmaları açısından kritik rol oynamaktadır.

Ergenlik döneminde kişi ailesini dışlamaya ve daha çok akranlarıyla takılmaya gereksinim duyar. İnternet üstünden belli başlı paylaşımlarda bulunarak, popülerliğini

arttırmaya uğraşmaktadır. Ergen kimsenin sosyal gelişimi ile alakalı olan gereksinimlerinin gerçek yaşamda değil sanal alada gidermesi, internetin daha da cazip olmasına neden olmaktadır (Kaygusuz, 2013).

Aileler genel olarak çocuklarının ödev yapma ihtiyacını karşılamak amacıyla internet bağlantısı sağlamaktadır. Çocuklar internet sitelerini, bilgi arama ve ödev yapmanın haricinde ayrıca çevrimiçi oyunlar oynamak, sosyal medyada arkadaşlık kurmak ve sohbet etmek, farklı siteleri dolaşarak eğlenmek, e-posta göndermek vb. amacıyla da kullanmaktadır. Çocukların internette arkadaşlık kurmaları, boş zaman geçirmeleri sosyalleşmeleri açısından önemli bir etkiye sahip olması yanında çocukların toplumsal yaşamdan soyutlanarak birer internet bağımlısı olmalarına da sebep olabilmektedir.

2.3.6. Mavi Balina Oyununu ve Çocuk Ölümleri

“Mavi Balina” adlı oyun, özellikle ergenlik dönemindeki çocukları hedef alan, psikolojik manipülasyon ve tehditlere dayalı tehlikeli bir çevrimiçi fenomen olarak karşımıza çıkmaktadır. Oyun boyunca oyunculara, gerçeklik algısını zayıflatacak şekilde ağır ve travmatik görevler verilmektedir. Yılmaz ve Biricik'in (2017) belirttiği gibi, bu süreçte çocuk ve ergenlerin psikolojik dayanıklılıkları ciddi şekilde yıpratılmakta, görevleri yerine getirmediikleri takdirde aileleri ve sevdikleriyle tehdit edilerek intihara sürüklenmektedir.

"Mavi Balina" oyunu, 2010'ların ortalarında, çocukların ve ergenlerin kendine zarar vermeye yönelik eylemlere yönlendiren tehlikeli bir çevrimiçi fenomen olarak dikkat çekmiştir. Oyun, oyuncularına bir dizi zorluğu tamamlamaları için talimatlar veren anonim bir yönetici tarafından kontrol edilmektedir. Savunmasız ve gerçeği ayırt etme yetisi yetişkinlere göre daha az gelişmiş olan çocuklar, bu tür tehditler karşısında özgüven kaybı, yoğun bir depresyon ve huzursuzluk sarmalı içerisine girmektedir. Mavi Balina, özgüveni sarsıcı ve kişiliği zedeleyici telkinlerle, hedefindeki ergenlerin yaşama sevincini sistematik bir şekilde yok etmeyi ve onları çaresiz bir depresyona sürükleyerek nihayetinde intihara yönlendirmeyi amaçlamaktadır. Bu süreçte, bireyin yalnızlık duyguları tetiklenmekte ve sosyal çevreden kopuşu hızlanmaktadır.

Oyun, çevrimiçi anonimlikten faydalanarak psikolojik şiddeti artırırken, dijital platformların denetimsiz doğası da bu tür tehlikeli aktivitelerin yayılmasını

kolaylaştırmaktadır. Siber zorbalık ve dijital istismar da Mavi Balina gibi oyunların bir parçası haline gelerek çocuklar üzerinde daha geniş çaplı tehdit oluşturmaktadır. Bu tür durumlar çocukların sadece psikolojik sağlıklarını değil aynı zamanda aileleriyle olan ilişkilerini ve genel olarak yaşam kalitelerini olumsuz etkilemektedir.

Mavi Balina gibi zararlı oyunlar, dijital dünyada çocukların güvenliği için ciddi bir tehdit oluşturmaktadır. Dijital zorbalık ve siber zorbalık, Mavi Balina oyunuyla birlikte günümüzde giderek daha yaygın hale gelen diğer çevrimiçi tehlikelerdendir. Siber zorbalık dediğimiz, bireylerin dijital platformlar aracılığıyla birbirlerine zarar vermesi anlamına gelir ve bu tür zorbalık, hem çocukları hem de yetişkinleri hedef alabilmektedir. Çocuklar için bu tür zorbalık, psikolojik ve duygusal açıdan büyük travmalara yol açabilir. Çevrimiçi ortamda saldırganlar genellikle kimliklerini gizleyebilir ve kolayca ve tanınmadan zarar verebilirler.

Çocukların dijital güvenliğini sağlamak, yalnızca zararlı oyunları önlemekle sınırlı kalmamalı aynı zamanda onların çevrimiçi etkileşimlerinde sağlıklı ve güvenli alışkanlıklar geliştirmelerine de odaklanılmalıdır. Bu süreçte ebeveynlerin rehberliği kritik bir öneme sahiptir. Ebeveynler, çocuklarının çevrimiçi aktivitelerini dikkatle izlemeli, onlarla açık ve güvене dayalı bir iletişim kurmalıdır. Çocukların herhangi bir sorunla karşılaştıklarında ailelerine rahatlıkla başvurabileceklerini hissetmeleri sağlanmalıdır. Bu destekleyici tutum, çocukların dijital dünyada karşılaşılabilecekleri risklere karşı kendilerini güvende hissetmelerine ve sorunlarla daha kolay başa çıkmalarına yardımcı olacaktır.

Çocukların dijital güvenliği, sadece zararlı oyunları önlemekle sınırlı değildir. Çocukların çevrimiçi etkileşimlerinde sağlıklı ve güvenli alışkanlıklar geliştirmelerini sağlamak için ebeveynlerin, öğretmenlerin ve dijital platformların birlikte çalışması önemlidir. Çocuklara dijital dünyada sağlıklı alışkanlıklar kazandırılmalı, dijital güvenlik konusunda eğitilmeli ve onları hedef alan zararlı içeriklere karşı bilinçlendirilmelidir.

2.3.7. Dijital İstismar ve Siber Zorbalık

Dijital istismar ve siber zorbalık, internetin yaygınlaşması ve dijital platformların hızla büyümesiyle birlikte özellikle 9-12 yaş grubundaki duygusal

açından hassas ve etkilenmeye açık çocukları hedef alan önemli sorunlardan biri haline gelmiştir.

Dijital istismar ve siber zorbalık, dijital teknolojilerin hayatın her alanına entegre olmasıyla birlikte önemli bir tehdit haline gelmiştir. Dijital istismar, bireylerin çevrimiçi platformlarda manipüle edilmesi, özel bilgilerinin kötüye kullanılması veya siber tehditlere maruz kalması olarak tanımlanır. Dijital istismar ve siber zorbalığın en çarpıcı örneklerinden biri "Mavi Balina" gibi tehlikeli oyunlar aracılığıyla gerçekleştirilen psikolojik manipülasyonlardır. Bu tür oyunlar, çocukları ve gençleri tehlikeli görevler yapmaya zorlayarak depresyona ve intihara eğilimlerini artırmıştır.

Siber zorbalık, dijital cihazlar aracılığıyla bireye kasıtlı olarak zarar vermeyi amaçlayan saldırgan davranışları içeren bir kavramdır. Cep telefonu, tablet veya kişisel bilgisayar gibi araçlarla gerçekleştirilen bu tür davranışlar, genellikle çevrimiçi ortamlarda ancak bazen çevrimdışı olarak da ortaya çıkabilir. Siber zorbalık örnekleri arasında tehdit veya hakaret içeren mesajlar göndermek, sosyal medya hesaplarında izinsiz ve aşağılayıcı içerik paylaşmak, çevrimiçi oyun ya da sohbet gruplarında bireyi dışlamak, dedikodular yaymak ve bireyin itibarını zedelemeyi amaçlayan diğer davranışlar yer alır.

Dijital ortamların anonimliği, saldırganların kimliklerini gizlemelerini kolaylaştırırken mağdurların adalet aramalarını da zorlaştırmaktadır. Özellikle çocuklar ve gençler, bu tür tehditlere karşı savunmasız bir gruptur. Siber zorbalık, mağdurlarda özgüven kaybına ve okul başarılarının düşmesine neden olabilirken, istismara maruz kalan çocuklar yoğun bir stres ve korku hissi yaşayabilmektedir. Bu tür davranışlara maruz kalan bireyler "siber mağduriyet" yaşarken, bu durum hem psikolojik hem de sosyal açıdan ciddi sonuçlara yol açabilmektedir.

Gençler arasında yaygın olan siber zorbalık bireylerin özgüvenlerini zedeleyebilmekte izolasyona neden olabilmekte ve hatta uzun vadede depresyon ve anksiyete gibi psikolojik sorunlar yaşamasına neden olabilmektedir. Siber zorbalık, dijital dünyanın sunduğu hızlı ve kolay erişim olanaklarını kötüye kullanmanın bir sonucudur ve özellikle çocuklar arasında yaygınlık göstermektedir.

Akran zorbalığı; bir kişinin bir ya da daha fazla kişi tarafından belirli bir zaman diliminde ve tekrarlayıcı bir şekilde rahatsız eden olumsuz davranışlara maruz kalması

olarak tanımlanmaktadır (Olweus, 1993; Olweus, 1997). Akran zorbalığının dijital çağda farklı bir boyut kazanmasıyla birlikte araştırmacılar tarafından üzerinde durulan yeni bir zorbalık türü olarak öne çıkmaktadır.

Siber zorbalık, okullarda sık karşılaşılan akran zorbalığının siber ortamda görülen şekli olarak da değerlendirilmektedir (Erdur-Baker, 2013; Li, 2007a; Slonje ve Smith, 2008).

Siber zorbalık geleneksel zorbalığa göre daha geniş bir erişim alanına sahip olması nedeniyle etkileri çok daha yıkıcı olabilmektedir. Yapılan bir araştırmaya göre çevrimiçi zorbalığa uğrayan çocukların çoğu bu deneyimlerini genellikle paylaşmamakta ve yalnız başlarına çözmeye çalışmaktadır.

Dijital istismar, internet ve diğer dijital platformlar aracılığıyla çocuklara ve ergenlere yönelik gerçekleştirilen her türlü istismar eylemini tanımlar. Bu tür istismarlar, cinsel içerikli saldırılardan, kimlik hırsızlığına, dijital zorbalık ve mahremiyet ihlallerine kadar geniş bir yelpazeye yayılmaktadır. Dijital ortamların anonimliğini ve geniş erişim alanını kullanan istismarcılar, çocukları hedef alarak onları duygusal ve fiziksel olarak zarara uğratabilir. Özellikle çocukların dijital güvenliği konusunda farkındalıklarının düşük olması, onları bu tür tehditlere karşı daha savunmasız hale getirir (Ybarra, Mitchell, Finkelhor, & Wolak, 2007).

Dijital istismar, çocukların güvenliği için önemli bir tehdit oluşturur çünkü dijital ortamlar, fiziksel dünyanın sınırlarından bağımsızdır ve çok daha geniş bir erişim alanı sunar. Çocuklar, sosyal medya platformları veya çevrimiçi oyunlar gibi dijital mecralarda tanımadıkları kişilerle etkileşime girerken, kişisel bilgilerini paylaşmak durumunda kalabilirler. Bu bilgiler kötüye kullanılabilir veya istismarcılar tarafından manipüle edilebilir. Dijital ortamda meydana gelen cinsel içerikli saldırılar veya zorlayıcı mesajlar, çocukların psikolojik olarak zarar görmelerine yol açabilir. İstismarcılar dijital platformlarda kimliklerini gizleyebilir ve bu durum, çocukların tehditleri fark etmelerini zorlaştırabilir. Ayrıca, çocuklar yaşadıkları olumsuz deneyimleri çoğu zaman ailelerinden saklama eğiliminde olurlar, bu da onları daha savunmasız hale getirebilir.

Dijital istismar ve siber zorbalık, günümüzde çocukların çevrimiçi güvenliğini tehdit eden en büyük sorunlardan biridir. Bu tehditlere karşı yapılabilecek en etkin

mücadele, öncelikle çocukları koruma altına almak ve dijital dünyada bilinçli bir şekilde var olmalarını sağlamak olacaktır. Çocukların dijital dünyada güvenli bir şekilde var olabilmesi için ailelerin bilinçli dijital rehberlik sağlaması, okullarda dijital okuryazarlık eğitimlerinin yaygınlaştırılması ve dijital platformların sorumluluk olarak gerekli güvenlik önlemlerini alması gereklilik olarak karşımıza çıkmaktadır.

2.3.8. 9-12 Yaş Grubu Çocuklar İçin Dijital Ebeveynliğin Rolü

Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Konseyi Genel Kurulu'nun 2011 tarihli raporunda, internet erişimi temel insan hakları arasında kabul edilmektedir. Turgut ve Kurşun'un (2019) çalışmasında, çocukların internette gerçekleştirdikleri yaygın aktiviteler arasında çevrim içi multimedya içeriklerine erişim, sosyal medya kullanımı, anlık mesajlaşma, ücretsiz uygulama indirme, coğrafi konum kaydetme ve e-kitap okuma gibi faaliyetler yer almaktadır. İnternet, çocukların günlük yaşamlarında önemli bir yer tutarak, onların dünyayı keşfetmelerine ve diğer çocuklarla etkileşim kurmalarına olanak tanımaktadır (Terkan & Taylan, 2010).

Çocukların çevrimiçi platformlarda günlük olarak zamanlarının büyük bir bölümünü geçirmesi, iki önemli konuyu gündeme getirmektedir. İlk olarak, çocukların bu dijital etkileşimden kaynaklanabilecek risklerden korunması gerekmektedir. İkinci olarak, internetin sunduğu fırsatların çocuklar için en verimli şekilde değerlendirilmesi sağlanmalıdır (Aslan, Turgut, Göksu & Aktı Aslan, 2019). Bu bağlamda bakıldığında ebeveynlerin ve eğitimcilerin öncelikli olarak çocukların internet kullanımını yönlendirmesi ve güvenli hale getirmesi büyük önem taşımaktadır.

Son yıllarda bilişim teknolojilerindeki hızlı artış ve bu teknolojilere erişim imkânlarının yaygınlaşması, sağladığı avantajlarla birlikte bazı çevrimiçi riskleri ve tehditleri de beraberinde getirmiştir (Çelen, Çelik & Seferoğlu, 2011). Avrupa Çevrimiçi Çocuklar Araştırma Projesi (2010) çevrimiçi riskleri; zorbalık, müstehcen ve cinsel içerikler, çevrim içi iletişim kurulan kişilerle yüz yüze buluşma ve diğer çeşitli tehditler olarak kategorize etmiştir. Diğer riskler arasında kişisel bilgilerin kötüye kullanılması, aşırı internet kullanımı nedeniyle ortaya çıkan kişisel sorunlar (sosyal ilişkilerin zayıflaması, fiziksel ihtiyaçların göz ardı edilmesi) ve kullanıcıların oluşturduğu potansiyel olarak zararlı içerikler yer almaktadır.

Sanal kimliklerin taşıdığı riskler, genellikle kolayca fark edilemez. Çocuklar ise bu konuda daha savunmasız durumdadırlar ve bu nedenle dijital platformlarda yer alan risklerle karşılaşma olasılıkları daha yüksektir (Kaşıkçı, Çağiltay, Karakuş, Kurşun & Ogan, 2014). Özellikle küçük yaşta internetle tanışan çocukların dijital okuryazarlık becerileri henüz gelişmediğinden çevrimiçi tehlikelere karşı yetişkinlere kıyasla daha korunmasız olabilmektedir. Bu durumun farkında olan aileler çocuklarının internet kullanımlarından endişeye kapılmakta ve dijital güvenlikleri konusunda haklı kaygılar taşımaktadır. Özellikle 9-12 yaş grubu çocukların meraklı ve deneyimsiz oluşu onları çevrimiçi tehlikelere daha da açık hale getirebilmektedir.

Çocukların dijital medya ile etkileşim kurma nedenleri, gelişimsel özellikleri ve psikososyal ihtiyaçlarıyla yakından ilişkilidir. Literatürde, çocukların interneti kullanma nedenleri arasında merak ve keşif isteği, sosyal ilişkiler kurma arzusu, eğlenme ihtiyacı, bağımsızlık kazanma eğilimi, eğitim amaçlı öğrenme ve popüler kültürden etkilenme gibi faktörler öne çıkmaktadır.

9-12 yaş grubu çocukların internet kullanma ve çevrimiçi vakit geçirmek istemelerinin çeşitli sebepleri vardır. Bunlar:

1. Merak ve keşif arzusu: 9-12 yaş grubu çocuklar bilişsel gelişimlerinin yoğun olduğu bir dönem geçirdikleri için yeni şeyler keşfetme ve meraklarını tatmin etme eğilimindedir. İnternet onlara geniş öğrenme alanı ve bilgiye hızlı erişim sağladığı için cazip gelir.

2. Sosyal ilişkiler ve aidiyet duygusu: Bu yaş grubu çocuklarda akran ilişkileri ve sosyal etkileşim önemlidir. Çevrimiçi platformlar ve sosyal medya, çocukların arkadaşlarıyla iletişim kurmalarına ve grup aidiyetini güçlendirmelerine olanak sağlar. Dijital ortamlar çocukların sosyal ihtiyaçlarını karşılamalarına yardımcı olarak ilgilerini çeker.

3. Eğlence ve oyunlar: Çocuklar bu dönemlerinde eğlenceyi yoğun bir şekilde ararlar. Dijital oyunlar, video ve eğlenceli içerikler, onların ihtiyaçlarını karşılamak için kolay ve erişilebilir bir imkandır. Rekabetçi, ödüllendirici yapılarıyla da oyunlar oldukça ilgilerini çeker.

4. Özgürlük ve bağımsızlık ihtiyacı: 9-12 yaş, çocukların kendilerini daha bağımsız hissetmek istedikleri bir dönemdir. İnternet çocuklara belli ölçüde özgürce hareket etme ve kendi seçimlerini yapma imkanı tanır.

5. Eğitim ve öğrenme fırsatları: Eğitimde internetin kaynakları çocuklar için önemli ve çekicidir. Online dersler, öğretici videolar ve interaktif öğrenme araçları, çocukların okulda öğrendikleri konuları pekiştirmelerine veya yeni bilgiler edinmelerine yardımcı olur.

6. Model alma ve popüler kültür: Çocuklar sosyal medyada gördükleri popüler figürleri ve içerikleri taklit etme eğilimindedir. İnternet, bu trendleri takip etmeleri ve akranları arasında güncel kalmak için imkan sağlar.

Çocukların bu isteklerinin arkasına bakıldığında doğal gelişimsel ihtiyaçlarının bulunduğu görülür. Çocukların doğal olan bu süreçleri, internetin sunduğu fırsatlarla birleşince dijital platformlara olan ilgilerini artırır. Bu süreçte ebeveynliğin rehberliği çocukların internette sağlıklı ve dengeli bir şekilde yararlanmalarını sağlamak için oldukça önemlidir. Çocukların sosyal medya, çevrim içi içerik tüketimi ve dijital iletişim gibi faaliyetleri, onları olumlu yönde etkileyebileceği gibi birtakım riskler de barındırabileceği unutulmamalıdır. Bu nedenle çocukların güvenli dijital etkileşimlerini sağlamak için bilinçli rehberlik ve eğitim, hem riskleri azaltmak hem de fırsatları en üst düzeye çıkarmak adına büyük önem taşır.

Bugüne kadar dijital teknolojilerin daha iyi bir dünya yaratmada olumlu yönlerine odaklanılmışken günümüzde bağımlılıktan kaynaklı bireysel ve sosyal hayatı etkileyen negatif yönlerini araştırma çabaları önem kazanmaktadır (Busch ve McCarthy, 2021). Bağımlılık, sadece bireysel sağlık açısından değil aile ilişkileri, sosyal etkileşim ve genel yaşam kalitesini de olumsuz yönde etkileyebilir. Dolayısıyla dijital teknolojilerin hem birey hem de toplum üzerindeki olumsuz etkilerinin araştırılması daha dengeli ve sürdürülebilir bir dijital geleceğin inşasında büyük önem taşır.

Bugünün çocukları, geleceğin yetişkinleri olan bireylerin teknolojik bağımlılığın içerisine düşmemeleri için öncelikle anne babaların gereken dikkati ve özeni göstermeleri gerekmektedir. Ebeveynlerin her şeyden önce çocuklarına dijital dünyada doğru rol model olarak etik kullanım sergilemesi çocukların sağlıklı davranış

kalıplarını benimsemelerinde ilk sırada yer alır. Ebeveynlerin dijital ebeveynlik rolüyle çocuklarına rehberlik etmelerinin yanı sıra çocukların bireyselliklerini de tanıyarak sorumluluk geliştirmelerine izin vermeleri gerekmektedir. Pozitif ebeveyn ve çocuk bağları dijital dünyada güvenli şekilde deneyim paylaşmasını teşvik ederek sorunlu kullanımı azaltabilir.

Dijital ebeveynler çocukların çevrimiçi aktivitelerinin aşırı kısıtlanmasından ziyade, bilinçli ve dengeli internet kullanımı konusundaki farkındalıklarını artırmayı amaçlamalıdır. Çocuklarının dijital dünyadan beklentilerini ve ihtiyaçlarını anlamaları da onların internet kullanımını yönlendirmede önemlidir. Ebeveynler, çocuklarına internetin hem fırsatlarını hem de potansiyel risklerini öğretirken, açık bir iletişim kurmalı ve güvenli dijital alışkanlıklar geliştirmelerine yardımcı olmalıdır. Bu süreçte, çocukların eleştirel düşünme becerilerini teşvik eden, rehberlik eden ve destekleyici bir ebeveyn tutumu, uzun vadede daha bilinçli ve sorumlu dijital vatandaşlar yetiştirilmesine katkı sağlayacaktır. Dijital ebeveynlik, sadece çocukların güvenliğini sağlamakla kalmaz, aynı zamanda onların teknolojiden yararlanarak öğrenmelerini, sosyalleşmelerini ve gelişimlerini destekler. Bu, ebeveynlerin çocuklarını dijital dünyaya hazırlarken karşılaşılabilecekleri zorluklarla başa çıkmalarını kolaylaştırır ve çocukların teknolojiyi etkili, güvenli ve sorumlu bir şekilde kullanmalarını sağlar. Teknolojiye ilişkin sağlıklı bir tutum geliştiren çocuklar, yalnızca güvenli bir kullanıcı olmakla kalmaz aynı zamanda bilinçli, sorumlu ve etik dijital vatandaşlar olarak topluma katkıda bulunacak bireyler haline gelirler. Bu yaklaşımla birlikte çocukların gelecekte karşılaştıkları dijital zorluklara karşı donanımlı ve özgüvenli olmaları sağlanır.

2.3.9. Çocukların Dijital Güvenliği ve Korunma Yöntemleri

Çocukların dijital güvenliği, özellikle internetin hayatın her alanına entegre olmasıyla birlikte giderek daha önemli bir konu haline gelmiştir. Dijital ortamlar, çocukların eğitimden eğlenceye kadar pek çok ihtiyacını karşılarken aynı zamanda onları çeşitli risklere de açık hale getirmektedir. Çocuklar, dijital dünyada hızla gelişen sosyal medya, oyun platformları ve diğer çevrimiçi içeriklerle etkileşimde bulurlar ancak bu platformlarda karşılaştıkları tehditler genellikle fiziksel dünyadakilerden daha karmaşık ve gizli olabilir.

Çocukların dijital güvenliğini sağlamak için öncelikle interneti nasıl kullandıkları konusunda ailelerin bilgi sahibi olması gerekir. Dijital güvenlik, çocukları zararlı içeriklerden, kimlik avı saldırılarından, dijital istismardan ve siber zorbalıktan korumayı amaçlayan stratejilerdir. Çocuklara dijital okuryazarlık kazandırmak, onların çevrimiçi ortamda ne zaman risk altına girebileceğini anlamalarına yardımcı olacaktır. Ebeveynler bu konuda dikkatli olmalı ve dijital güvenlik konusunda aktif rehberlik yapmalı ve çocuklara çevrimiçi dünyada nasıl güvenli kalacaklarını öğretmelidir.

Özellikle, Mavi Balina gibi zararlı oyunlar çocukları hedef alarak onları şiddetli psikolojik baskılar altında bırakabilmektedir. Bu tür dijital oyunlar, çocukları tehlikeli davranışlara yönlendirebilir ve bazı durumlarda trajik sonuçlara yol açabilir. Mavi Balina, sosyal medya ve diğer dijital platformlarda yayılan zararlı içeriklerin sadece bir örneğidir. Bu tür içerikler, çocukları manipüle ederek onları intihara sürükleyebilir, psikolojik bozukluklara yol açabilir ve güvenliklerini tehdit edebilir. Ebeveynler, çocuklarının dijital dünyada karşılaştıkları tehditler konusunda bilinçli olmalı ve gerektiğinde müdahale etmelidir.

Çocukların dijital güvenliği ayrıca siber zorbalık ve dijital istismarla da doğrudan ilişkilidir. Çocuklar, dijital ortamda zorbalığa uğrayabilir ve kimliklerini kötüye kullanan kişiler tarafından istismara uğrayabilirler. Siber zorbalık, çocukların sosyal medya platformlarında, oyunlarda veya diğer dijital araçlarda tacize uğraması anlamına gelir ve bu durum psikolojik travmalara yol açabilir. Çocuklar, çevrimiçi etkileşimlerinde kimliklerini gizlemek veya güvenli olmayan kişilere kişisel bilgilerini vermemek konusunda eğitilmelidirler.

Dijital istismar, daha geniş bir kavram olarak, çocuğun çevrimiçi ortamda cinsel tacizden, zorla çalıştırılmaya kadar çeşitli şekillerde istismara uğramasını ifade eder. Bu durum, yalnızca çocukların fiziksel sağlığını değil, aynı zamanda duygusal ve psikolojik durumlarını da ciddi şekilde tehdit eder. Çocukların dijital güvenliğini sağlamak için sadece teknolojik çözümler değil aynı zamanda duygusal destek de vererek çocuğun karşılaşabileceği riskler karşısında ne gibi tutum alması gerektiği de öğretilmelidir.

Ebeveynler çocukların dijital alışkanlıklarını izleyip onlara güvenli dijital pratikler kazandırmada aktif rol üstlenmelidir. Çocuklara, dijital ortamlarda

kimliklerini koruma, zararlı içeriklerden kaçınma ve çevrimiçi kişilerle sağlıklı sınırlar koyma konusunda eğitim verilmelidir. Ebeveynlerin, çocuklarının internet kullanımını izleyerek zaman sınırlamaları koymaları, yaşlarına uygun içerik filtreleri kullanmaları ve dijital bağımlılık konusunda bilinçli olmaları gerekir. Dijital dünyada çocukların güvenliğinin sağlanması için sadece ebeveynlerin alacağı önlemler tek başına yeterli değildir.

Çocukların dijital risklerden korunması için öğretmenlere de görevler düşmektedir. Çocuklara verilecek dijital okuryazarlık ve dijital güvenlik eğitimi onların interneti daha güvenli kullanmalarını sağlayacaktır. Eğitim kurumlarının dijital güvenlik konusunda çocukları bilinçlendiren ve onları tehlikelerden koruyan programlar düzenlemeleri dijital riskleri daha iyi anlamalarını sağlayacaktır. Ebeveynler çocuklarını korumak için dijital ebeveyn rolüyle gerekli tedbirleri alırken okulda öğretmenlerin öğrencilerini yakından gözlemlemesi ve yakından takip etmeleri önemlidir.

Ebeveynler ve eğitim kurumları gerekli önlemleri alırken hükümetler de dijital güvenlikle ilgili dijital platformlar üzerinde denetim yapmalı, siber zorbalık, dijital istismar ve diğer tehlikelere karşı etkili önlemler almalıdır. Çocukların dijital güvenliğine ilişkin eğitim programlarını teşvik ederek toplum genelinde dijital okuryazarlığın artırılmasına çalışıp dijital tehditlere karşı daha hazırlıklı bir nesil yetiştirilebilir böylece dijital dünyada çocukların güvenliği daha etkin şekilde sağlanabilir. Ebeveynlerin bilinçli yönlendirmeleri, öğretmenlerin eğitici çabaları, dijital platformların güvenlik önlemleri ve devletin tedbirleri bir araya geldiğinde çocukların çevrimiçi dünyada güvenli bir şekilde gezinmeleri mümkün olacaktır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ARAŞTIRMA

3.1. Araştırmanın Konusu

Araştırma, 9-12 yaş arasındaki çocukların dijital dünyada karşılaştıkları riskler ve dijital bağımlılık eğilimleri ile dijital ebeveynlik stratejilerinin bu süreç üzerindeki etkilerini incelemeyi amaçlamaktadır. Çalışma, ebeveynlerin çocuklarının internet kullanımına yönelik duydukları endişeleri ve bu kaygılara karşı geliştirdikleri dijital rehberlik stratejilerini anlamayı hedeflemektedir. Ebeveynlerin, dijital bağımlılığı önleme ve çocuklarını dijital ortamda güvende tutma konusundaki tutumları da analiz edilmiştir. Araştırmanın odağında, dijital ebeveynliğin çocukların dijital güvenliğine olan katkısı ve ebeveynlerin bu alandaki rolü yer almaktadır.

3.2. Araştırmanın Problemi

Araştırmanın problemi, 9-12 yaş arasındaki çocukların dijital ortamda karşılaştıkları riskler ve dijital bağımlılık gibi sorunların, onların ruhsal ve fiziksel sağlıklarını nasıl etkilediğini anlamak ve bu süreçte dijital ebeveynliğin ne kadar önemli rol oynadığını incelemektir. Çocukların dijital dünyada sağlıklı bir şekilde var olabilmeleri için ebeveynlerin bu yeni dijital çağdaki rehberlik rollerini ve sorumluluklarını belirlemek, dijital ebeveynlik stratejilerinin geliştirilmesine katkı sağlamak aynı zamanda çocukların dijital okuryazarlık düzeylerini arttırarak onları bilinçli kullanıcılar haline getirmeyi amaçlamaktadır. Bu araştırma, dijital ebeveynlik ile çocukların dijital güvenliği arasındaki ilişkileri irdeleyerek ebeveynlerin dijital dünyadaki etkili rehberlik stratejilerini belirlemeyi hedeflemektedir.

3.3. Araştırmanın Amacı

Araştırmanın amacı, 9-12 yaş grubundaki çocukların internet, sosyal medya, dijital bağımlılık ve çevrimiçi tehlikelere karşı korunmasında dijital ebeveynlerin rolünü incelemektedir. Sosyal medya, internet ve dijital bağımlılıkların yanı sıra çocukların karşılaşılabileceği müstehcen içerikler, şiddet unsurları ve kötü amaçlı yazılımlar gibi risklere de dikkat çekmektedir. Ebeveynlerin, çocuklarının internet kullanımını yalnızca kısıtlamak yerine onları bilinçli ve güvenli teknoloji kullanımına yönlendirmelerinin önemini vurgulamaktadır. Bu araştırmanın, dijital ebeveynlik

farkındalığını artırarak ebeveynlere, çocuklarını çevrimiçi ortamların olumsuz etkilerinden koruma konusunda rehberlik edecek bilgiler sunması hedeflenmektedir. Araştırma bulgularının, ebeveynlerin çocuklarına güvenli ve bilinçli dijital deneyim sağlamada yol gösterici olacağı düşünülmektedir. Ebeveynlerin dijital dünyada çocuklarını doğru yönlendirmeleri, onları çevrimiçi risklerden koruyarak aynı zamanda internetin faydalı yönlerinden de nasıl yararlanabileceklerini öğretmeleri konusunda önemli bir rehberlik sağlayabilir.

3.4. Araştırmanın Kapsamı ve Sınırlılıkları

Bu araştırma, 9-12 yaş grubundaki çocuklara sahip ebeveynlerin dijital ebeveynlik tutumlarını ve çocuklarının dijital davranışlarını incelemektedir. Çalışma yalnızca 9-12 yaş arası çocuklara sahip ebeveynleri kapsamaktadır ve elde edilen bulgular bu yaş grubuna özgü veriler sunmaktadır. Bu nedenle, araştırma bulguları yalnızca 9-12 yaş grubundaki çocukların dijital ebeveynlik tutumlarını yansıtmaktadır ve başka yaş gruplarına genellenemez.

Araştırma, Türkiye’de İstanbul ilinde gerçekleştirilmiş olup sadece İstanbul’daki ebeveynlerin görüşlerini içermektedir dolayısıyla, bu bulguların tüm Türkiye’yi kapsayacak şekilde genellenmesi mümkün değildir. Türkiye genelinde yapılacak bir anket ile genellenebilir sonuçlara ulaşılarak araştırma geliştirilebilir.

Veri toplama aracı olarak Google Forms kullanılmıştır; bu yöntem, geniş bir katılımcı kitlesine hızlı ve pratik şekilde ulaşma imkanı sunduğu için araştırma sürecine uygun olmuştur. Ancak, araştırma yalnızca Google Forms aracılığıyla elde edilen verilerle sınırlı kalmış olup, farklı veri toplama yöntemleri kullanılmamıştır.

3.5. Araştırmanın Önemi

Bu çalışma, dijital bağımlılıkla mücadelede ebeveynlerin rehberlik rollerinin ne kadar kritik olduğunu ve dijital ebeveynliğin gelişen dijital çağdaki önemini vurgulamaktadır. İnternet teknolojileri, hayatımızı kolaylaştıran birçok ürün ve hizmetle zaman kazandırırken aynı zamanda bilinçsiz ve kontrolsüz kullanıldığında özellikle çocuklar için önemli riskler oluşturabilmektedir. Günümüzde internet, bilgiye hızlı erişim, sosyalleşme ve eğlence gibi fırsatlar sunmanın yanında çocuklarda bağımlılığa neden olabilmekte ve onların fiziksel, zihinsel ve sosyal gelişimleri

üzerinde olumsuz etkiler bırakabilmektedir. Özellikle gelişim çağında olan 9-12 yaş grubundaki çocuklar, internet bağımlılığı, dijital bağımlılık, sosyal medya bağımlılığı, çevrimiçi zararlı içeriklere maruz kalma ve sosyal izolasyon gibi tehlikelere karşı daha savunmasızdır. Bu yaş grubundaki çocukların henüz yeterince gelişmemiş dijital okuryazarlık becerileri onları çevrimiçi risklere karşı savunmasız hale getirirken internetin sunduğu sınırsız içerik ve sosyal etkileşim olanakları bağımlılık riskini artıran bir faktör haline gelebilmektedir.

Dijital ebeveynlik, çocukların internet ve teknoloji kullanımını güvenli, bilinçli ve dengeli bir şekilde yönlendirebilme becerisini ifade etmektedir. Günümüz dijital dünyasında, anne ve babaların yalnızca dijital ebeveynlik becerilerine sahip olmasının yetmediği aynı zamanda çevrimiçi içeriklerin olumlu ve olumsuz yanlarını ayırt edebilen, risklerin farkında olan ve çocuklarının dijital etkinliklerini güvenle izleyebilen bireyler olmaları da önemlidir. Çocukların her türden içeriğe kolayca erişebildiği bir çağda zararlı içeriklere karşı savunmasız kalmaları ebeveyn farkındalığının önemini daha da artırmaktadır. Ebeveynlerin, çocuklarının karşılaşabileceği içerikleri önceden tahmin ederek olası riskleri yönetmeleri ve onlara güvenli dijital deneyim sağlamaları konusunda yardımcı olmaları çocukların sağlıklı bireyler olarak yetişmeleri açısından oldukça önemlidir. Bu durum çocukların ruhsal ve sosyal gelişimlerini desteklemekle birlikte toplumun uzun vadeli refahını sağlamak adına da temel bir sorumluluk olarak karşımıza çıkmaktadır.

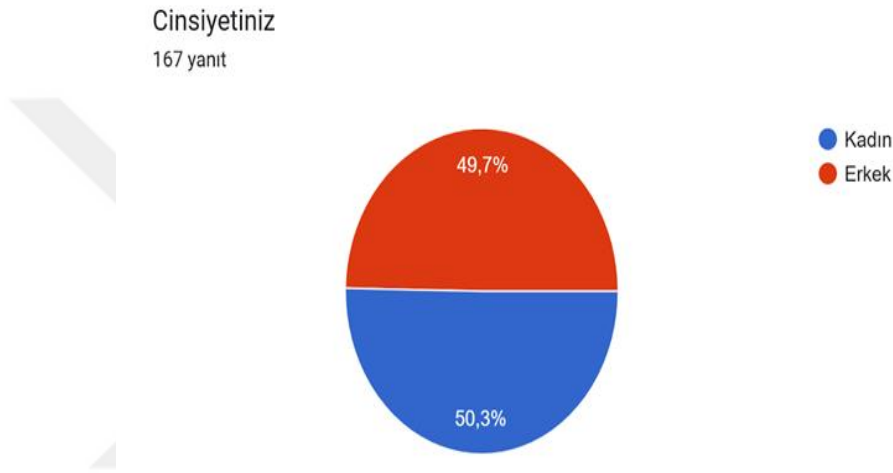
3.6. Araştırmanın Yöntemi

Bu araştırmanın verileri, 167 katılımcının yanıtladığı anket aracılığıyla toplanmıştır. Anket soruları, *Dijital Ebeveynlik Tutum Ölçeği* temel alınarak hazırlanmış (İnan Kaya, Mutlu Bayraktar, & Yılmaz, 2018, s. 159) ve Google Forms platformu aracılığıyla katılımcılara uygulanmıştır. Araştırma, İstanbul ilinde 9-12 yaş arası çocuklara sahip ebeveynlerle yapılmıştır. Örneklem İstanbul il sınırlarında kalan bir grup ebeveynle sınırlı olup, sonuçlar yalnızca İstanbul'daki ebeveynlerin dijital ebeveynlik tutumlarını yansıtmaktadır. Toplanan veriler, “dijital ebeveynlik tutumları” üzerine yapılan bu çalışma kapsamında analiz edilmiştir.

3.7. Araştırmanın Bulguları

9-12 yaş arasındaki çocuklara yönelik dijital ebeveynlik tutumlarının incelenmesine yönelik yapılan anket çalışmasının bulguları sunulmaktadır. İlk olarak, anket katılımcılarının demografik özellikleri açıklanmış, ardından *Dijital Ebeveynlik Tutum Ölçeği* (DETÖ) ile toplanan veriler değerlendirilmiştir. Elde edilen bulgular, grafiklerle desteklenerek ayrıntılı bir şekilde ele alınmıştır.

3.7.1. Anket Katılımcılarının Demografik Özellikleri

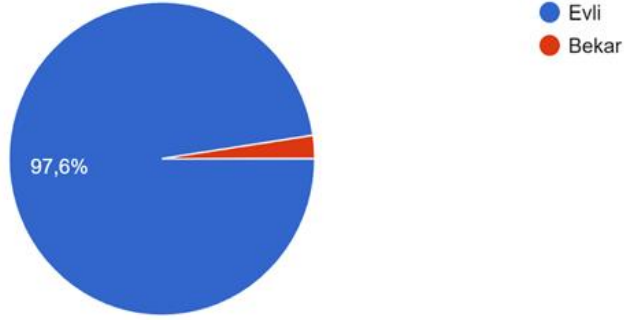

Grafik 1. Cinsiyet Dağılımı

Kaynak: Grafik, araştırmacı tarafından 2024 yılında Google Forms aracılığıyla toplanan verilerle oluşturulmuştur.

Grafik 1’ de katılımcıların cinsiyet dağılımı görülmektedir; erkek katılımcılar %49,7 ve kadın katılımcılar %50,3 oranında olup, cinsiyet açısından dengeli bir dağılım göstermektedir.

Medeni durumunuz
167 yanıt

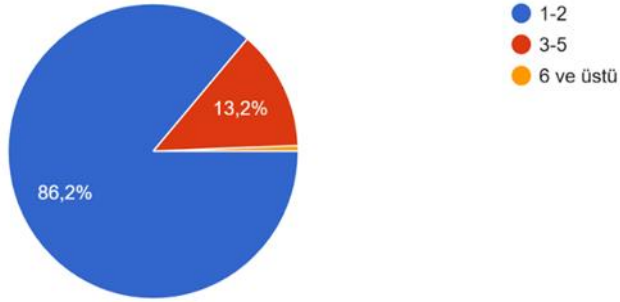

Grafik 2. Medeni Durum Dağılımı

Kaynak: Grafik, araştırmacı tarafından 2024 yılında Google Forms aracılığıyla toplanan verilerle oluşturulmuştur.

Grafik 2’de katılımcıların medeni durum dağılımı gösterilmektedir; katılımcıların %97,6’sı evli, %2,4’ü ise bekadır bu durum büyük çoğunluğun evli olduğunu göstermektedir.

Çocuk Sayınız
167 yanıt

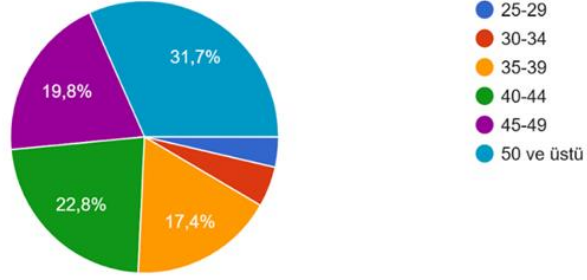

Grafik 3. Çocuk Sayısı Dağılımı

Kaynak: Grafik, araştırmacı tarafından 2024 yılında Google Forms aracılığıyla toplanan verilerle oluşturulmuştur.

Grafik 3’de katılımcıların çocuk sayıları gösterilmektedir. Katılımcıların %86,2’sinin 1-2 çocuğu, %13,2’sinin 3-5 çocuğu, %0,6’sının ise 6 veya daha fazla çocuğu bulunmaktadır. Çoğunluğun 1-2 çocuğa sahip olduğu gözlemlenmektedir.

Yaşınız
167 yanıt

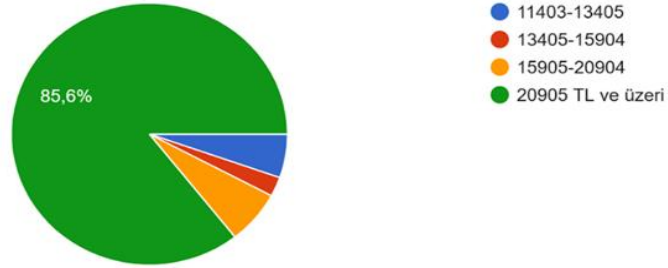

Grafik 4. Yaş Dağılımı

Kaynak: Grafik, araştırmacı tarafından 2024 yılında Google Forms aracılığıyla toplanan verilerle oluşturulmuştur.

Grafik 4’de katılımcıların yaş grupları gösterilmektedir. Katılımcıların %31,7’si 50 yaş ve üzerindeyken, %22,8’i 40-44 yaş, %19,9’u 45-49 yaş, %17,4’ü 35-39 yaş, %4,8’i 30-34 yaş ve %3,6’sı ise 25-29 yaş aralığındadır. Çoğunluğun 50 yaş ve üzeri olduğu gözlenmiştir.

Aylık Geliriniz
167 yanıt

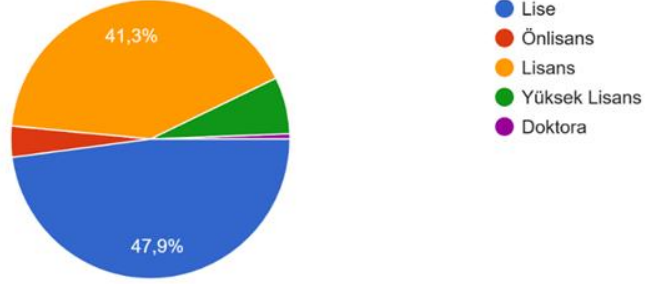

Grafik 5. Aylık Gelir Dağılımı

Kaynak: Grafik, araştırmacı tarafından 2024 yılında Google Forms aracılığıyla toplanan verilerle oluşturulmuştur.

Grafik 5’de katılımcıların aylık gelir düzeyleri bu grafikte belirtilmiştir. Katılımcıların %85,6’sı 20.905 TL ve üzerinde gelir elde etmektedir. %6,6’sı 15.905-20.904 TL aralığında %5,4’ü 11.403-13.405 TL aralığında, %2,4’ü ise 13.405-15.904 TL aralığında aylık gelire sahiptir. Çoğunluğun en yüksek gelir grubunda yer aldığı gözlenmektedir.

Eğitiminiz
167 yanıt

Grafik 6. Eğitim Durumu

Kaynak: Grafik, araştırmacı tarafından 2024 yılında Google Forms aracılığıyla toplanan verilerle oluşturulmuştur.

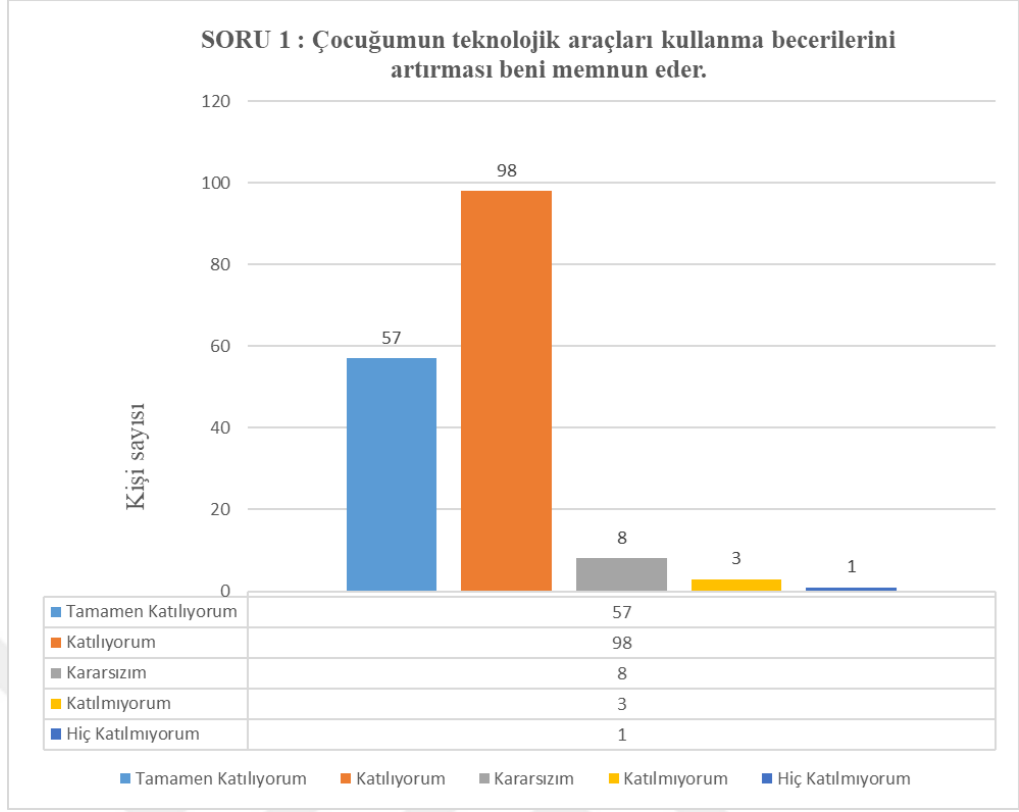
Grafik 6’da katılımcıların eğitim düzeyleri şu şekilde dağılmaktadır: %47,9’u lise mezunu, %41,3’ü lisans mezunu, %6,6’sı yüksek lisans yapmış, %3,6’sı ön lisans eğitimi almış ve %0,6’sı doktora derecesine sahiptir. Bu dağılım, katılımcıların büyük çoğunluğunun lise ve lisans düzeyinde eğitim aldığını göstermektedir.

3.7.2. Dijital Ebeveynlik Tutum Ölçeği Bulguları

167 katılımcının dijital ebeveynlik konusundaki tutum ve görüşlerini belirlemek amacıyla 1’den 5’e kadar derecelendirilmiş Likert ölçeği kullanılmıştır. Bu ölçek, katılımcıların belirli bir ifadeye ne ölçüde katıldıklarını ölçmeyi amaçlamakta olup şu seçenekleri içermektedir:

1. Hiç Katılmıyorum
2. Katılmıyorum
3. Kararsızım
4. Katılıyorum
5. Tamamen Katılıyorum

Grafiklerde, bu ölçek aracılığıyla toplanan veriler analiz edilerek her ifadenin katılımcılar tarafından nasıl değerlendirildiği ortaya konmuştur.

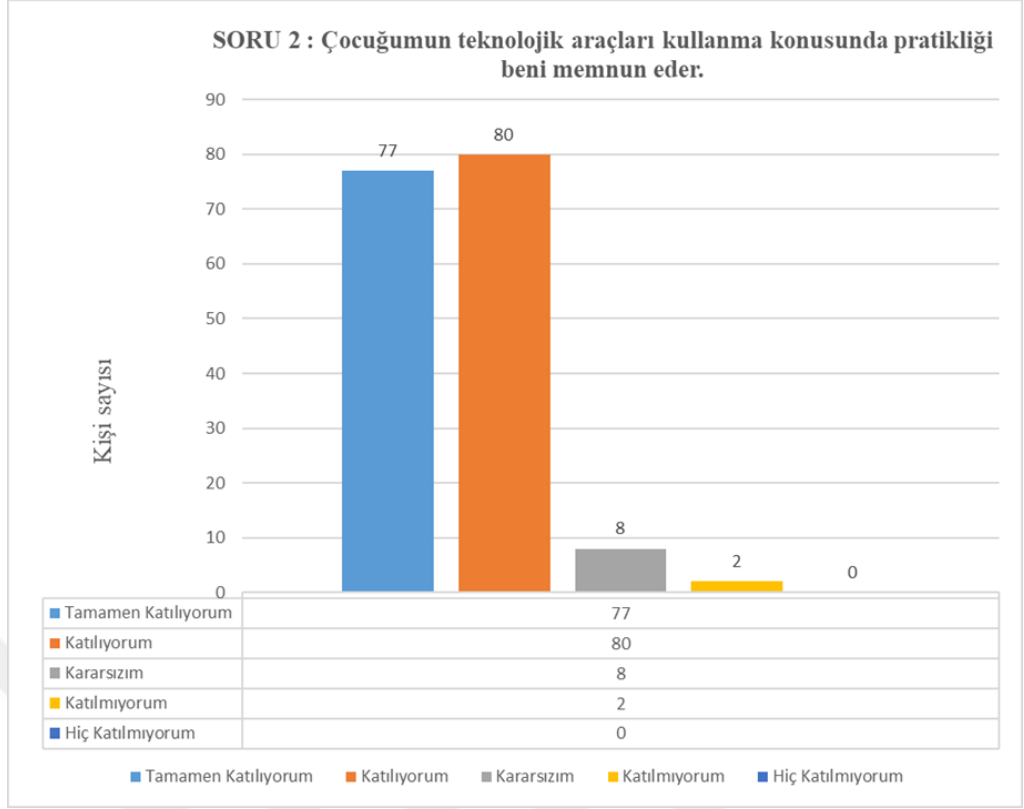

Grafik 7. Ebeveyn Memnuniyeti ve Çocuğın Teknolojik Becerileri

Kaynak: Grafik, araştırmacı tarafından 2024 yılında Google Forms aracılığıyla toplanan verilerle oluşturulmuştur.

"Çocuğumun teknolojik araçları kullanma becerilerini artırması beni memnun eder"

Grafik 7’de verilen yanıtlardır: 57 kişi "tamamen katılıyorum", 98 kişi "katılıyorum", 8 kişi "kararsızım", 3 kişi "katılmıyorum", ve 1 kişi "hiç katılmıyorum" cevabını vermiştir. Bu sonuçlar, ebeveynlerin büyük bir çoğunluğunun çocuklarının teknolojik araçları kullanma becerilerini geliştirmeyi olumlu bir şekilde değerlendirdiğini göstermektedir. 155 katılımcı, çocuklarının bu becerilerinin artmasını desteklerken, yalnızca 4 katılımcı bu konuda olumsuz bir görüş belirtmiştir. Bu durum, genel olarak teknolojik becerilerin artırılmasını ebeveynler tarafından teşvik edilen bir gelişme olarak kabul edildiğini, ancak küçük bir grubun bu konuda daha temkinli ya da olumsuz bir tutum sergilediğini ortaya koymaktadır.

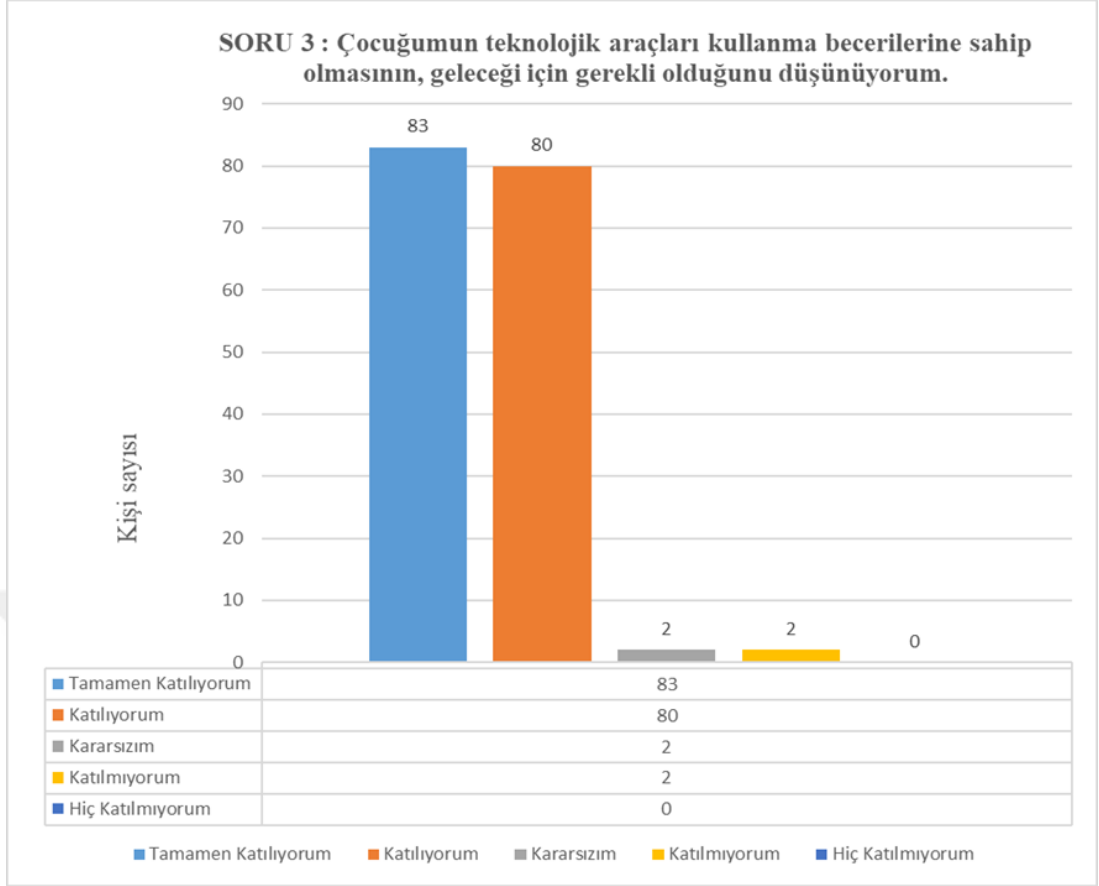

Grafik 8. Ebeveyn Görüşleri ve Çocuğun Teknolojik Araç Kullanımı

Kaynak: Grafik, araştırmacı tarafından 2024 yılında Google Forms aracılığıyla toplanan verilerle oluşturulmuştur.

“Çocuğumun teknolojik araçları kullanma konusunda pratikliği beni memnun eder.”

Grafik 8’de verilen yanıtlardır: 77 kişi "tamamen katılıyorum", 80 kişi "katılıyorum", 8 kişi "kararsızım", 2 kişi "katılmıyorum" ve hiç kimse "hiç katılmıyorum" cevabını vermemiştir. Bu sonuçlar, ebeveynlerin büyük bir çoğunluğunun, çocuklarının teknolojik araçları kullanma konusunda pratiklik kazanmalarını olumlu bir şekilde değerlendirdiğini ortaya koymaktadır. 157 katılımcı, çocuklarının teknoloji kullanımındaki pratiklikten memnuniyet duyduğunu belirtirken, yalnızca 2 katılımcı bu görüşü olumsuz bir şekilde değerlendirmiştir. Öne çıkan bir bulgu, "hiç katılmıyorum" cevabının olmamış olmasıdır; bu durum, ebeveynlerin çocuklarının teknolojik becerilerini geliştirmelerine olan olumlu bakış açısını pekiştirmektedir. Ancak, yine de küçük bir grup, bu konuda temkinli veya olumsuz bir yaklaşım sergilemiştir.

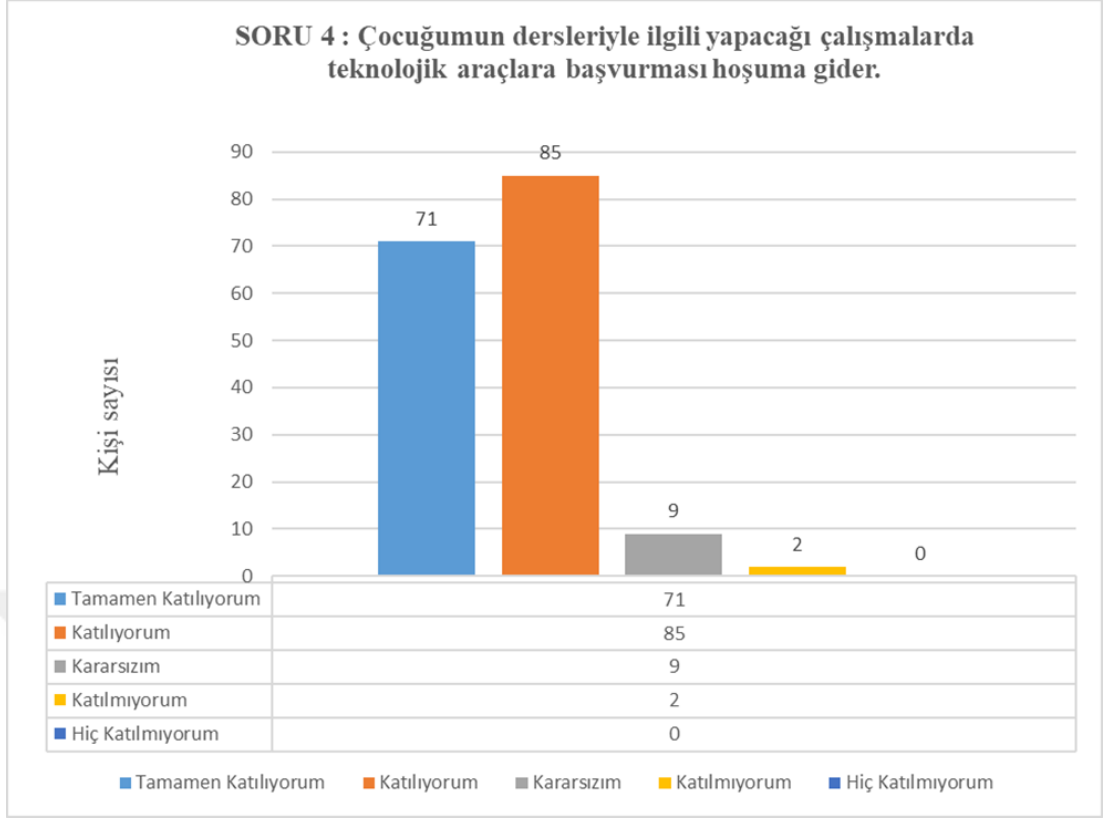

Grafik 9. Ebeveyn Düşünceleri ve Çocuğın Teknolojik Becerilerinin Geleceğı

Kaynak: Grafik, araştırmacı tarafından 2024 yılında Google Forms aracılığıyla toplanan verilerle oluşturulmuştur.

Çocuğumun teknolojik araçları kullanma becerilerine sahip olmasının geleceğı için gerekli olduğunu düşünüyorum.

Grafik 9’da verilen yanıtlardır: 83 kişi "tamamen katılıyorum", 80 kişi "katılıyorum", 2 kişi "kararsızım", 2 kişi "katılmıyorum" ve hiç kimse "hiç katılmıyorum" cevabını vermemiştir. Bu sonuçlar, ebeveynlerin büyük çoğunluğunun, çocuklarının teknolojik araçları kullanma becerilerine sahip olmasının, onların geleceğı için önemli ve gerekli olduğunu düşündüğünü göstermektedir. 163 katılımcı, çocuklarının teknolojik becerilerinin gelişmesini destekleyici bir tutum sergilerken, yalnızca 2 katılımcı bu konuda olumsuz bir görüş belirtmiştir. Hiç kimsenin "hiç katılmıyorum" cevabını vermemiş olması, ebeveynlerin çocuklarının teknoloji kullanım becerilerinin gelişmesini, gelecekteki başarıları için kritik bir faktör olarak değerlendirdiğini ve bu konuda genellikle olumlu bir yaklaşım sergilediklerini ortaya koymaktadır.

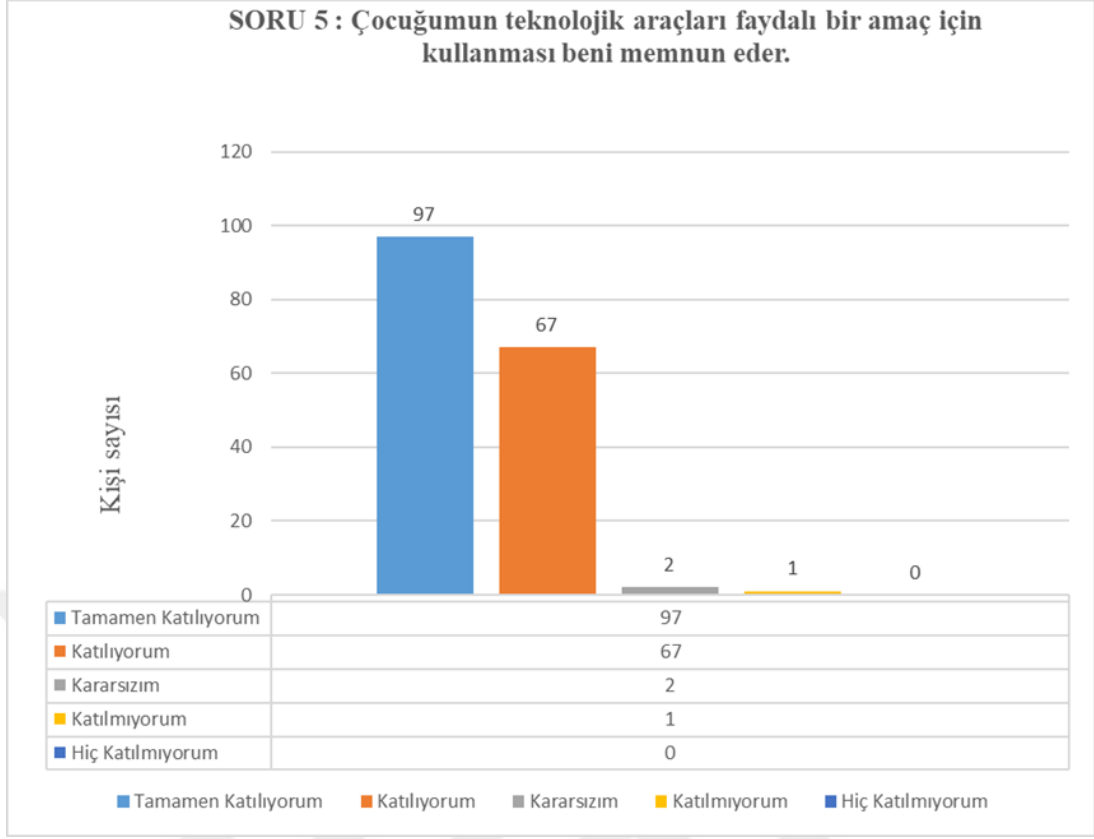

Grafik 10. Ebeveynin Eğitimde Teknolojik Araç Kullanımına Yaklaşımı

Kaynak: Grafik, araştırmacı tarafından 2024 yılında Google Forms aracılığıyla toplanan verilerle oluşturulmuştur.

“Çocuğumun dersleriyle ilgili yapacağı çalışmalarda teknolojik araçlara başvurması hoşuma gider.”

Grafik 10’da verilen yanıtlardır: 71 kişi "tamamen katılıyorum", 85 kişi "katılıyorum", 9 kişi "kararsızım", 2 kişi "katılmıyorum" cevabını vermiştir. "Hiç katılmıyorum" cevabına yer verilmemesi, ebeveynlerin büyük bir kısmının çocuklarının ders çalışırken teknolojik araçları kullanmalarını olumlu bir şekilde değerlendirdiğini göstermektedir. 156 kişi, dijital araçların eğitim süreçlerinde kullanılmasını desteklerken, yalnızca 2 katılımcı teknolojik araçların eğitimde kullanılmasına karşı çıkmaktadır. Bu durum, dijital araçların eğitimdeki yerinin giderek arttığını ve ebeveynlerin çoğunun bu değişime açık olduklarını ortaya koymaktadır.

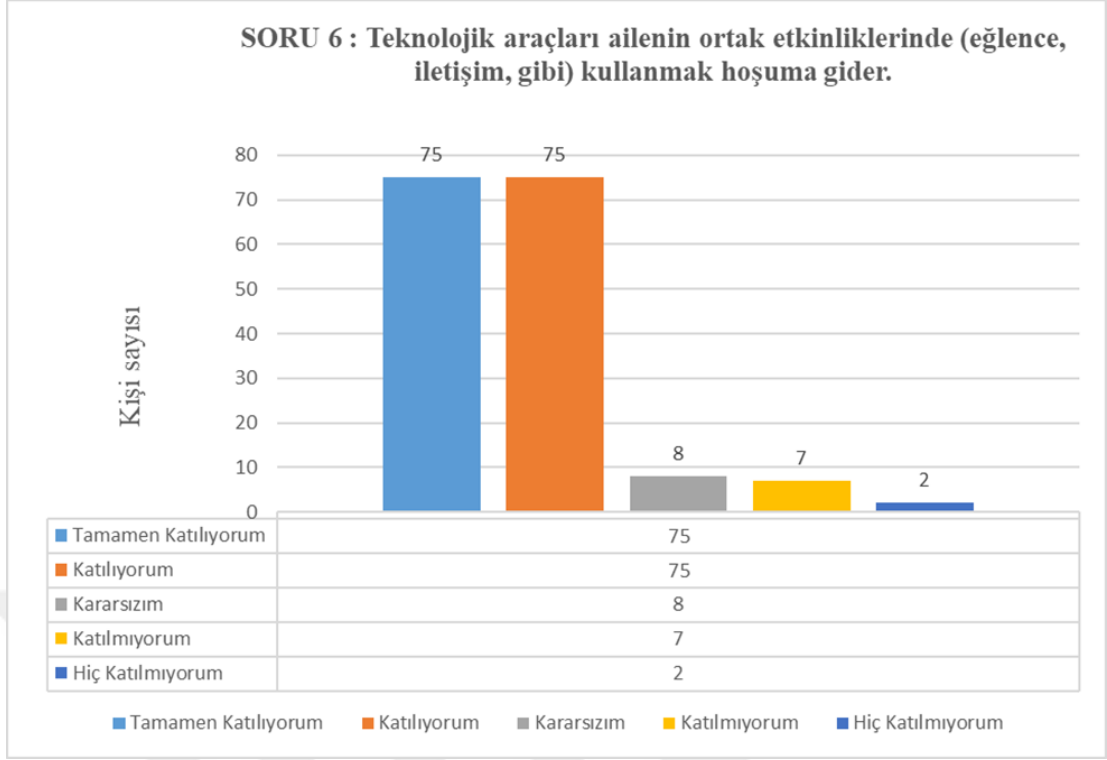

Grafik 11. Çocuğun Teknolojik Araç Kullanımı ve Ebeveyn Memnuniyeti

Kaynak: Grafik, araştırmacı tarafından 2024 yılında Google Forms aracılığıyla toplanan verilerle oluşturulmuştur.

“Çocuğumun teknolojik araçları faydalı bir amaç için kullanması beni memnun eder.”

Grafik 11’de verilen yanıtlardır: 97 kişi "tamamen katılıyorum", 67 kişi "katılıyorum", 2 kişi "kararsızım", 1 kişi "katılmıyorum" cevabını vermiştir. "Hiç katılmıyorum" cevabının olmamış olması, ebeveynlerin büyük bir çoğunluğunun, çocuklarının teknolojik araçları faydalı bir amaç için kullanmalarını desteklediğini göstermektedir. 164 kişi, dijital araçların verimli ve amaçlı kullanımının önemine vurgu yaparak, teknoloji kullanımını eğitim ve diğer yararlı faaliyetlerle ilişkilendirmektedir. Yalnızca 3 katılımcı, bu görüşe karşı çıkmış ya da kararsız kalmış olup, dijital araçların faydalı amaçlar için kullanılması konusunda genel olarak güçlü bir onay görülmektedir. Bu durum, ebeveynlerin çocuklarının teknoloji kullanımını yalnızca eğlence değil, aynı zamanda eğitici ve verimli bir amaç doğrultusunda görmek istediklerini göstermektedir.

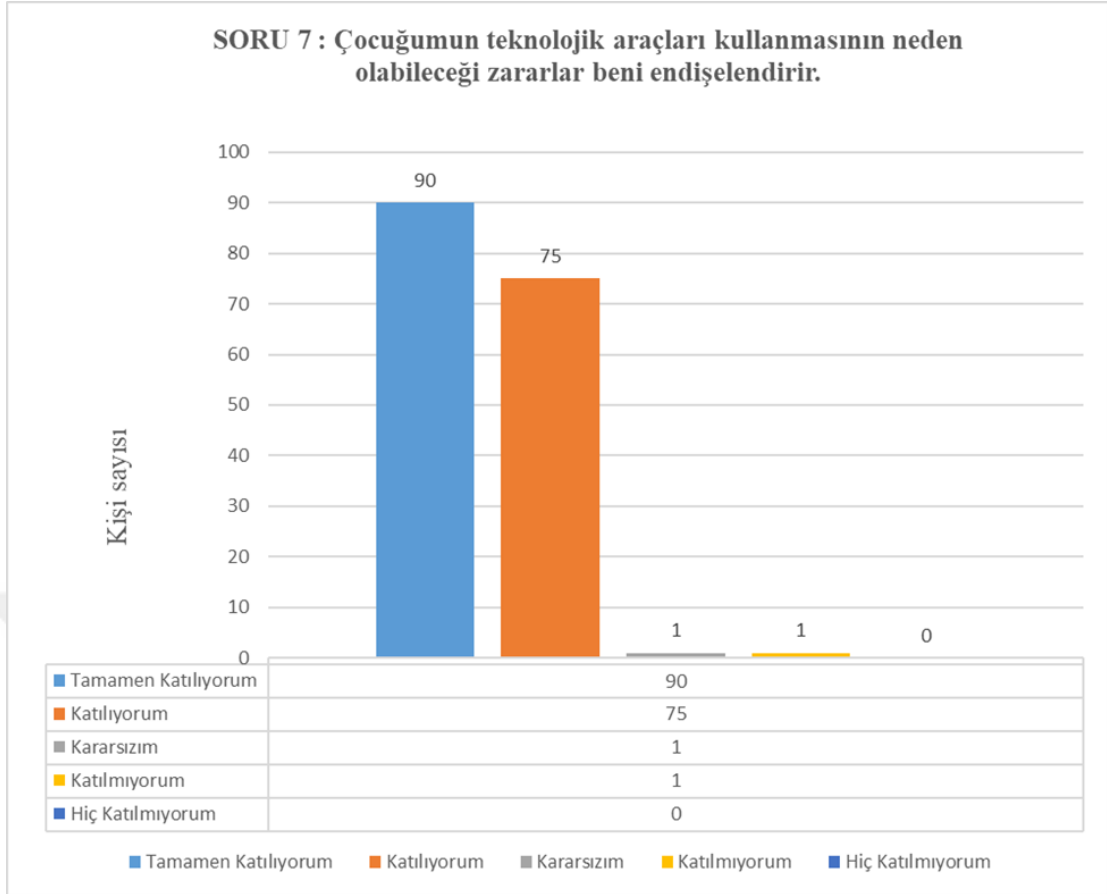

Grafik 12. Teknolojik Araçların Aile Etkinliklerinde Kullanımı

Kaynak: Grafik, araştırmacı tarafından 2024 yılında Google Forms aracılığıyla toplanan verilerle oluşturulmuştur.

“Teknolojik araçları ailenin ortak etkinliklerinde (eğlence, iletişim, gibi) kullanmak hoşuma gider.”

Grafik 12’de verilen yanıtlardır: 75 kişi "tamamen katılıyorum", 75 kişi "katılıyorum", 8 kişi "kararsızım", 7 kişi "katılmıyorum" ve 2 kişi "hiç katılmıyorum" cevabını vermiştir. Bu sonuçlar, ebeveynlerin çoğunluğunun, teknolojik araçların aile içi etkinliklerde (eğlence, iletişim vb.) kullanımını olumlu bir şekilde değerlendirdiğini göstermektedir. 150 kişi, dijital araçların aile bağlarını güçlendirme ve ortak etkinliklerde kullanılmasını desteklerken, 9 katılımcı bu konuda temkinli bir tutum sergilemiştir. Bu durum, teknolojinin aile içindeki iletişimi ve eğlenceyi destekleyen bir araç olarak görülmesine rağmen, küçük bir grubun bu kullanım biçiminden hoşlanmadığını ya da buna karşı olduğunu göstermektedir.

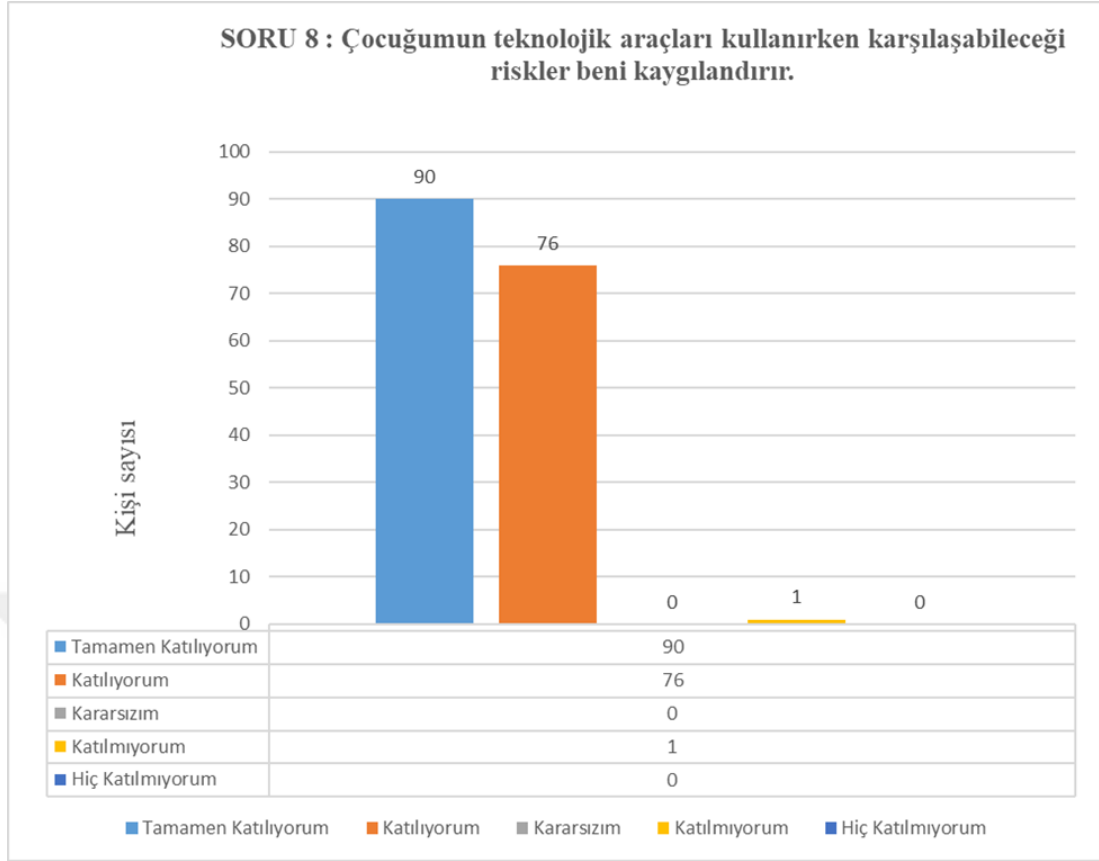

Grafik 13. Ebeveynin Çocuğun Teknoloji Kullanımı Endişeleri

Kaynak: Grafik, araştırmacı tarafından 2024 yılında Google Forms aracılığıyla toplanan verilerle oluşturulmuştur.

“Çocuğumun teknolojik araçları kullanmasının neden olabileceği zararlar beni endişelendirir.”

Grafik 13’de verilen yanıtlardır: 90 kişi "tamamen katılıyorum", 75 kişi "katılıyorum", 1 kişi "kararsızım", 1 kişi "katılmıyorum" cevabını vermiştir. "Hiç katılmıyorum" cevabının verilmemesi, ebeveynlerin büyük bir kısmının, çocuklarının teknolojik araçları kullanmasının olası zararlarından endişe duyduğunu göstermektedir. 165 kişi, teknolojik kullanımın çocuklar üzerindeki olumsuz etkileri konusunda kaygılı olduğunu belirtmiş, yalnızca 2 katılımcı bu konuda temkinli bir yaklaşım sergilemiştir. Bu durum, dijital araçların çocuklar üzerindeki olumsuz etkilerine dair güçlü bir farkındalık ve endişe olduğunu, ebeveynlerin bu konuda daha dikkatli ve bilinçli bir yaklaşım sergilediklerini göstermektedir.

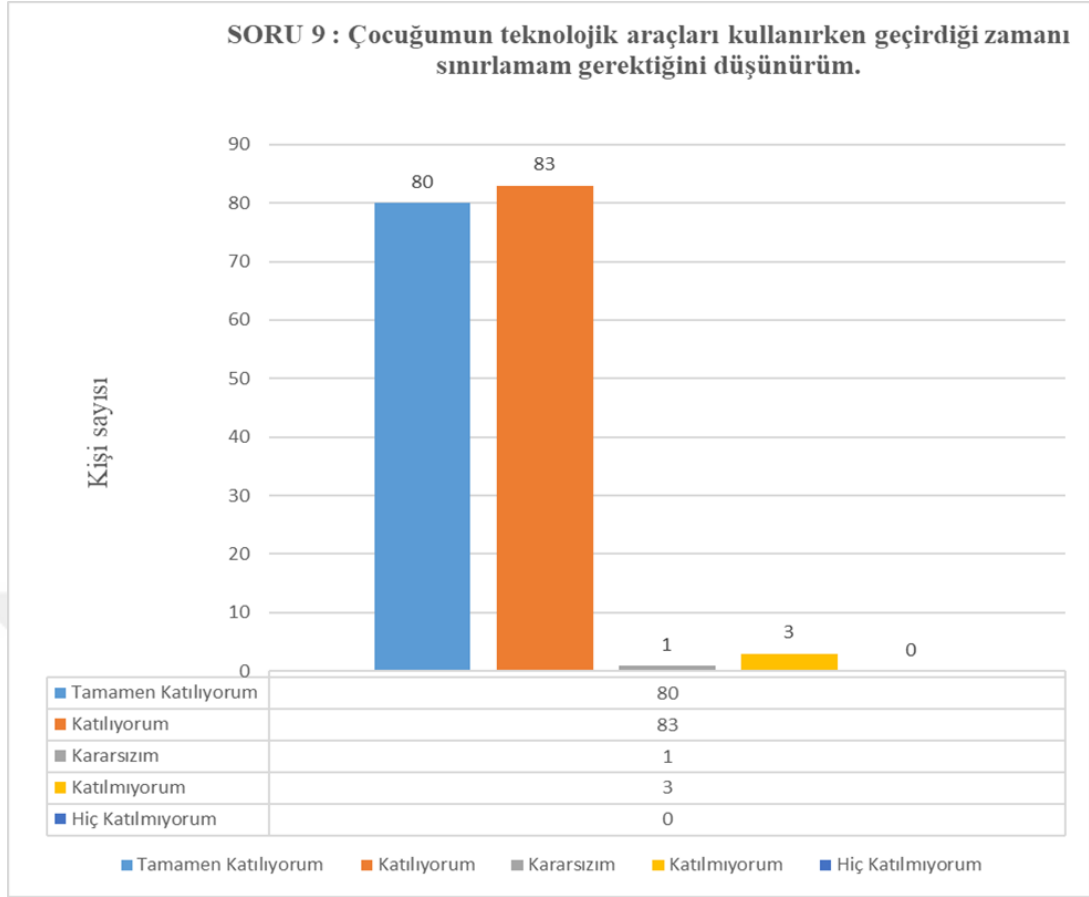

Grafik 14. Ebeveyn Kaygıları ve Teknolojik Riskler

Kaynak: Grafik, araştırmacı tarafından 2024 yılında Google Forms aracılığıyla toplanan verilerle oluşturulmuştur.

“Çocuğumun teknolojik araçları kullanırken karşılaşılabileceği riskler beni kaygılandırır.”

Grafik 14’de verilen yanıtlardır: 90 kişi "tamamen katılıyorum", 76 kişi "katılıyorum", 1 kişi "katılmıyorum" cevabını vermiştir. "Kararsızım" ve "hiç katılmıyorum" yanıtlarının verilmemesi, ebeveynlerin büyük bir çoğunluğunun, çocuklarının teknolojik araçları kullanırken karşılaşılabilecekleri riskler konusunda kaygı taşıdığını göstermektedir. 166 kişi, dijital araçların kullanımıyla ilgili potansiyel risklerin farkında olduklarını ve bu konuda endişe duyduklarını belirtmiştir. Sadece 1 katılımcı, bu risklere karşı kaygı duymadığını ifade etmiştir. Bu durum, ebeveynlerin çocuklarının dijital dünyada karşılaşılabileceği tehlikeler konusunda yüksek bir farkındalığa sahip olduklarını ve bu konuda tedbirli bir yaklaşım sergilediklerini ortaya koymaktadır.

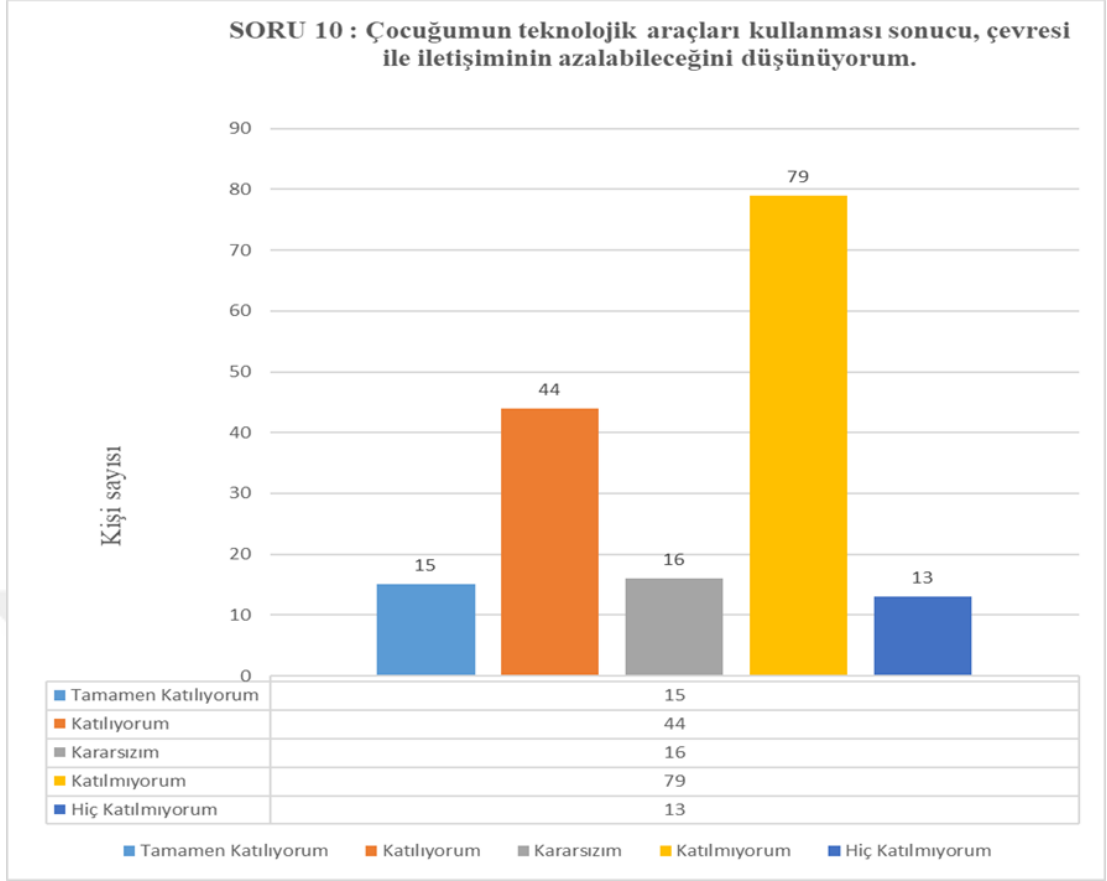

Grafik 15. Çocuğun Teknolojik Araç Kullanım Süresi

Kaynak: Grafik, araştırmacı tarafından 2024 yılında Google Forms aracılığıyla toplanan verilerle oluşturulmuştur.

“Çocuğumun teknolojik araçları kullanırken geçirdiğı zamanı sınırlamam gerektiğini düşünürüm.”

Grafik 15’de verilen yanıtlardır: 80 kişi "tamamen katılıyorum", 83 kişi "katılıyorum", 1 kişi "kararsızım", 3 kişi "katılmıyorum" cevabını vermiştir. "Hiç katılmıyorum" yanıtının verilmemesi, ebeveynlerin büyük bir çoğunluğunun, çocuklarının teknolojik araçlarla geçirdiğı zamanı sınırlamayı gerektiğini düşündüğünü göstermektedir. 163 kişi, çocuklarının dijital kullanım sürelerini kontrol etmenin önemli olduğunu belirtmişken, sadece 3 katılımcı bu görüşe katılmamaktadır. Bu durum, ebeveynlerin, teknolojik araçların aşırı kullanımının olumsuz etkilerinden kaçınmak amacıyla, çocuklarının ekran süresini sınırlandırma konusunda genel olarak duyarlı olduklarını ve bu konuda bilinçli bir tutum sergilediklerini ortaya koymaktadır.

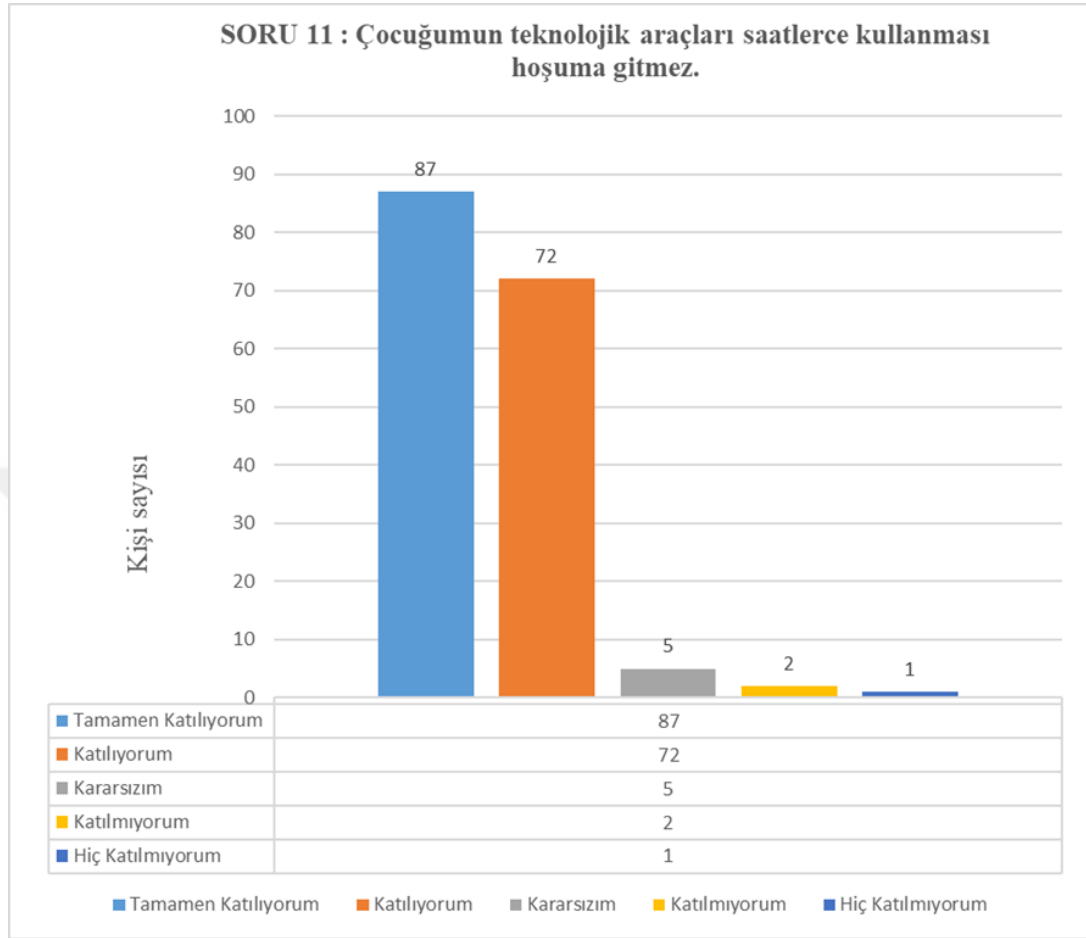
Grafik 16. Ebeveyn Algıları ve Teknolojik Araçların Çevresel İletişime Etkisi

Kaynak: Grafik, araştırmacı tarafından 2024 yılında Google Forms aracılığıyla toplanan verilerle oluşturulmuştur.

“Çocuğumun teknolojik araçları kullanması sonucu, çevresi ile iletişiminin azalabileceğini düşünüyorum.”

Grafik 16’da verilen yanıtlardır: 15 kişi "tamamen katılıyorum", 44 kişi "katılıyorum", 16 kişi "kararsızım", 79 kişi "katılmıyorum", ve 1 kişi "hiç katılmıyorum" cevabını vermiştir. Bu sonuçlar, ebeveynlerin büyük bir kısmının, çocuklarının teknolojik araçları kullanmasının çevreleriyle olan iletişimlerini azaltacağına dair endişelerinin olmadığını göstermektedir. 79 kişi, çocuklarının teknoloji kullanmasının iletişimde herhangi bir olumsuz etki yaratmadığını düşündüklerini belirtmişken, yalnızca 15 kişi bu konuda ciddi kaygılar taşımaktadır. 16 katılımcının "kararsızım" yanıtı verdiğı, 44 katılımcının ise bu endişeye kısmen katıldığı gözlemlenmiştir. Bu durum, ebeveynlerin dijital kullanımın sosyal etkileşim üzerinde etkisini farklı şekillerde değerlendirdiğini, ancak büyük bir kısmının

çocuklarının teknolojik araç kullanmasının çevreleriyle iletişimlerini etkilemediğini düşündüğünü göstermektedir.

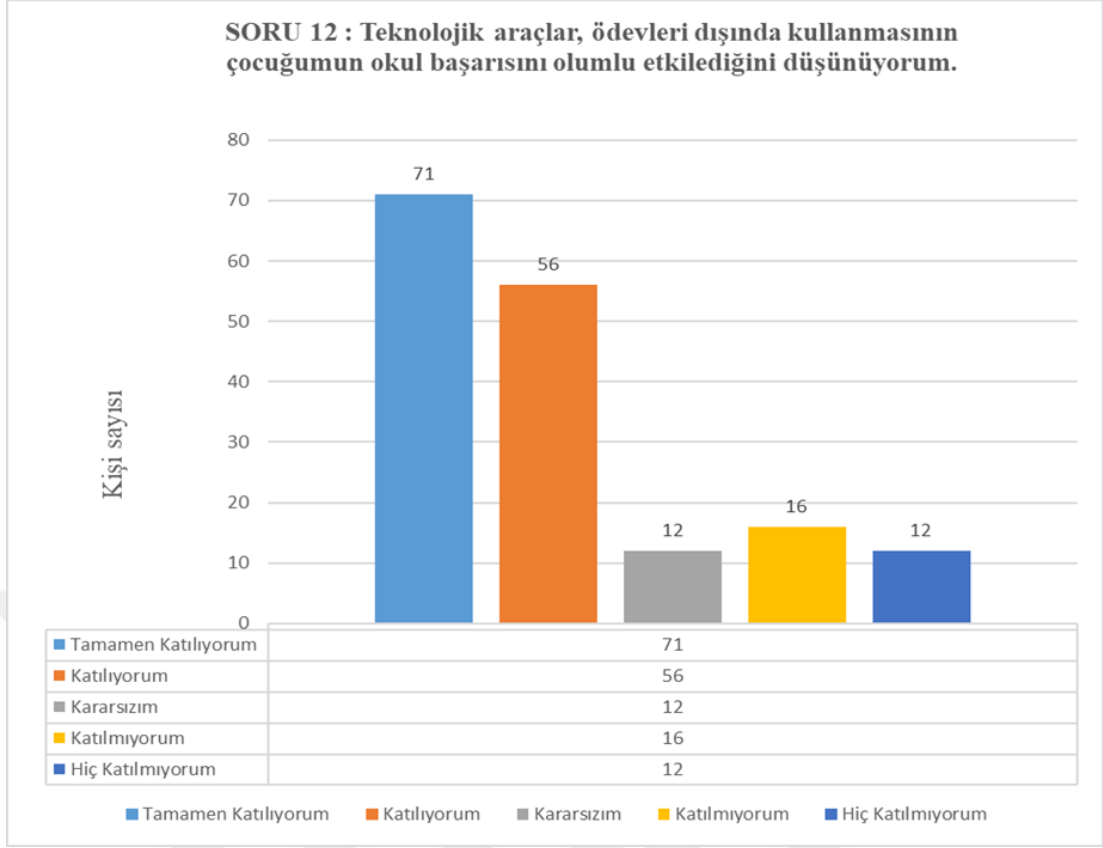

Grafik 17. Ebeveyn Tepkileri ve Çocuğın Uzun Süreli Teknolojik Araç Kullanımı

Kaynak: Grafik, araştırmacı tarafından 2024 yılında Google Forms aracılığıyla toplanan verilerle oluşturulmuştur.

“Çocuğumun teknolojik araçları saatlerce kullanması hoşuma gitmez.”

Grafik 17’de verilen yanıtlardır: 87 kişi "tamamen katılıyorum", 72 kişi "katılıyorum", 5 kişi "kararsızım", 2 kişi "katılmıyorum", 1 kişi "hiç katılmıyorum" cevabını vermiştir. Bu sonuçlar, ebeveynlerin büyük bir kısmının, çocuklarının teknolojik araçları uzun süre kullanmasından hoşlanmadığını ve bu durumdan rahatsız olduklarını göstermektedir. 159 kişi, çocuklarının dijital araçları aşırı kullanmasının olumsuz bir durum olduğunu düşünürken, yalnızca 3 katılımcı bu görüşe katılmamaktadır. Bu durum, ebeveynlerin teknoloji kullanım süresinin sınırlı olması gerektiğine dair güçlü bir görüş birliği içinde olduklarını ve çocukların dijital araçlarla geçirdikleri zamanın fazla olmasının, ebeveynler için hoş olmayan bir durum yarattığını ortaya koymaktadır.

Grafik 18. Ebeveyn Görüşleri ve Teknolojik Araçların Okul Başarısına Etkisi

Kaynak: Grafik, araştırmacı tarafından 2024 yılında Google Forms aracılığıyla toplanan verilerle oluşturulmuştur.

“Teknolojik araçlar, ödevleri dışında kullanmasının çocuğumun okul başarısını olumlu etkilediğini düşünüyorum.”

Grafik 18’de verilen yanıtlardır: 71 kişi "tamamen katılıyorum", 56 kişi "katılıyorum", 12 kişi "kararsızım", 16 kişi "katılmıyorum", ve 12 kişi "hiç katılmıyorum" cevabını vermiştir. Bu sonuçlar, ebeveynlerin çoğunluğunun, çocuklarının teknolojik araçları yalnızca ödevleri dışında kullanmalarının okul başarısını olumlu yönde etkilediğine dair kararsızlık taşıdığını, ancak yine de bir kısmının bu duruma olumsuz baktığını göstermektedir. 127 kişi, teknolojik araçların okul başarısına faydalı olacağına inanırken, 28 kişi bu düşünceye katılmamaktadır. Ebeveynlerin, teknolojik araçların eğitim dışı kullanımının okul başarısı üzerindeki etkisini farklı şekilde değerlendirdiği ancak büyük bir çoğunluğun bu etkiyi olumlu bir biçimde görmediği sonucuna varılabilir. Bu durum, teknoloji kullanımının doğru yönlendirilmediğinde, eğitimle ilgili olumsuz sonuçlar doğurabileceği endişesini yansıtmaktadır.

3.8. Araştırmanın Sonucu

Araştırmanın bulguları, ebeveynlerin çocuklarının dijital dünyadaki davranışları ve bu davranışlarla ilgili tutumlarını ortaya koymaktadır. Katılımcıların çoğunluğu çocuklarının teknoloji kullanımını desteklerken aynı zamanda bu kullanımın getirdiği riskler hakkında da kaygı duyduklarını ifade etmiştir.

İlk olarak katılımcılar, çocuklarının teknolojik araçları kullanma becerilerinin gelişmesini genellikle olumlu bir gelişme olarak değerlendirmektedir. "Çocuğumun teknolojik araçları kullanma becerilerini artırması beni memnun eder." sorusuna verilen yanıtlarda, 57 kişi tamamen katıldığını, 98 kişi ise katıldığını belirtmiştir. Bu sonuç, ebeveynlerin çocuklarının teknolojik becerilerinin artmasını desteklediklerini göstermektedir.

Bir diğer bulgu, ebeveynlerin çocuklarının teknolojik araçları kullanma konusunda pratiklik kazanmalarını olumlu bir gelişme olarak değerlendirmeleridir. "Çocuğumun teknolojik araçları kullanma konusunda pratiklik kazanması beni memnun eder." sorusuna 77 kişi tamamen katıldığını, 80 kişi ise katıldığını ifade etmiştir. Bu veriler ebeveynlerin çocuklarının teknoloji kullanımında pratiklik kazanmalarını önemli bir gelişme olarak gördüğünü ve bu becerinin günlük yaşamlarında da avantaj sağladığını düşündüklerini göstermektedir.

"Çocuğumun teknolojik araçları kullanma becerilerine sahip olmasının geleceği için gerekli olduğunu düşünüyorum." Sorusuna verilen yanıtlarda 83 kişi tamamen katıldığını, 80 kişi ise katıldığını belirtmiştir. Ebeveynler çocuklarının teknolojik araçları kullanma becerilerine sahip olmasını sadece günümüz için değil, gelecekteki başarıları için de gerekli bir beceri olarak değerlendirmişlerdir.

"Çocuğumun dersleriyle ilgili yapacağı çalışmalarda teknolojik araçlara başvurması hoşuma gider." Sorusunun yanıtında 71 kişi tamamen katıldığını, 85 kişi ise katıldığını belirtmişlerdir. Bu veriler ebeveynlerin çocukların eğitim süreçlerinde teknolojiyi kullanmalarını desteklediklerini göstermektedir. Teknolojik araçlar, çocukların derslerine katkı sağlamak ve öğrenme süreçlerini zenginleştirmek için önemli bir araç olarak görülmektedir.

Ebeveynlerin çocuklarının teknolojik araçları faydalı bir amaç için kullanmalarını istemeleri de dikkat çeken bir bulgudur. "Çocuğumun teknolojik

araçları faydalı bir amaç için kullanması beni memnun eder." sorusuna verilen yanıtlarda, 97 kişi tamamen katıldığını, 67 kişi ise katıldığını belirtmiştir. Bu sonuca göre, ebeveynlerin teknolojinin eğlence değil öğrenme ve gelişim amacıyla kullanılmasını desteklediklerini ortaya koymaktadır.

Teknolojik araçların aile içinde ortak etkinliklerde kullanımına yönelik tutumlar da ebeveynlerin teknolojiye bakışını yansıtmaktadır. "Teknolojik araçları ailenin ortak etkinliklerinde (eğlence, iletişim, gibi) kullanmak hoşuma gider." sorusuna 75 kişi tamamen katıldığını, 75 kişi ise katıldığını ifade etmiştir. Bu bulgu, ebeveynlerin teknolojiyi aile içi etkileşimlerde, özellikle eğlence ve iletişim amacıyla kullanmaya olumlu baktıklarını ortaya koymaktadır.

Çocukların teknoloji kullanımı ile ilgili ebeveynlerin kaygıları önemli bir başka bulgu olarak öne çıkmaktadır. "Çocuğumun teknolojik araçları kullanmasının neden olabileceği zararlar beni endişelendirir." sorusuna 90 kişi tamamen katıldığını, 75 kişi ise katıldığını belirtmiştir. Bu durum, ebeveynlerin çocuklarının teknolojik araçlar kullanırken karşılaşılabilecekleri olası zararlar hakkında yüksek kaygı taşıdığını göstermektedir. Diğer soruda aynı şekilde

"Çocuğumun teknolojik araçları kullanırken karşılaşılabileceği riskler beni kaygılandırır." sorusuna verilen yanıtlarda da benzer bir eğilim gözlenmiştir. 90 kişi tamamen katıldığını, 76 kişi ise katıldığını ifade etmiştir. Bu bulgu, ebeveynlerin çocuklarının dijital dünyadaki güvenliğini sağlama konusunda hassas olduklarını göstermektedir.

Ebeveynler, çocuklarının teknolojik araçlarla geçirdiği zaman konusunda da dikkatli olmayı tercih etmektedir. "Çocuğumun teknolojik araçları kullanırken geçirdiği zamanı sınırlamam gerektiğini düşünürüm." sorusuna 80 kişi tamamen katıldığını, 83 kişi ise katıldığını belirtmiştir. Bu sonuç, ebeveynlerin çocuklarının teknoloji kullanımını denetlemek ve sınırlamak konusunda dikkatli olduklarını ortaya koymaktadır.

"Çocuğumun teknolojik araçları kullanması sonucu, çevresi ile iletişiminin azalabileceğini düşünüyorum." sorusuna verilen yanıtlarda, 79 kişi katılmadığını belirtmişken, yalnızca 15 kişi tamamen katıldığını ifade etmiştir. Bu bulgu, çoğu

ebeveynin teknolojinin sosyal ilişkileri olumsuz etkileyebileceği düşüncesini taşımadığını ancak bazı ebeveynlerin bu konuda endişe duyduğunu göstermektedir.

“Çocuğumun teknolojik araçları saatlerce kullanması hoşuma gitmez.” Sorusuna 87 kişi tamamen katıldığını, 72 kişi ise katıldığını belirtmiştir. Ebeveynler, çocuklarının uzun süre teknoloji kullanmasını olumsuz bir şekilde değerlendirmektedirler. Bu durum, ekran süresinin aşırı olmasının çocukların gelişimi üzerindeki potansiyel olumsuz etkilerine dair ebeveynlerde bir farkındalık olduğunu göstermektedir.

Son olarak, "Teknolojik araçlar, ödevleri dışında kullanmasının çocuğumun okul başarısını olumlu etkilediğini düşünüyorum." sorusuna verilen yanıtlarda ise 71 kişi tamamen katıldığını, 56 kişi ise katıldığını ifade etmiştir. Ancak, 16 kişi katılmadığını belirtmiş ve 12 kişi de tamamen katılmadığını belirtmiştir. Bu sonuç, teknolojinin okul başarısını olumlu yönde etkileyebileceği konusunda ebeveynler arasında kararsızlık olduğunu, ancak büyük bir kısmının teknolojinin eğitimde faydalı bir araç olduğunu düşündüğünü ortaya koymaktadır.

Araştırma sonuçlarına göre, ebeveynlerin çocuklarının dijital araçları kullanma konusunda genellikle olumlu bir tutum sergilediği, ancak bunun yanında dijital bağımlılık, aşırı kullanım ve güvenlik risklerine karşı kaygı taşıdığı görülmüştür. Ebeveynler, çocuklarının dijital becerilerini geliştirmelerini desteklerken aynı zamanda bu becerilerin sorumlu bir şekilde kullanılmasını sağlamak adına dijital ebeveynlik stratejileri geliştirmektedirler. Çocukların dijital okuryazarlığını artırma ve interneti güvenli kullanmalarına yönelik rehberlik sağlama konusunda önemli bir sorumluluk taşıdıkları ortaya çıkmıştır.

SONUÇLAR VE ÖNERİLER

Dijital çağın getirdiği hızlı dönüşüm herkesi etkilediği gibi çocukların yaşam tarzlarını ve sosyal etkileşim biçimlerini de önemli ölçüde değiştirmiştir. Özellikle 9-12 yaş grubunda olan çocuklar, dijital yerli olarak tanımlanan bir kuşağın parçası olup teknolojiye adaptasyon yetenekleri yüksek fakat dijital bağımlılığa karşı savunmasız bir grup olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu çocukların dijital dünya ile etkileşimleri hem internette hem sosyal medyada hem de çevrim içi oyunlarda bağımlılık potansiyeline sahip davranışlar geliştirmelerine neden olabilmektedir.

İnternet, dijital oyunlar ve sosyal medya platformlarının yapısal özellikleri, çocukların aşırı kullanım alışkanlıkları geliştirmesine zemin hazırlamaktadır. Oyunlardaki ödül sistemleri, sürekli bağlantıda kalmayı teşvik eden ilgi çekici tasarımlar ve sosyal medyada beğeni ve takipçi sayısına dayalı mekanizmalar bu yaş grubundaki çocukların farkında bile olmadan bağımlılık geliştirmesine neden olabilmektedir. Özellikle 9-12 yaş grubundaki çocuklar, dijital dünyayı keşfetme konusunda büyük bir merak taşımaktadır ancak bu yaş grubu çocukların dijital riskleri tam olarak fark etme ve bu risklerle başa çıkma yetenekleri henüz gelişmemiştir. Bu nedenle çocukları dijital bağımlılıklardan ve tehlikelerden korumak için dijital ebeveynlik rolü önem kazanmıştır.

Dijital ebeveynlik, çocukların dijital dünyanın getirdiği riskleri anlamalarına ve bu risklere karşı daha sağlıklı bir tutum geliştirmelerine yardımcı olmak için eğitim ve rehberlik odaklı stratejileri içermektedir. Bu rehberlik, çocuklara dijital okuryazarlık, siber güvenlik bilinci ve etik değerlerin kazandırılması noktasında kilit rol oynar. Dijital ebeveynlik, çocukların yalnızca dijital dünyadaki tehlikelerden korunmasını sağlamakla kalmaz aynı zamanda teknolojiyi bilinçli ve sorumlu bir şekilde kullanma becerileri geliştirmelerine de katkıda bulunur.

Anket sonuçlarına bakıldığında ebeveynlerin, çocuklarının internet kullanımı sırasında önemli kaygılar yaşadığını ortaya koymuştur. Katılımcıların büyük bir kısmı, çocuklarının özellikle sosyal medya ve dijital oyun platformlarında geçirdiği zamanın kontrolsüz olmasından ve zararlı içeriklere maruz kalmalarından endişe duymaktadır. Ebeveynler, çocukların internetteki bilinçsiz etkileşimlerinin siber zorbalık, kimlik avı ve şiddet içerikli materyallere maruz kalma risklerini artırdığını düşünmektedir.

Çocukların çevrimiçi ortamda güvenliğini sağlamak için ebeveynlerin çoğu çeşitli kısıtlamalar getirdiğini ifade ederken yalnızca küçük bir kısmı rehberlik ve eğitim odaklı stratejiler izlediğini vurgulamıştır. Anket sonuçları bizlere, ebeveynlerin, dijital dünyanın riskleri hakkında farkındalığa sahip olduklarını göstermektedir.

Dijital bağımlılık riskini azaltmak ve çocukların interneti sağlıklı şekilde kullanmalarını sağlamak için öncelikle ebeveynlerin dijital okuryazarlık düzeylerini artıracak eğitim programlarına ihtiyaç olduğu düşünülmektedir. Bu programlar, ebeveynlerin çocuklarıyla açık bir iletişim kurmasını, internet kullanımını etkin bir şekilde denetlemesini ve çocuklara rehberlik ederek teknoloji ile bilinçli bir ilişki geliştirmelerini sağlamalarını hedeflemelidir. Dijital ebeveynlik dediğimizde sadece çocukların ekran süresini sınırlamak değil aynı zamanda dijital ortamda etik değerler geliştirmelerine ve çevrim içi riskleri fark etmelerine yardımcı olacak rehberlik davranışlarını içermelidir.

Okullarda dijital okuryazarlık ve güvenli internet kullanımıyla ilgili eğitimlerin müfredata dahil edilmesi çocukların dijital risklere karşı bilinçlenmelerini sağlayacağı düşünülmektedir. Bu eğitimler, çocukların internetteki bilgi kirliliğini ayırt etme becerilerini geliştirmesinin yanında siber zorbalık, çevrim içi dolandırıcılık ve zararlı içeriklere karşı koruyucu davranışlar geliştirmelerini sağlayacaktır. Çocukların dijital dünyadan uzaklaşmalarını sağlamak için alternatif aktiviteler sunulması ve onların sosyal, sanatsal ve fiziksel etkinliklere yönlendirilmesi de önemlidir. Yapılacak çeşitli aktiviteler, çocukların dijital dünyadan uzaklaşarak gerçek hayatla ve insanlarla daha fazla bağlantı kurmasını sağlayacak fiziksel ve ruhsal gelişimlerini de destekleyecektir.

Çocukların dijital dünyadan tamamen uzaklaştırılmasından ziyade, onlara bu dünyanın içinde sağlıklı ve dengeli bir şekilde var olmayı öğretmek daha sürdürülebilir bir yaklaşımdır. Ailelerin çocuklarını aşırı korumacı yaklaşımlarla değil dijital araçlarla birlikte yaşamının yollarını öğretmekle bilinçlendirmesi büyük önem taşımaktadır. Zira dijital teknolojiler günümüz yaşamının ayrılmaz bir parçasıdır ve bu gerçeklik göz ardı edilmemelidir. Çocuklara bu dünyada etik değerlerle, güvenli ve eleştirel düşünme becerileriyle yer almayı öğretmek uzun vadede daha sağlıklı bireyler yetiştirilmesine katkı sunacaktır. Çocukların dijital ekranlara bağımlılığını azaltmak için onların sosyal, sanatsal ve fiziksel etkinliklere yönlendirilmesi de önemlidir. Bu

tür aktiviteler yalnızca dijitalden uzaklaştırıcı değil aynı zamanda çocukların gerçek hayatla bağ kurmasını ve hem bedensel hem de ruhsal gelişimlerini destekleyecek niteliktedir.

Henüz yetişme çağında olan 9-12 yaş grubu çocukların dijital platformlarda çeşitli ve bazen öngörülemeyen risklerle karşılaşmalarını için alınması gereken başka birtakım tedbirler de bulunmaktadır. Çocuklar dijital ebeveynlikle temelde korunsun da sadece dijital ebeveynliğin çocukları tehlikelerden koruyamayacağı düşünülmektedir. Geleceğin mirasçısı çocuklarımızın zarar görmemesi için dijital platform sağlayıcıları ve devlet kurumları çocuklara yönelik güvenli ve eğitici içeriklerin geliştirilmesini teşvik etmek için iş birliği yapmalıdır. Çocuk dostu uygulamalar ve içerik filtreleme araçlarının yaygınlaştırılması, ebeveynlerin çocuklarını zararlı içeriklerden koruma sürecinde daha etkili olmalarını sağlayacaktır. Sosyal medya, internet ve dijital oyun bağımlılığına yönelik kamu spotları ve farkındalık kampanyaları düzenlenerek toplum genelinde bir bilinç oluşturulması da yine çocukların bağımlılık ve dijital tehlikelerden korunması için alınabilecek tedbirlerdendir.

Dijital dünyada sorumlu, bilinçli ve eleştirel düşünebilen bireyler yetiştirmek, yalnızca çocukların dijital güvenliğini sağlamakla kalmayacak aynı zamanda toplumların dijital dönüşüm sürecinde etik ve sürdürülebilir değerler ışığında ilerlemesine katkıda bulunacaktır. Çocuklara dijital çağın olanaklarından nasıl faydalanacaklarını öğretmek, onların yenilikçi düşünme, problem çözme ve teknolojiyi üretken biçimde kullanma becerilerini geliştirecek böylece hem bireysel hem toplumsal düzeyde ileriye dönük yapıcı etkiler doğuracaktır. Etik değerlerle donanmış, dijital yeterliliklere sahip bireyler; yalnızca kendi kariyerlerinde değil aynı zamanda toplumsal ve küresel meselelerde de aktif roller üstlenerek geleceğin daha adil, bilinçli ve sürdürülebilir dünyasının inşasında önemli aktörler olacaklardır.

KAYNAKÇA

- Abanoz, S. (2020). *Türk Din Psikolojisi Dergisi*, 1, 119-148.
- Akay, E. ve Kayılı, G. (2023). *Çocuk ve Gelişim Dergisi*, 6(11), 48-66.
- Akman, A. Ö., Çakır, B. Ç., & Kocabaş, C. N. (2021). Çocukların sosyal medyadaki dijital ayak izleri: Mahremiyet ihlalinde hassas noktalar. *Türkiye Çocuk Hastalıkları Dergisi*, 15(6), 553-555.
- Alyanak, B. (2016). *Pediyatrik klinik vakalar üzerine bir inceleme. Klinik Tıp Pediyatri Dergisi*, 8(5), 20-24.
- Ardıç, E. (2019). *Uluslararası Sosyal Bilgilerde Yeni Yaklaşımlar Dergisi*, 3(1), 57-75.
- Atalay, G. E. (2019). *Medya ve Kültürel Çalışmalar Dergisi*, 1(2), 29-47.
- Ayhan, B. & Köseliören, M. (2019). *Online Journal of Technology Addiction and Cyberbullying*, 6(1), 1-30.
- Bal, F., & Okkay, İ. (2021). Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 3(2), 132-153.
- Balkan, E. (2011). *Education Sciences*, 6(1), 231-239.
- Batıgün, A. D., & Hasta, D. (2010). İnternet bağımlılığı: Yalnızlık ve kişilerarası ilişki tarzları açısından bir değerlendirme. *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 11(3), s. 213-219.
- Bostancı, M. (2019). Dijital ebeveynlerin sosyal medyada mahremiyet algısı. *Bilişim Teknolojileri Online Dergisi*, 10(38), s. 115-128.
- Bostancı, M. (2023). *TRT Akademi*, 8(19), 982-991.
- Bozkurt, H., Şahin, S., & Zoroğlu, S. (2016). *Çağdaş Tıp Dergisi*, 6(3), 235-247.
- Büyükgebiz Koca, E., & Tunca, M. Z. (2020). *Alanya Akademik Bakış*, 4(1), 77-103.
- Çalışkan, M., & Mencik, Y. (2015). Akademik Bakış Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler Dergisi, 50, 254-277.
- Çeliker, V. B., & Aşıroğlu, S. (2020). *Edu 7: Yeditepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 9(11), 43-57.
- Çetin, S. (2022). *Milli Kültür Araştırmaları Dergisi*, 6(1), 61-73.
- Deniz, L., & Gürültü, E. (2018). *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 26(2), 355-367.

- Doğan, D. A., & Döğler, S. S. (2023). Annelerin dijital ebeveynlik tutumları ile aileçocuk internet bağımlılığı arasındaki ilişkinin incelenmesi. *International Journal of Social Sciences and Education Research*, 9(1), s. 1-14.
- Doğan, Y. (2007). *Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 8(13), 155-187.
- Gökçearslan, Ş., & Günbatar, M. S. (2012). *Eğitim Teknolojisi Kuram ve Uygulama*, 2(2), 10-24.
- Günaydın, E. (2021). 12-17 Yaş çocuğu olan annelerin ebeveynlikte bilinçli farkındalık düzeyi ve dijital ebeveynlik tutumu ile çocuklarında internet bağımlılığı arasındaki ilişki. (*Yüksek Lisans Tezi*). Ulusal Tez Merkezi.
- Güney, M., & Taştepe, T. (2020). *Ankara Sağlık Bilimleri Dergisi*, 9(2), 183-190.
- İli, B., & Büyükbaykal, G. N. (2023). Dijital göçmenler, dijital yerliler ve dijital göçebeler üzerine kuramsal bir değerlendirme. *Akdeniz Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, 41, 70-93.
- İnan Kaya, G., Mutlu Bayraktar, D., & Yılmaz, Ö. (2018). Dijital Ebeveynlik Tutum Ölçeği: Geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 38(2), 159.
- Kabakçı Yurdakul, İ., Dönmez, O., Yaman, F., & Odabaşı, H. F. (2013). *Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 12(4), 883-896.
- Kanter, A. (2020). *Researcher*, 8(2), 207-221.
- Karabulut, B. (2015). *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 21, 11-23.
- Kılıç, S. (2021). *Motif Akademi Halkbilimi Dergisi*, 14(33), 39-56.
- Köseoğlu, A. (2017). *Atatürk İletişim Dergisi*, 12, 157-174.
- Kuşay, Y., & Akbayır, Z. (2015). *Akdeniz Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, 23, 135-154.
- Negroponete, N. (1995). *Being Digital*. Knopf.
- Paltacı, B. M. (2024). *Orta Doğu ve Orta Asya-Kafkaslar Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi*, 4(1), 56-62.
- Prensky, M. (2001). Digital natives, digital immigrants. *On the Horizon*, 9(5), 1-6.
- S.Söyler, & Kaptanoğlu, A. Y. (2018). Sanal uyuşturucu: İnternet. *Gümüşhane Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Dergisi*, 7(2), 37-46.
- Sağlam, T. (2024). *Birey ve Toplum Sosyal Bilimler Dergisi*, 14(1), 123-129.

- Sarı, H., & Yüksel, D. L. (2023). *Uluslararası Toplumsal Bilimler Dergisi*, 7(4), 175-192.
- Şavlı, A. K., & Tekin, U. (2019). *Sosyal Bilimler ve Eğitim Dergisi*, 2(1), 173-186.
- Talu, E. (2019). *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 20(3), 1044-1078.
- Taştekin, E., & Bayhan, P. (2018). *Online Journal of Technology Addiction and Cyberbullying*, 5(2), 21-45.
- Uzunoğlu, A. (2021). *Yeni Medya*, 2021(11), 116-131.
- Yaman, S., & Özer, M. (2018). Dijital Bağımlılığın Çocuklar Üzerindeki Sosyal, Duygusal ve Bilişsel Etkileri. *Eğitim ve Bilim Dergisi*, 43(192), 85-104.
- Yanık, A., & Yanık, S. (2021). *Uluslararası Halkbilimi Araştırmaları Dergisi*, 4(7), 177-192.
- Yurdakul, K., Dönmez, O., Yaman, F., & Odabaşı, H. (2013). Dijital ebeveynlik ve değişen roller. *Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 12(3), 147-162.

EKLER

SOSYO DEMOGRAFİK BİLGİ FORMU

EK-A

Bu araştırma, 9-12 yaş arasındaki çocukların internet kullanımında ebeveynlerin rolünü incelemektedir. Çocukların dijital dünyada karşılaştıkları potansiyel riskler ve tehlikeler karşısında ebeveynlerin tutum ve düşüncelerini değerlendirmeyi amaçlamaktadır.

Araştırma, Türkiye’de İstanbul ilinde yaşayan 9-12 yaş grubu çocuklara sahip ebeveynlerle yapılmış olup gönüllülük esasına dayalı anket yöntemi kullanılmıştır. Katılımcılardan kişisel bilgilerin alınmadığı ve verilerin üçüncü şahıslarla paylaşılmayacağına dair güvence verilmiştir. Araştırma, bilimsel etik kurallara uygun olarak yürütülmüştür.

1. Cinsiyetiniz?

- Kadın
- Erkek

2. Medeni Durumunuz?

- Evli
- Bekar

3. Çocuk Sayınız?

- 1-2
- 3-5
- 6 ve üstü

4. Yaşınız?

- 25-29
- 30-34
- 35-39
- 40-44
- 45-49
- 50 ve üstü

5. Aylık Geliriniz?

- 11403-13405
- 13405-15904
- 15904-20904
- 20905 TL ve Üzeri

6. Eğitiminiz?

- Lise
- Ön Lisans
- Lisans
- Yüksek Lisans
- Doktora

DİJİTAL EBEVEYNLİK TUTUM ÖLÇEĞİ**EK-B**

		(1)Hiç Katılmıyorum	(2)Katılmıyorum	(3)Ortadayım/ Kararsızım	(4)Katılıyorum	(5)Tamamen Katılıyorum
1	Çocuğumun teknolojik araçları kullanma becerilerini artırması beni memnun eder.	1	2	3	4	5
2	Çocuğumun teknolojik araçları kullanma konusunda pratikliği beni memnun eder.	1	2	3	4	5
3	Çocuğumun teknolojik araçları kullanma becerilerine sahip olmasının, geleceği için gerekli olduğunu düşünüyorum.	1	2	3	4	5
4	Çocuğumun dersleriyle ilgili yapacağı çalışmalarda teknolojik araçlara başvurması hoşuma gider.	1	2	3	4	5
5	Çocuğumun teknolojik araçları faydalı bir amaç için kullanması beni memnun eder.	1	2	3	4	5
6	Teknolojik araçları ailenin ortak etkinliklerinde (eğlence, iletişim, gibi) kullanmak hoşuma gider.	1	2	3	4	5
7	Çocuğumun teknolojik araçları kullanmasının neden olabileceği zararlar beni endişelendirir.	1	2	3	4	5
8	Çocuğumun teknolojik araçları kullanırken karşılaşılabileceği riskler beni kaygılandırır.	1	2	3	4	5
9	Çocuğumun teknolojik araçları kullanırken geçirdiği zamanı sınırlamam gerektiğini düşünürüm.	1	2	3	4	5
10	Çocuğumun teknolojik araçları kullanması sonucu, çevresi ile iletişiminin azalabileceğini düşünüyorum.	1	2	3	4	5
11	Çocuğumun teknolojik araçları saatlerce kullanması hoşuma gitmez.	1	2	3	4	5
12	Teknolojik araçlar, ödevleri dışında kullanmasının çocuğumun okul başarısını olumlu etkilediğini düşünüyorum.	1	2	3	4	5

